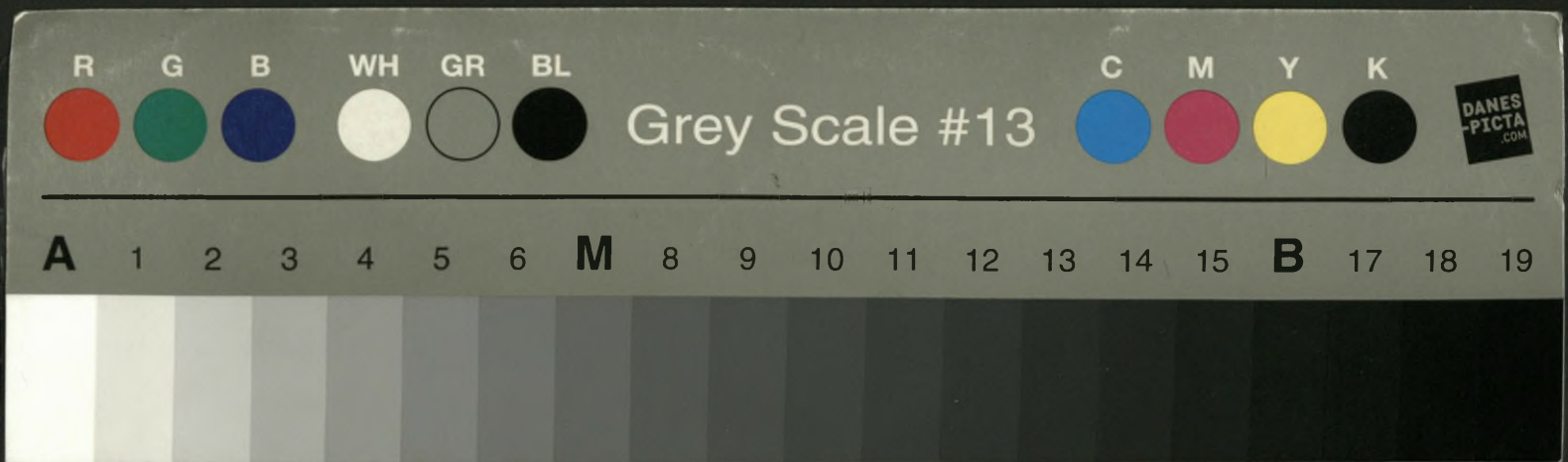

TEKSTY SEMINARYJNE WYDZIAŁU PRAWA
UNIwersytetu Jagiellońskiego

WYBÓR ŹRÓDEŁ
DO HISTORJI USTROJU I PRAWA
SĄDOWEGO POLSKI

ZESZYT II

SPISY PRAWA ZWYCZAJOWEGO KORONNEGO

WYDALI

STANISŁAW KUTRZEBA i ADAM VETULANI

W KRAKOWIE 1930
NAKŁADEM SEMINARJUM WYDZIAŁU PRAWA UNIw. JAGIELL.
SKŁAD GŁÓWNY W KSIĘGARNI GEBETHNERA I WOLFFA W KRAKOWIE

TEKSTY SEMINARYJNE WYDZIAŁU PRAWA
UNIwersytetu Jagiellońskiego

WYBÓR ŹRÓDEŁ
DO HISTORJI USTROJU I PRAWA
SĄDOWEGO POLSKI

ZESZYT II

SPISY PRAWA ZWYCZAJOWEGO KORONNEGO

WYDALI

STANISŁAW KUTRZEBA i ADAM VETULANI

W KRAKOWIE 1930
NAKŁADEM SEMINARIUM WYDZIAŁU PRAWA UNIW. JAGIELL.
SKŁAD GŁÓWNY W KSIĘGARNI GEBETHNERA I WOLFFA W KRAKOWIE

TEKSTY SEMINARYJNE WYDZIAŁU PRAWA
UNIwersytetu Jagiellońskiego

WYBÓR ŹRÓDEŁ
DO HISTORJI USTROJU I PRAWA
SĄDOWEGO POLSKI

ZESZYT II

SPISY PRAWA ZWYCZAJOWEGO KORONNEGO

WYDALI

STANISŁAW KUTRZEBA i ADAM VETULANI

W KRAKOWIE 1930

NAKŁADEM SEMINARIUM WYDZIAŁU PRAWA UNIW. JAGIELL.
SKŁAD GŁÓWNY W KSIĘGARNI GEBETHNERA I WOLFFA W KRAKOWIE

93/438) : 301 : 347

27399/2

PRZEDMOWA.

W r. 1928 wydałem zeszyt pierwszy »Wyboru źródeł do historii ustroju Polski«. Postanowiwszy także ogłosić wybór źródeł do historii dawnego polskiego prawa sądowego, zmieniłem tytuł na »Wybór źródeł do historii ustroju i prawa sądowego Polski«. Obecnie ogłoszony zeszyt II poświęciłem spisom prawa zwyczajowego koronnego. Wykluczyłem te spisy prawa, które powstały poza obszarem Korony Polskiej, jak spis prawa z XIII w., powstały na ziemiach Zakonu krzyżackiego, i spisy prawa mazowieckiego. Wydawnictwo obejmuje pięć spisów prawa zwyczajowego koronnego, które są dotąd znane.

Wydawnictwo prowadził ze mną wspólnie docent dr. Adam Vetulani, który pomagał mi w kolacjonowaniu tekstów i prowadzeniu korekty, oraz sporządził indeks do tego zeszytu przy pomocy pp. asystentów Seminarjum prawniczego Uniw. Jagiellońskiego, M. Patkaniowskiego i Ks. Pruszyńskiego. Panu dr. Henrykowi Oesterreicherowi winien jestem wdzięczność za pomoc w modernizowaniu pisowni wątpliwych miejsc w tekstach polskich.

Stanisław Kutrzeba.

Spis treści.

	str.
I. Zwód prawa Ziemi łączyczej z początków XV wieku	1
II. Artykuły sądowe.	17
III. Consuetudines Terrae Cracoviensis	31
IV. Processus iuris Jana Łaskiego z r. 1506.	49
V. Cautelae quaedam in iure terrestri tentae ac observatae	61
Index rerum	65

I.

Zwód prawa Ziemi łączyckiej z początków XV wieku.

Or. nieznany.

Kop. 1. Rękopis t. zw. *Petersburski III* (Ptrb. III; dawniej w Bibliotece Publicznej w Petersburgu Lat. F. II 124, obecnie w Bibliotece Narodowej w Warszawie) z r. 1463, k. 110—114. — **2.** Rękopis t. zw. *Jagielloński II* (Jag. II; Biblioteka Jagiellońska nr. 5566) z ostatnich dziesiątków lat XV wieku, str. 1—13. — **3.** Rękopis t. zw. *Sierakowskiego IV* (Sier. IV; Biblioteka Polskiej Akademji Umiejętności nr. 1560) z końca XV wieku, k. 24—33.

Dr. 1. J. W. Bandtkie, *Ius polonicum*, Warszawa 1831, str. 194—200: *Constitutiones terrae Lanciciensis generales de a. 1418 et 1419* (według Sier. IV.). — **2.** *Archivum Komisji prawniczej t. IV*, Kraków 1921 (wyd. Bolesław Ulanowski), str. 435—450 (według Ptrb. III i Sier. IV), str. 450—452 (regestr według Sier. IV), str. 619—628 (według Jag. II).

Uw. Za podstawę wydania przyjęto tutaj ręk. Ptrb. III (P.) jako najstarszy i zawierający lekcję najpoprawniejszą. Prawie zupełnie zgodny z nim jest ręk. Jag. II (J.), zawiera jednak opuszczenia i niewielkie zmiany niektórych wyrazów lub zwrotów. Ręk. Sier. IV (S.), najpóźniejszy, przerabia wcale znacznie niektóre artykuły. W wydaniu pominięto wszystkie odmianki rękopisów Jag. II i Sier. IV, o ile mają tylko stylistyczne znaczenie, chyba że wyjaśniają tekst zawarty w ręk. Ptrb. III. Spis rozdziałów (*Regestrum super Lanciciensia*) znajduje się, osobno podany, tylko w ręk. Sier. IV; w tem wydaniu pomieszczono tytuły w tym regestrze zawarte ponad odpowiedniami artykułami. Teksty wzięto wszystkie z wydania tego zabytku przez Bolesława Ulanowskiego w t. IV *Archivum Komisji prawniczej*. Numerację artykułów podaje tylko najpóźniejszy ręk. Sier. IV, której nie można by utrzymać w pełni, gdyż brak w tym tekście jednego artykułu; pozostawiono więc numerację taką, jaką przyjął w swoim wydaniu Bandtkie.

Co do czasu powstania i charakteru poszczególnych części składowych tego zabytku ob. uwagi Stanisława Kutrzeby we wstępie do wydania: *Cautelae quaedam in iure terrestri tentae et observatae*, *Archivum Komisji prawniczej t. IX*, Kraków 1913, str. 199—201.

Notantur constitutiones et iura terrae Lanciencis per omnes terrigenas^a maiores factae et ab antiquo observatae^b.

De kmethone, qui vulnerat aut interficit nobilem.

1. Dum kmetho aliquem nobilem vulnerat seu interficit, quocunque iure residet seu manet, iure theutonico seu quovis alio se defensare non potest, sed iure polonico respondere tenebitur. Et hoc servatur in omnibus terris regni Poloniae.

De praescriptionibus quarumque rerum.

2. Praescriptio seu diuturnitas pro vulneribus unus annus et sex septimanae; praescriptio pro debitis cuiuslibet causae stat unus annus et VI septimanae; praescriptio pro homicidio seu pro capite in iure polonico stat duodecem annos; praescriptio seu diuturnitas pro cautione fideiussoria stat 3 annos.

Praescriptio seu diuturnitas pro haereditatibus et aliis rebus maioribus stat duodecem annos, qui in pacifica possessione habet seu tenet annos duodecem et probabit per testes eandem praescriptionem et diuturnitatem; praescriptio pro haereditatibus emptis et venditis stat unus annus et VI septimanae.

Praescriptio pro debitis civium terrae Lanciencis stat per tres annos, quibus elapsis pro ipsis debitis agendi non habebunt aliquam iurisdictionem.

Praescriptio pro sepibus stat unus annus et sex septimanae; praescriptio pro bonis derelictis, vulgariter *puszczyńa*, stat unus annus et sex septimanae; praescriptio pro furto magno^c duodecem annis; praescriptio pro furto parvo^d stat tribus annis.

De nobili inculpato pro furto per alium nobilem.

3. Quando nobilis nobilem inculpat pro furto, ille, cui datur culpa, tenetur se per quinque testes expurgare, vel si animam illius actoris postulat inculpans, hoc etiam facere potest.

^a *J.* per omnes dominos terrigenas. ^b *S. podaje tytuł krótszy:*
Sequuntur constitutiones terrae Lanciencis generales. ^c *J.* pro furto
rei magnae. ^d *J.* pro furto rei parvae.

De kmethone inculpato pro furto per nobilem.

4. Quando nobilis kmethonem in furto inculpat, et si nobilis kmethonem probare vult, hoc facere potest, alioquin kmetho per testes se expurgabit.

De nobili inculpato per kmethonem pro furto.

5. Cum nobili kmetho culpam dat pro furto, nobilis per testes se expurgare tenebitur.

De nobili vitae honestae inculpato pro furto.

6. Quando nobili datur culpa pro furto et ipse honestae et bonae famae existat, ita, quod de ipso nunquam audiebatur malum, pro prima culpa proprio iuramento se expurgabit, pro aliis vero culpis de furticinio, si postea sibi obicietur, per testes se expurgare tenebitur.

De pecoribus furibus reperiis.

7. Quando aliquis boves vel equos furtive receptos furibus defendat, si sint equi de alia terra, a quolibet equo mediam marcam, si vero fuerint de propria terra, tunc fertonem; item a bove de alia terra fertonem, de propria vero sex grossos.

De nobili per quemcunque interfecto.

8. Quando nobilis interficitur, a quocunque interficitur, sexaginta marcas pueris seu^a in linea propinquis solvi debent^b, quaelibet marca in duabus septimanis, et actor prius deponat iuramentum tacto crucis sacramento, quod a tali habet mortem et a suis manibus.

De vulneribus cruentis nobilium.

9. Quando nobilis vulneratur, pro tali vulnere sanguineo solvi debent quinque marcae, quaelibet marca in duabus septimanis, vel etiam solvi potest simul ebdomadis expiratis; et ita

^a *W P. brak.* ^b *S. sexaginta marcae pueris aut proximioribus in linea propinquitatis, solvi debent.*

intelligendum est de sexaginta marcis; et hoc, si vulnus vidit ministerialis^a.

De vulneribus lividis nobilium.

10. Quando nobilis vulneratur vulnere livido et docebit per ministerialem, qui hoc vidit, iurans proprio iuramento, pro tali vulnere livido solvi debent duae sexagenae, quaelibet in duabus septimanis.

De plaga faciei alicui nobili per quemquem (illata).

11. Quando nobili plaga datur ad faciem cum pugno, pro tali vulnere solvi debent quinque marcae, dummodo actor probabit, alioquin reus proprio iuramento se expurgabit.

De vulneribus kmethonum cruentis et lividis.

12. Quando nobilis vulnerat kmethonem, si kmetho per ministerialem probabit, qui vidit vulnus, et iurabit super suum vulnus, pro cruento vulnere ferto, pro livido vero sex grossi; domino vero, cuius est kmetho, sexagena solvi debet in duabus septimanis.

De digito kmethonis absciso per nobilem.

13. Quando kmethoni digitus absciditur vel mutilatur, pro tali digito solvi debet una marca in duabus septimanis, super quo kmetho iurabit, a quo talem mutilationem habet^b.

De manu, pede, tam nobilis quam kmethonis absciso.

14. Quando nobili vel kmethoni manus vel pes absciditur, pro medio homine indicamus.

De kmethone interfecto.

15. Quando kmetho interficitur, pro capite decem marcas iudicamus, videlicet uxori vel pueris tres, domino vero septem, quaelibet marca in duabus septimanis.

^a *S. dodaje*: ita etiam est intelligendum de sexaginta marcis etiam pro capite. ^b *S.* iurabit, quod ab eo habet talem mutilationem.

De kmethone vulnerato per kmethonem domini alterius.

16. Quando kmetho alium kmethonem vulnerat alicuius domini, pro tali vulnere cruento fertor, pro livido vero sex grossi, domino vero, cuius est kmetho, media sexagena, et idem dominus, cuius kmetho alterius kmethonem vulneravit, ad satisfactionem suum kmethonem compellere debet.

De intercessione pro quacunq[ue] re.

17. Quando aliquis citat alium pro quacunq[ue] re parva sive magna, minorem in bonis pro se intercessorem statuere non potest, et si recipitur pro intercessore taliſ homo pauper et acquiritur in eo talis intercessio, non habet vigorem, sed ille primus, contra quem actum est, solvere tenebitur et debebit.

De genitalibus extractis.

18. Domina Drogochna de Birzwyenna nomine sui kmethonis acquisivit in Iacussio de Słupczy¹ pro medietate genitalium quinque marcas, sicut pro medio homine.

19. Statutum est igitur per omnes dominos in colloquio generali: quando aliquis alteri abscidit testiculos alias mąda, sicut pro capite iudicamus, et si^a ipsa genitalia extrahet qualiscunq[ue] violenter, solvat cum poena septuaginta et actori quinquaginta^b.

De lusoribus et eorum iure.

20. Nota: statuimus omnium terrigenarum cum consensu, quod lusoſes taxillorum, cuiuscunq[ue] status et conditionis existant, videlicet nobiles vel kmethones, tantum pro pecuniis ludant paratis, super prestam vero nassryth^c vel super haereditates ludere non praesumant, pro quibus si ad iudicium tracti fuerint, pro pecuniis sic ad prestam lusiſ nullum iudicium iudicare debet^d, sed pro tali citatione poena quinquaginta^e applicari debet; et si pro talibus

^a Tak w S., P. i J. mają: seu. ^b S. actori XV. ^c J. naszryth.

^d F. debuit. ^e S. poena XV.

¹ Drogochna z Bierzwienny występuje w księgach sądowych ziemi łączyskiej w latach 1398—1400, toż Jakusz z Słupcy, w r. 1399 prowadziła Drogochna proces z tymże Jakuszem o kmiecie, ob. Kutrzeba, Cautelae, str. 200, uw. 3—5.

pecuniis ad prestam luis unus alterum impropere aut maledicere contingerit, poenam quinquaginta^a incurrat ipso facto; nec etiam pro talibus pecuniis unus alium detinere, ligare, vinculare potest sub poenis supradictis. Et iste articulus eciam continetur in libris terrae Cracoviensis.

De nobili alteri nobili famulanti.

21. Quando aliquis nobilis alteri nobili famulatur et est suus familiaris, et talis famulus^b habet bona in terra haereditaria, talis famulus^b citatus per aliquem ad iudicium regale respondere tenebitur et non coram suo domino, cui famulatur, iuxta consuetudinem antiquam prius tentam.

De equa indomita occisa per kmethonem.

22. Quando nobilis contra kmethonem querelam exponit pro equa indomita occisa seu prefixa, talem causam nobilis probare potest, alioquin kmetho per testes potest se expurgare etc.

De praescriptione derelictorum alias puszczyna.

23. Citavit Malsky fratres pro portione haereditatis post mortem fratris^c ipsorum in Lythwania sine prole mortui, quem evaserunt praescriptione unius anni et sex septimanis; ideo pro bonis derelictis puszczyna servatur praescriptio unius anni cum sex septimanis; et hoc intelligas de illis hominibus^d, qui simul trahunt in una terra.

De resignatione haereditatis eiusdem littera.

24. Statuit dominus Johannes de Olesznycza¹: quando aliquis alteri haereditatem vendit et resignat, talis littera non debet exire usque expiratis sex septimanis propter proximiores, et hoc tota terra consensit; et si nullus citat pro eadem resignatione et

^a S. poenam XV. ^b S. familiaris. ^c J. patris. ^d J. omnibus.

¹ Jan z Oleśnicy był starostą łęczyckim w latach 1394–1397, ob. Stanisław Kutrzeba, *Starostowie, ich początki i rozwój do końca XIV wieku, Rozprawy Wydziału historyczno-filozoficznego Polskiej Akademji Umiejętności t. XLV, Kraków 1903, str. 253.*

non intercedit infra sex septimanas^a, talem litteram seu privilegium notarius dare debet super haereditatem, alioquin proximus potest redimere solvens, quidquid in littera seu privilegio continetur, solvens illi, qui emit; et hoc faciat ad primum festum Circumcisionis Domini sine iuramento. Et si proximus debito tempore, ut dictum est, resignationem intercedit^b et citat infra sex septimanas et acquirit haereditatem proximitate, ille emens haereditatem deponat proprio iuramento, pro quo emit, et ipse proximus solvat ad proximum festum Circumcisionis Domini, alioquin ille emens haereditatem perpetuo obtinebit et notarius sibi litteram dabit.

De empta haereditate et resignationis littera non habita.

25. Statuimus^c, dum aliquis haereditatem aliquam emit et non habet litteras resignationis capitanei vel iudicis et subiudicis, tamquam obligationem iudicamus.

De resignationibus haereditatum, ubi et coram quibus fieri debe(n)t.

26. Statutum est, quod resignationes haereditatum non alias fieri debent, nisi in civitate Lanciensi, ubi terrigenae congregantur et affluunt, coram capitaneo vel iudicio generali, et non coram camerariis extra in aliis locis locatis.

De inculpatione litterae iudicis aut capitanei.

27. Statutum est: dum aliquis vituperat litteram aliquam iudicalem vel capitanei et illa littera iustificatur, pro tali vituperatione debent iudicari penae quinquaginta et LXX^d.

De inductione arbitrorum in aliqua causa.

28. Quando aliquis inducit^e arbitros pro aliqua causa, et si arbitri in cognitione causae non concordant, ita, quod unus diceret: non habeo in memoria, qualiter fuerit, talis causa perdenda videatur.

^a *J.* non interdicat, nisi infra sex septimanas.

^b *J.* interdicat.

^c *J. dodaje*: etiam.

^d *S.* pro tali vituperatione debet condemnari in poena XV-ta et LXX-ta Regiae Maiestati.

^e *J.* indicat.

De praescriptione fideiussoriae occasione dotis.

29. De praescriptione nota: Slavantha conquestus est contra Raphaelem de B.: tu mihi fideiussisti pro sorore mea germana, quae apud me recepit dotem, quod pro haereditate me impedire non debuit, et hodie vel modo citat me pro paternis et maternis bonis. Diudicatum exstitit: ex quo litteras non habuit super cautione fideiussoria, ob praescriptionem annorum trium causam huiusmodi amisisse.

De spoliatione possessionis cuiuslibet rei, maxime haereditatis.

30. Statutum est, quod omnis spoliatus, de quacunque re sive hereditaria sive alia quacunque ipse spoliatus fuerit, in possessionem idem spoliatus debet restitui vel restitui tenetur ad possessionem ante omnia, et postea agat, qui vult, contra ipsum possessorem. Et hoc contigit Dorotheae relictæ de Radógoszcz^a contra suam socram Stachnam, quod ipsam expulit de bonis suis mortuo filio marito Dorotheae, in quibus habuit dotem suam possag. Stachna vero respondit, quod eadem bona essent sua paterna et ea tenuit in possessione, quod probare intendebat. Diffinitivum extitit, quod ipsam (debet) ad possessionem restituere bonorum suorum.

De resignationibus haereditatum.

31. Anno domini millesimo CCCCXVIII^{b 1} statuerunt omnes domini cum consensu domini Schaffranyecz capitanei Lanciencensis, ipso consenciente nomine domini regis Wladislai, quod omnes resignationes haereditatum, tam venditarum quam obligatarum, debent fieri coram iudice et subiudice et ipsi a sigillis nihil recipere debent.

De ostensione pecuniarum super haereditatēs.

32. Eodem tempore statutum extitit, quod deinceps ipso die Circumcisionis Domini debent fieri ostensiones pecuniarum coram

^a J. Radosecz. ^b P. CCCCXVIII, J. millesimo quadringentesimo octuagesimo octavo, S. MCCCCXLVIII.

¹ Zarówno data roku 1408, podana w rękopisie P., jak i daty lat 1448 i 1488, podane w rękopisach J. i S., są błędne; Szafraniec był starostą łączycim w latach 1409—1419, datę więc należy poprawić na rok 1418, ob. Kutrzeba, Cautelae, str. 199 uw. 2.

notario generali et burgrabio propter violentias et poenas, quas ibidem scribere possunt et debent super quemlibet violentiam facientem; et ad hoc faciendum idem dominus capitaneus consensit.

De litteris compromissorialibus z'a skodne.

33. Eodem tempore indicatum extitit et statutum, quod quilibet habens litteras compromissorias pro pecuniis et dampnis non plus de dampnis recipere potest nec iudicari debet, nisi tantum, quantum fuit de pecunia principali seu capitali.

De kmethonibus tam in iure teuthonico quam polonico, quando et quomodo et quo tempore a domino suo recedere debent.

34. Anno Domini eodem, quo supra, domini seniores terrae fecerunt conventionem in civitate Lanciensi cum consensu totius communitatis et statuerunt articulos infrascriptos ipso die sancti Bricii (13 listopada 1418 r.). Statuerunt omnes domini dignitarii cum consensu totius communitatis, quod kmethones tam in iure theutonico quam etiam polonico recedere non possunt praeter^a a festo Nativitatis Domini, licentiam a suo domino recipientes duabus septimanis ante Nativitatis Domini; et loco sui alium kmethonem locabit, alioquin solvat duas marcas cum fertone, et debet domos ac sepes emendare iuxta taxam et compositionem quatuor personarum, duarum ex parte domini et duarum ex parte kmethonis, sepes ad festum Penthecostes et domos ad festum sancti Adalberti^b.

Quando dominus a kmethone suo census et alia debita exigere debet.

35. Praefati kmethones possunt surgere et in medio anno et quando volunt, solutis domino tribus marcis, domibus et sepi-
bus emendatis, ut supra scriptum est, non expectando festum Nativitatis Domini nostri Ihesu.

36. Item dominus villae debita sua et census debet exigere ante festum Nativitatis Domini in duabus septimanis ante licentiam kmethonis receptam, et postea ipsum impignorare non potest

^a S. nisi.

^b J. sepes ad festum sancti Adalberti, domos vero ad festum Pentecostes.

post licentiam nec ius locare super ipsum. Item de kmethonibus, qui resident in iure polonico, recedentibus, ut praescriptum est, medietas solutionis debet fieri minus, quam de iure theutonico.

De kmethone furtive a domino suo recedente.

37. Statuimus: dum aliquis kmetho tam in die, quam in nocte, furtive recesserit a domino absque debito tempore et absque iniuria facta, ille dominus, ad quem afugit^a, ipsum restituere tenebitur sub poena quinquaginta^b et iudicio fertonem pro poena regali, et ad illum dominum remitti debet certus nuntius pro restitutione kmethonis.

38. Item de ortulanis de iure theutonico recedentibus mediam marcam, vel loco sui locabit alium in festo Nativitatis Domini, licentiam a domino suo recipiens ante duabus septimanis, domos et sepes emendando, ut supra dictum est de eodem^c.

De ortulanis in iure polonico.

Item de ortulanis de iure polonico recedentibus ferto^d, si non in tempore recedit; si vero in tempore, soluto censu et goszcynne, emendatis domibus et sepibus, recedere possunt.

De tabernatoribus in iure theutonico.

39. Item de thabernatoribus in iure theutonico. Si locare non potest, marcam persolvat, si non potest alium loco sui osadzy cz^e, edificia, sepes emendans iuxta taxam et compositionem quatuor personarum, ut prius dictum^f.

De poena, qui equitat per prata aut sata.

40. Item de pratis seminatis et agris^g: quicumque per prata et agros seminatos equitaverit, arestatus per dominum prati vel

^a J. profugit, S. efugit. ^b S. XV. ^c *Całego tego artykułu brak w S.*

^d *Tego wyrazu brak w P.* ^e J. zassadycz. ^f S. De tabernatoribus in iure teutonico. Si locare non potest alias osadzy cz, marcam composuerunt solvere, si vero locaverit, emendatis domibus et sepibus iuxta taxam, ut prius tactum(?) est, recedere possunt.

^g J. Item de pratis, agris seminatis, w S., jak w P., ale poprawione następnie na: De pratis et seminatis agris.

agri duos grossos solvat. Item de equestre et pedestre per prata vel sata transeunte grossum vel vadium prati dominus vel sati recipiat^a.

De ministeriali inculpato in falsa recognitione.

41. Statuerunt omnes domini dignitarii, quod dum ministerialis aliquis propter malam ipsius recognitionem vituperatur in^b causa haereditaria vel alia quacunque, et idem ministerialis si convictus esset^c, talis causa iudicari debet iuxta terrestria et non debet deperdi, neque potest, ex quo ministerialis convictus est^d.

De haereditate sorori per fratrem vendita.

42. Quando frater germanus sorori^e vendit haereditatem et postea alter frater conclenodialis illam haereditatem vellet acquirere, dicendo: ego sum proximior^f, quam soror habens maritum de clenodio alio, iudicatum exstitit, quod talis soror est proximior^g; et hoc fuit inter Katherinam contoralem Hunsley^h et Otham de Dobra et multi domini iudicaverunt causam istamⁱ.

De convicto in iudicio.

43. Statuerunt omnes dignitarii: dum aliquis in iudicio fuerit convictus et datus per manum suo adversario et si de captivitate evaserit, ipso facto non erit liber de debito. Et hoc etiam habetur in iure theutunico civili, sed terra Cracoviensis communiter tenet, quia victus victori satisfacere tenetur de evictione, de iudicio prius non recedere, nisi satisfaciat, in quo est condempnatus, alioquin se^j inscribat satisfacere in duabus septimanis sub poena regali, et si non habens fuerit in bonis, tradatur suo adversario per manus et ipse servet eum illaesum usque ad satisfactionem, et si de captivitate fugam dederit, de debito solutus non est ipso facto.

^a S. duos grossos solvat equester, pedester vero grossum unum aut certum vadium reponat domino prati seu sati. ^b P i J. et. *Tak bylo też pierwotnie w S., ale pisarz poprawił na in.* ^c S. dodaje: in falsitate.

^d S. cum ministerialis in sua malitia convictus est. ^e S. dodaje: suae maritatae. ^f S. propinquior. ^g S. propinquior quam frater clenodialis.

^h J. Ymisłai. S. Hınıslay. ⁱ W S. brak sześciu ostatnich słów. ^j P. i S. si.

De captivitate eiusdem.

44. Item si actor eum^a tenens non habet fortalitium, in quo ipsum teneret, procurator domini capitanei debet sibi dare cipum vel turrim in castro.

De contumacia et poena iudicis.

45. Item de contumacia, poena iudicis n y e s t h a n y e. Contumacia prima et secunda: iudex debet illi contumaci recipere duos boves, unum pro quolibet termino, et tertio citatus causam perdet non comparens iuri. Quae pignora iudex debet servare in aestate duas septimanas, in hieme vero per unam septimanam absque destructione pignorum, quousque exementur, quilibet bos in media marca.

De percussione pignorum ratione contumaciae ibidem.

Et si idem reus defendat violenter pignora, poenam pyątnadzieszczya^b incurrat ipso facto et nichilominus pignus dare debet.

De turpibus verbis nobili per nobilem in iudicio illatis.

46. Quando aliquis nobilis alteri nobili in iudicio turpia verba seu mala dixerit, quod suum honorem tangit, et probat per iudices, qui hoc audierunt, poenam pyątnadzieszczya^b incurrat ipso facto et iudicio ferto, licet prius erat septuaginta, sed hoc factum est propter aggravationem pauperum, excepta violentia, quae semper per poenam septuaginta indicatur.

De expurgatione nobilium, qui non sunt nobiles, inculpatorum.

47. Vituperatus sive conviciatus aliquis ipse se debet expurgare sex testibus senioribus: de proprio clenodio duobus bonis^c, similiter duobus senioribus de secundo, et de tertio clenodio etiam duobus valentibus suam nobilitatem seu militiam^d approbabit et pro poena tali vituperato debent solvi tres marcae cum poena septuaginta domino regi^e cum dignitariis; eodem modo vitupera-

^a J. reum, w S. brak tego wyrazu.

^b S. poenam XV.

^c Osta-

tnich dwóch wyrazów brak w P. i S.

^d W S. brak dwóch ostatnich

wyrazów.

^e S. debet solvi poena XV et LXX-ta Regiae Maiestati.

tus, qui se probabit cum littera seu privilegio, pro poena sibi solvi debet media altera marca cum poena regali^a.

De revelatione literae expurgatoriae.

48. Cum autem aliquis vellet se probare cum littera et in littera non constat de nomine ipsius avi vel attavi, talis debet sustentare litteram cum testibus sex de proprio clenodio et solvi sibi debet pro poena media altera marca cum poena regali septuaginta.

De solario pecorum in nocte in frugibus aut pratis.

49. Item ab^b equis in frumentis arestatis, a quolibet^c equo vel equa unum grossum, a pecore $\frac{1}{2}$ grossum^d; similiter et in pratis tenetur solvere vel pignus dare.

50. Inventus aliquis cum equo vel equis et bobus in pratis seu frumentis, si ipse notorie ligat de nocte alterius frumenta vel prata depascendo, a quolibet equo vel equa duos scotos et a^e bove unum scotum^g.

De modo actoris et rei in querimonia persistentis.

51. Anno Domini millesimo CCCC decimo nono ipso die dominico infra octavas Nativitatis Mariae Virginis (10 września 1419 r.) in Lancicia domini dignitarii cum communitate conventionem facta statuerunt articulos infrascriptos:

52. Actor agens contra suum debitorem pro quacunque re, magna sive parva, exponat quaerimoniam coram iudicio, deinde reus respondeat, et sic auditis propositionibus et responsionibus partes recedere debent de iudicio et dare iudicio tractare causam et masticare, et si pars aliqua de iudicio exire noluerit, scribant in talem rebellem septuaginta.

^a S. solvi debet marca cum media cum poena regali LXX-ta. ^b Brak w P. i S. ^c P. a quo. ^d S. Si equus vel equa arestatus fuerit in frumentis aut pecus aliquod, ab equo vel equa grossus unus, a pecore medius grossus. ^e P. i J. et. ^f Brak w P. ^g S. Inventus aliquis cum equis aut bobus vel pecoribus aut ea ligans de nocte in pratis seu frugibus alterius et pas-cens notorie, a quolibet equo vel equa duos scotos et a quolibet bove unum scotum solvere tenetur.

De actione et responsione per se vel per procuratorem.

53. Item aliquis volens agere contra suum debitorem, habeant circa se procuratorem ambae partes hic in iudicio, ubi iudicantur, et recedere non possunt ad civitatem quaerere procuratorem, alioquin solus respondeat et agat absque procuratore.

De citato a iudicio recedente.

54. Citatus aliquis per aliquem, etsi post citationem veniet in domum, ubi iudicium iudicatur, et protestatur per iudices per partem aliam, et ipse recedit de iudicio et terminos non attemptat, perdet suam causam.

Nullus debet se inicere ad iudicium suum.

55. Item nullus nobilium terrigenarum potest intrare in praesentiam iudicis cum dominis absque suo adversario ad locum illum, ubi resident pro tribunali, ubi prohibitum est intrare, alioquin primam, secundam et tertiam poenam luet, et si exire voluerit, septuaginta scribatur.

Adversario nullus debet contradicere dignitariis aut aliis, quos iudex locat.

56. Nullus ausus est in iudicio coram iudicibus alicui, qui cum iudicibus sedet, videlicet dignitario, aliquid turpi dicere^a, nec etiam illi, qui locutus esset mandato dominorum et iudicum, alioquin poenam parvam luet illi et iudicio, exceptis, quod honorem tangit, quia pro tali verbo poena septuaginta iudicatur.

Nullus iudex aut capitaneus partem alicuius tenens potest alicui mandare coram se.

57. Item tam dominus capitaneus, qui pro parte fuerit, vel etiam iudicium generale terrestre seu etiam iudicium cuiuslibet domini dignitarii non possunt terrigenis mandare parere coram se absque actore przezsz powodu^b.

^a *S. dodaje*: alias przyrzecz.

^b *J.* absque actore powot.

De poenis LXX et XV.

58. Statuerunt de poenis: quandocunque poena septuaginta indicatur, tunc actori alia, quae vocatur quinquaginta^a, adiudicatur; et ita etiam de parvis poenis.

De productione arbitrorum ratione concordiae.

59. Item omnes causae per arbitros concordatae debent scribi ad libros terrestres, ita, quod ambae partes veniant cum arbitris et describant causam arbitratam et vadium, alioquin tale vadium non ligabit, vel etiam pro factis causis, quae tangunt sanguinem vel haereditatem, possunt recepire litteras iudiciales vel arbitrorum.

De arestato in gayo.

60. Item quicumque in gayo arestatus fuerit et ipse ligna furtive seccaverit et receperit, marcam domino, in cuius gayo reperi- tus fuerit, solvat ipso facto.

De iudicio camerariorum, iudicum et capitaneorum.

61. Item omnes camerarii, ubicunque iudicant, non debent iudicare ultra viginti marcas, tam domini capitanei camerarii, quam etiam iudicis et subiudicis.

De ferrariis baccellis.

62. Statuimus, quod omnes nobiles et kmethones bacellos, vulgariter pylathykow, in civitate et ante castrum portare non debent nec ad iudicium venire cum ipsis sub poena fertonis et bacellum recipere vel parvam securim^b.

De hiis, quae kmetho fugiens derelinquit.

63. Quando aliquis kmetho cum uxore profugit de villa et bona aliqua in haereditate reliquit, dominus villae talia bona, vulgariter odbye zane, potest locato iudicio suo obtinere^c, et ulterius idem dominus villae querat kmethonem pro suis debitis^d.

^a S. XV.

^b S. nec cum ipsis ad iudicium venire praesumant sub poena unius fertonis et receptione baccelli huiusmodi et securis parvae.

^c J. recipere.

^d J. dodaje: vulgariter uklad, et aliis quibuscunque, S. vulgariter o uklad et aliis, si quae tenetur.

De ostensione pecuniarum super haereditates obligatas.

64. Statuimus, quod ipso die Circumcisionis Domini ostensiones pecuniarum fieri debent incipiendo a meridie usque ad occasum solis die integra et non in nocte, quilibet ostendat suo debitori pecunias et pro obligationibus quilibet ante festum Circumcisionis Domini alteri scitum dare debet vel kmethoni seu seniori in eadem villa scitum dabit pro pecuniis recipiendis.

De licentia kmethonis tempore recessus.

65. Statuimus, quod kmethones a dominis ipsorum surgere non possunt, nisi a festo Nativitatis Domini, recipientes licentiam a suo domino ante duas septimanas, et sibi dabit ius terrestre, vulgariter uklad, domibus et sepibus emendatis, vel cautionem faciet pro eisdem.

66. Item dominus^a debet debita sua exigere a suo kmethone ante duas septimanas^b, alioquin dominus non habebit locum aqui-
rendi in kmethone, dum kmetho licentiam ab eo recipiet.

De causis, per quas kmetho sine licentia domini recedere potest.

67. Item in iure statutum, ex quibus causis kmethones possunt licite recedere a suis dominis^c: quando kmethoni dominus uxorem vel filiam dehonestaret, secundo quando aliquid de agris vel pratis dominus recipiet, in quibus prius kmethones sederunt.

Quod nobiles non debent visitare tabernas.

68. Statuimus, quod quilibet nobilis utatur sua nobilitate, non visitet tabernas aliarum villarum potare cum kmethonibus in ordine nec taxillos ludant in taberna. Et si tali nobili vulnus dabitur per kmetones, vulnere abiudicatus sit^d, exceptis nobilibus, qui in suis villis habent tabernas proprias, et exceptis civitatibus vel etiam in via nobilis equitans ad tabernam descendere poterit^e, si pla-
cuerit sibi etc.^f.

^a S. dominus villae.

^b S. dodaje: ante festum Nativitatis Domini.

^c S. Item statutum est, quod kmetho ex causis certis sine tempore a domino suo recedere potest, videlicet.

^d J. vulnus dabitur, pro kmethonis

vulnere iudicamus. ^e J. dodaje: potare. ^f S. dodaje: Explicit Lanci-
ciense edictum.

II.

Artykuły sądowe.

Or. nieznany.

Kop. 1. *Rękopis t. zw. Dzikowski (Biblioteka hr. Tarnowskich w Dzi-kowie z r. 1501) str. 152—180. — 2. Rękopis t. zw. Stradomskiego (Biblijo-teka Jagiellońska nr. 1174) z r. 1518 i 1542, str. 51—59. — 3. Rękopis t. zw. Wislicja (Archiwum główne w Warszawie), z połowy XVI wieku, l. 79—86. — 4. Rękopis t. zw. Świętojerski (Muzeum ks. Czartoryskich w Krakowie nr. 2057), z drugiej połowy XVI wieku, str. 87—104.*

Dr. 1. *Joachim Lelewel, Historyczne pomniki języka i uchwał pol-skich i mazowieckich z wieku XV i XVI, Wilno 1824, str. 158—165 (według Kop. 3 i 4). — 2. K. Wł. Wójcicki, Statuta polskie króla Kazi-mierza w Wiślicy złożone, Warszawa 1847, str. 109—125 (według Kop. 3). — 3. Franciszek Piekosiński w Archiwum Komisji prawniczej t. III, Kra-ków 1895, str. 65—76 (według Kop. 1) i str. 423—437 (według Kod. 2—4).*

Uw. *Kopje rękopisów Dzikowskiego i Stradomskiego pochodzą od jednego pierwotnego, a teksty w rękopisach Wiślicji i Świętojerskim po-chodzą z kodeksu Stradomskiego. Tu wydaje się więc ten zabytek według najstarszego i najlepszego rękopisu Dzikowskiego (D), z rękopisu Stra-domskiego (Str.) zaś uwzględniono rzeczowe odmianki. Teksty wzięto z Dr. 3. Pisownię zmodernizowano.*

O charakterze, czasie powstania i źródłach tego zabytku ob. O s w a l d Balzer, Słowo o przekładach polskich statutów średniowiecznych, zwa-sza w kodeksie Dzikowskim, przekład taki zawierającym, Przewodnik naukowy i literacki t. XV, Lwów 1887, str. 1014—1020; Stanisław Ku-trzeba, Historia źródeł dawnego prawa polskiego, Lwów 1925, t. I str. 103—104; Adam Vetula ni, Artykuły sądowe (Pamiętnik histo-ryczno-prawny t. IV z. 6), Lwów 1927.

Poczynają się niektóre artykuły z rozmaitych statut zebrane, sędziem potrzebne.

1. A naprzód, gdyby kto był pozwany o zajem bydła.

Gdyby kto pozwany o zajem bydła, iżby go nie chciał dać na rękojemstwo, tedy ten ma być pozwany ku prawu grodzkiemu o wszystkie takie bydła, bądź małe albo wielkie, i konie, a na

roce stojąc, gdy służebnik zezna albo i slachcicy, ma dać na rękojemstwo, przepadwszy winę trzech grzywien; a to aby sie bydło nie pokaziło. Ale wždy o takie krzywdy zajmowania pozew słu-sza ku prawu ziemskiemu, jestliby bydło dano na rękojemstwo.

2. Gdyby kmić zbił sługę którego pana, ustawa.

Gdy kmić zbije albo rani sługę czyjego, winą za niem nie idzie panu dziedzictwa onego dla tego, iż zbił sługę; ale gdy kto inny rani albo którą krzywdę czyni kmieciowi którego pana, zawždy po onem kmieciu, któremuby krzywda była uczyniona, winą idzie panu jego onej wsi albo dziedzictwa.

3. Gdy kogo pozową z jego pomocniki.

Gdy kto będzie pozwan z pomocniki a nie odpowiada za pomocniki, to jest nie mówi tych słów: panie sędzia, ja nie zastępuję pomocników, tedy przypadnie winę od każdego pomocnika sześć skot, ale na wiecoch trzy grzywny; a powód ma tak rzec: panie sędzia, ja kładę pamiętne, iż nie odpowiedział za pomocniki, a to gdy sam przy, iż tego nie udzielał, jako wyżej rzeczono, tedy mi skażcie o pomocniki, za które mi nie odpowiedział, o których on wie, że oni na przykazanie jego i z nim to uczynili. A tak musi za nie płacić, gdy za nimi nie odpiął^a.

4. Gdy kto będzie pozwan na rok licowany.

Gdyby kto pozwan rokiem licowanym, a strona winna chce wiedzieć^b służebnika nie o licowanie, ale telko o rok, przez którego jest pozwan albo mu rok dan, tedy jestli nie będzie mian służebnik on oczywistnie przed prawem, którym jest pozwano, przynajmniej zeznanie listowe do drugiego służebnika, tedy idzie rok przed sie i zeznanie służebnika onego wtórego. Ale jestli mu będzie zarzucono: chcę widzieć służebnika, który licował u mnie to a to, jakokolwiekby rzecz była, a jestli powód mówi: od onego służebnika, który licował, mam listowe zeznanie do tego służebnika, iż^c licował, ono zeznanie, gdy oblicznie nie postawił onego przedniego służebnika, którym licował, jest próżne i żadnej mocy ani wagi; a powód rzecz swą dla tego ma stracić, gdyż ono ze-

^a Str. odpowiedział.

^b Str. widzieć.

^c Str. który.

znanie ukazuje od onego służebnika przedniego listowe do drugiego, z powiatu jednego do powiatu drugiego.

5. Gdyby osiadły pozwan o sługi, którzyby komu krzywdę czynili.

a. Gdy kto bywa pozwan osiadły o sługi, którzyby czynili krzywdy niekomu, tym obyczajem, a to przed prawo grodzkie, rzekąc tak: iż twoja czeladź, wyszedwszy z twego domu i dziedzictwa twego etc., twojim przykazaniem, wiedzeniem, wolą, dozwoleń i przyzwoleniem uczynili to a to i zasie w twój dom weszli, tedy jestli strona winna mówi: panie sędzia, tuć wolą namienił, proszę się być odesłanego do powiatu, a tak zawždy bywa odesłanie do powiatu z prawa grodzkiego w tej przytczy dla tego, iż mówił: twą wolą.

b. Ale ile^a na sjem pozew ma być dan albo wydan na winnego, przynamniej we dwu niedzielu, tako iżby pozew uprzedził sjem przynamniej dwiema niedzieloma; ale na roki ziemskie przed tegodniem, a grodzkie trzeci dzień przed rokiem ma pozew być położon.

c. Też rok obliczny albo oczywistnie zapisany między powodem a winnym zawždy jest zawity albo zdany.

6. Gdy kto będzie pozwan a strona chce widzieć zgodę pozwów.

Gdy kto będzie pozwan o którą rzecz, rzekąc: chcę widzieć twój pozew, jestli zgodzi się rozerznienie albo też z słowy, a jestli pozwu niema albo nie ukaże, tedy strona winna ma położyć pamiętne na odbicie.

7. Żadny kmieć niema swego powiatu, gdzieby się odbywał.

Żadny kmieć niema swego włosnego powiatu, ale ku któremukolwiek prawu będzie pozwan, w onym prawie musi odpowiadać i cirpieć, co prawo skaże, albo przynamniej przez pana swego^b albo dziedzica, w czyjej wsi mieszka, może być wyjął na dziedzinę. A on pan, który go wymuje, ma posadzić prawo z niem, podług jako będzie obwinion.

8. O przypowiaście.

Na roce przypowieszczonym ku dosyćuczynieniu niema być z potrzebizności pisano: sądownie by odpowiadał. I też o nie-

^a Str. ilekroć.

^b Str. dodaje: rozkazanie.

dostateczną datę zawždy bywa odbicie, a zwłaszcza gdy lata bożego narodzenia nie będą wysłownie albo zupełnie wypisane.

9. Gdy kogo pozową o gwałt w grodztwo.

Gdy kto będzie pozwan o gwałt ku prawu grodzkiemu a nie będzie wypisano rozbicie domu, luboby też płotu połamano i insze rzeczy zrabano u ogroda albo u sadu, zawždy bywa odesłanie do prawa ziemskiego^a.

10. Gdy kto żąda odbicia z winą o zły pozew. Ustawa. Capitulum^b.

Gdy kto żąda być skazano odbicie z winą pospołu o zły pozew, tedy telko winą jemu ma być skazana^c a nie odbicie. Ale jestli telko odbicia żąda skazać, tedy odbicie ma być skazano; ale pospołu odbicie z winą^d nie ma być dano, telko winą^e. A pokupiwszy winę trzech grzywien, ma przed sie pozywać znowu podług prawa, jako nalepiej będzie umiał.

11. Gdy kto pozywa o łąki, lasy, gaje, stawy etc. Ustawa.

Gdy sie przyda pozew który być o łąki, lasy, gaje, stawy i o inszi rzeczy tym równe, a tedy gdy pozew ma być dostateczny, masz tak położyć albo pisać: iżę ty jemu posiekłeś trawę albo we wsi albo w dziedzictwie tem a tem etc.^f. Takież i o insze rzeczy: iżę ty wyrąbałeś drwa z gaju jego etc. Bo jestliby tego nie było, tedy strona tak rzec ma: panie sędzia, tu mię pozwał o łąkę, a nie wymienił trawy na łące albo drew w lesie, żądam, by mi odbicie z winą skazano; bo to, ocz mie pozwał, jest niema rzecz, gdyż nic nie wypisał. Takież gdyby było pozwano: iżęś ty wziął albo uczynił to a to kmieciom albo ludziom ich, nie wymieniając ani wypisując ich imieniem własnem i przezwiskiem, też bywa, jakoby rzecz niema, a ma być skazano odbicie o taki pozew.

12. Gdy kto kogo pozywa o osiadłość. Ustawa.

Gdy kto osiadły którego dziedzictwa byłby pozwan albo nagaban, tedy zawždy powód albo ten isty osiadły bliższy jest doświadczyć swej osiadłości, niżli on, który osiadłego pozywa.

^a W Str. ten artykuł pominięty.

^b W Str. napis ten pominięty.

^c Str. dodaje: ale pospołu odbicie z winą nie ma być dano.

^d Str.

(z) szkoda.

^e Str. dodaje: albo szkoda.

^f W Str. w dziedzictwie

twym, na czem kończy się to zdanie.

13. O wydzierżeniu ziemskiej dawności.

Uchwała jest, iż gdy kto żałuje na kogo o dziedzictwo małej wagi, to jest dwadzieścia grzywien, a winny odpowie, iżę ja trzymam to imienie od wielu lat i wydzierżałem ziemską dawność, tedy ten winny ma przysiąc samotrzeć z sobie równemi, jako wydzierżał ziemską dawność; ale jestli o wielką sumę żałuje o dziedzictwo, tedy ma namienić osminaście świadków, jako wydzierżał ziemską dawność^a; i bliższy jest pozwany niż pozywający poprzysiąc, iż wydzierżał ziemską dawność, niżli powód, który pozwał

14. O odkładaniu i zapisowaniu roków niesłusznem.

Gdy kto kogo pozowie jakim pozvem a potem zapiszą rok między sobą w księgi, a po onem zapisaniu nie bacząc ani wtóre zapisując roku drugiego, ale telko sobie odłożą inszy czas przed słuźebnikiem telko, to jest rozejmą rok, tedy on rok tako odłożony przed słuźebnikiem żadnej nie jest wagi ani mocy, ale jest rok przepelzły. A na takim roce niemasz zdawać, ale pozwać ku przepelzłemu rokowi lepiej, niż onego winnego zdawać.

15. Gdy kmięć kmięcia w czem obwini.

Gdy kmięć kmięcia winuje równy równego, a on obwiniony w tem występie nigdy nie był, tedy on obwiniony sam ma przysiąc, iż tego nie uczynił ani co wziął; ale kiedy szlachcie kmięcia winuje, tedy obwiniony samotrzeć ma przysiąc, iż tego albo onego nie uczynił ani też co wziął.

16. Gdy kogo pozwą o którąkolwiek rzecz.

Gdy kto będzie pozwan o którąkolwiek rzecz albo przyczynę, tedy tak ma odpowiadać: panie sędzia, ja sie nie chcę dopuścić więcej szkodzić, ale jemu chcę dać wwiązanie podług prawa i obyczaja ziemskiego, tedy ma być przysądzono wwiązanie podług przezysków.

17. Gdy bywa żałoba o dziedzictwo. Ustawa.

Kiedykolwiek bywa żałoba o dziedzictwo, zawždy z sądu ziemskiego ma być dano na wiece; a to prze to, iż o dziedzictwa

^a Zdanie od: ale jestli do ziemską dawność jest tylko w Str.

sędzia ziemski nie ma sądzić. I o gaje też bywa dano na wiece, bo sie mają jako które dziedzictwo. I ku widzieniu^a też na wiece^b bywa zawždy dano.

18. Gdy kto jinszem jimieniem będzie pozwan, niżli własnem. Ustawa.

Gdyby kto jinszem jimieniem był pozwan, niżli własnym, i będzie zdan, tedy on, który będzie zdan, ma rzec: panie sędzia, mnieć on zdał, a moje jimie nie jest Filip, ale Grzegorz, a tako mię niesprawnie zdał, na onym niechaj zysk ma, kogo zdał; a powód mówi: ja chcę doświadczyć, iż to jest jimie jego Filip; a winny też mówi: ja też chcę doświadczyć, iż jest imie moje Grzegorz; tedy pozwanemu winnemu ma być doświadczenie dopuszczone, bo on tego jest bliższy, niż powód.

19. Gdy kto^c któregośkolwiek stadła o pożostwo będzie obwinion^d.

Gdy kto, tako szlachciec jako nieszlachciec, o pożostwo przez niekogo obwinion będzie^e, a jestli przy, samoszost ma przysiąc, iż tego nie udzielał; a wszakoż niektórzy skazują, iżby miał przysiąc z ośmnaście świadków. Ale jestli nie przy, tedy ma zapłacić za ten las, który spalił, podług ustaw króla Kazimierza, jakoby za jego głowę miano być dano, gdyby przez kogo był zabit. Ale pożozce domów mają mieć ośmnaście świadków sobie równych w rodzaju albo swego rodzaju, z którego sie urodził; ale ty to świadki nie ma mianować, telko je ku sądowi przywieść podług potrzeby czasu albo roku.

20. Gdy kto odkłada rok prawdziwą niemocą.

Gdy kto odkłada rok prawdziwą niemocą a na roce przyszłem nie przysięga samotrzeć ze dwiema świadkoma sobie równymi i dobrymi podług uchwały ziemskiej, tedy traci rzecz swą, by też o tysiące szło, a ma być natychmiast zdan.

21. O odkładaniu roku o wiensze.

A takież gdy kto odkłada rok o wiensze, mówiąc, iż tamo a tamo mam działać w tem mieście, w tem prawie a w tem, o taką sumę i o taką, przed tym a tym, a na roce przyszłem nie kła-

^a Str. bo się mają tako. Które dziedzictwo i ku widzeniu. ^b D. i Str. dziedzice. ^c Str. Gdy który człowiek. ^d Str. dodaje: jako lasu, tako domu. ^e W D. brak.

dzie listu z onego prawa, gdzie miał czynić o wiensze, tedy też traci rzecz swą we wszytkiem. Ale gdy kto nie może przejść dla powodzi albo wylania wód, tedy ma oświadczyć ziemianom dwiema u onej wody na brzegu. A jestli nań kto ustapie roku, tedy z onego oświadczenia nie straci swej rzeczy. Ale jestliby kto tym obyczajem odkładał rok przez posła, rzekąc: panowie, onci by był przyszedł na rok, ale iż nie może dla wylania wody, nie godzi się takie odkładanie, bo gdy poseł przeszedł, tedy też i on, od kogo takie odkładanie było objawiono, teżby był przeszedł.

22. Gdy kto o czeladź gołoty kogo pozywa.

Gdy kto kogo pozywa takim pozvem: iż czeladź twoja nieosiadła, to jest gołoty, uczynili to a to, wyszedwszy z domu twego, a to^a uczyniwszy w dom twój zasie weszli, skąd wyszli, a nie odpowiada tymi słowy: iż w dom weszli ani też z domu mego wyszli, tedy na takiego ma być położono pamiętne, iż nie odpowiedział tymi słowy: wyszli a weszli. A to też, gdy telko odpowie, którego sługę obwini z tem: chcę jemu prawo dać, a o ony słowa na wyrchu napisane nie odpowiada, tedy rzecz swą straci.

23. Gdyby kto był obwinion o kradzież.

Gdyby kto był obwinion o którą rzecz, a to obyczajem kradzieckim, tedy zawždy on obwiniony bliższy jest oczyścić swą niewinność, niżli powód ji miał poprzysiąc albo przewyciężyć, a to tym obyczajem: jestli pyrwej raz był obwinion a mieni, iż o taki uczynek nigdy nie był winowan, tedy sam własną przysięgą^b odbędzie powoda; jestliby wtóre, tenże to ma winę samotrzyć oczyścić; o jestli po trzecie, ma sie oczyścić ośmiąnaćcie świadków.

24. Gdy u którego ziemianina służebnik kmiecia zbiegłego licuje.

Gdyby u którego ziemianina albo szlacheica kmieć, zbiegły albo któryby uciekł, przez służebnika był licowan, a ten to tego kmiecia nie chce wypuścić onemu, który tego kmiecia zbiegłego w jego wsi albo dziedzictwie znalazł i k temu licował, tedy o tego to kmiecia zbiegłego tak licowanego może pozwać, lubo gdzie chce^c, w prawo grodzkie lubo w ziemskie, pana onego, u którego kmieć

^a Tego wyrazu brak w D. ^b Str. dodaje cielesną. ^c D. lubo wzechce.

jest licowan, aby go prawu postawił. A gdy ji ku prawu postawi, tedy żałuj przeciw jego panu albo dziedzicowi albo szlachcicowi, iże ty jemu nie chcesz wrócić kmiecia zbiegłego, który jemu z czynszmi, robotami i z inszymi dochody zbiegł, tako dobrego ku jego pożytku, jako dziesięć grzywien, zjādże ma tele szkody. A jestli ten pan tego kmiecia, który jest u niego przez służebnika licowan, nie postawił, tedy ma być zdan, wszystkie odkładania oddaliwszy, wyjąwszy odłożenie prawdziwej niemocy, którego powód ma dopuścić, bo jinakoby rzecz swą stracił. A to jestli rokiem licowanym pozwał bez listu pozownego, to jest goło. Ale jestli pozwał listem, tedy musi dopuścić prostego odkładania. A ono zdanie na roce licowanem bez listu jest zawite; a po tem to zdaniu masz przypowieścić ku dosyćuczynieniu za tego to kmiecia, jako żeś na roce zawitym zdał tego ziemianina wedle pozwu głównego i zeznania służebniczego. Ale jestlićby było zarzucono przez onego ziemianina, u którego kmieć jest licowan, tako rzekąc powodowi: jakoś ty jego nie wiedział od czasów tele a tele, albo od roku w jinszem dziedzictwie tym a tym, a o nim żadnejś gadki ani wspomnienia nie działał, przysiąż, a dla^a zarzucenia przez winnego powód musi przysiąć, jako tego kmiecia nie wiedział w tem a w tem dziedzictwie, jakoż to powodowi było zarzucono.

**25. Gdy kto pozwany o kmiecie zbiegłe ku prawu dziedzicznemu
sie ciągnie.**

Kiedykolwiek kto będzie pozwany o kmiecie zbiegłe licowane, a ten to winny albo pozwany żąda od sędziego któregokolwiek, aby ty ludzi albo kmiecie odesłał ku prawu dziedzicznemu dziedzictwa onego, w którym oni ludzie mieszkają, tedy mają przez sędziego być odesłani na dziedzictwo onego ziemianina, które je winuje. A jestli na odesłanym roku napisan rok na pewny dzień do dwu albo do trzech niedziel, a potem jestli będzie rok naznamionowan a na roce strona przeciwna albo winna odpowie rzekąc: iżem ja z tobą na on czas roku nie miał, a ciągne się za laską, a jestli laska mniejsza będzie gotowana przez winnego niż powoda, tedy onemu winnemu, który sie wziął za mniejszą laską, laska ma być dana i przysądzona, bo rok, wyjmując tak, jako przerzeczono, ludzi, nie ma być tako pisan: odesłan jest ten a ten, a mają rok do dwu albo do trzech niedziel, ale tako: odesłan

Str, dodaje: tego.

jest ten wedle pozwu etc. do swego dziedzictwa N. dla nadzieje uczynienia sprawiedliwości albo dla zgody. Bo jinaczej dla niedostatku sprawiedliwości, jestli tamo z onym człowiekiem sprawiedliwość nie będzie uczyniona w onem dziedzictwie, ku któremu sie jest wyjęto, tedy natychmiast tamoż na miejscu albo na onem dziedzictwie, na którym sprawiedliwość będzie odmówiona przez onego dziedzica, który sie wyjmował, oświadczywszy służebnikiem ma on powód, który pirzwej był pozwał na gród albo ku ktoremu jinszemu prawu, zasię onego dziedzica, który swe ludzi wyjmował, pozwać, aby je postawić miał przed prawem trzeciego dnia na gród jako zbiegłe wedle onego pirwszego pozwu.

26. Gdy kto kogo niesprawnie zdawa.

O niesprawnym zdaniu tak ma być rozumiano i odpowiedano. Gdy kto zdawa niesprawiedliwem zdaniem, a potem on, który^a niesprawiedliwie zdan, pozowie onego, co ji zdał, tako rzekąc: iżeś ty mnie niesprawnie zdał, nie mając ze mną roku, które zdanie sobie ważę jako trzy grzywny, a pod drugiemi trzemi grzywnami wypisać z ksiąg; odpowie drugi: jam cie zdał a wszakożem cie ku dosyć uczynieniu nie przypowieścił ani na tobie zysku mieć chcę, a iżeś nie nie stracił ani upuścił, a ja też w takim zdaniu nic nie zyskał, tedy, panie sędzia, żądam, aby mi skazał odbicie o ten pozew, którym mie ten pozwał, a wierzę waszej miłości jako sędziam dostojnym, iże jinaczej nie uczynicie.

27. Gdy kto pozwany żaloby przy.

Gdy kto żaluje naprzeciw któremu winnemu pozwanemu o którąkolwiek rzecz: iżeś mi to a to udziałał etc. a chcę na cie doświadczyć, co prawo jest, żadnego prawa nie opuszczając; a pozwany prosto przy, tako mówiąc: co naprzeciw mnie żaluje, tego mu wszystkiego prze, a nie mówi też: chcę odbić podług jako prawo jest, żadnego prawa nie opuszczając, tedy gdy prosto zaprzął, powód bliższy będzie nań świadczyć, niżli ten to winny odprzysiąc, gdyż prosto zaprzął, a ma być świadczenie dopuszczono powodowi na winnego dla tej rzeczy.

28. Gdy kto pozywa pod winą królewską.

Gdy kto tako pozywa: przykazujemy, aby pod winami królewskimi czternaście grzywien stanął, tedy tak masz odpowiadać:

^a Str. dodaje jest.

panie sędzia, k temu pozwu nie ma być odpowiadano, bo jest niesprawny a naprzeciw urzędu prawa pozwał, bo pirzwej namienił winy i o nie pozwał, nie przezyskawszy iścizny, żądam, by mi skazano odbicie. Tedy o taki pozew ma być skazano odbicie albo, wždy przepadwszy winę trzech grzywien stronie a sądowi teleż, ma pozywać podług obyczaja prawa.

29. Gdy winny uprzedzi powoda w zdaniu.

Gdyby kto o którąkolwiek rzecz był pozwan, a powód byłby zdan przez winnego w odbiciu pirzwej niżli jinsi winni byli zdawani, a powód onego winnego zdawa na ostatku, tedy powodowi ma być wzwrócenie prawa, iż winny on nie zdał podług urzędu prawa; a jestli powód tego winnego potem przypowieści ku dosyćuczynieniu, w czym ji zdał na ostatku, a strona winna rzecze: jam jego odbił na tem roce jako na zawitem jako powoda, ocz mie on przypowieścił, odpowiedz: panie sędzia, on ci mie zdał w odbiciu, gdzie miesca nie miał, bo przed zdawaniem winnych, a tako niesprawnie mie zdał, gdzie mie zdać nie miał podług urzędu prawa. Alem ji ja zdał po wszytkiem zdawaniu, a takom sobie sprawnie udzialał. A wierzę miłości waszej jako sędziom sprawiedliwym, iż mię przy mojem sprawnem zdaniu ostawicie. A tako podług urzędu prawa ma powodowi prawo być przywroceno znowu, to jest ku pirwszemu pozwu albo żalobie ma być powód przypuszczon.

30. Gdy kogo przed sądem tkną o winy.

Gdy kto komu albo skazaniu sądu przepadnie winę przez prokuratora albo rzecznika i tę to winę skaże na niem, a ten prokurator, który od powoda^a dobił winy, od sędziego żąda jego tknąć o winę, który przepadł, a on odpowie: chcę ją spełnić na czas ten a ten albo na roki bliższe etc. a chce sie zapisać pod drugą winą, a tak jemu ma być dopuszczono. A jestli na on czas wypisany prokurator żąda z prokuracją dosyćuczynienie mieć za winy, a strona winna odpowie: panie sędzia! ja gotowem dać winę onemu, komu prawo jest, ale powoda nie widzę, a w tem sie^b oświadczam; a tako on, który winę przepadł, nic nie może stracić

^a D. który odpowiada.

^b W D. brak.

za winę ani drugiej winy przepaść, a to dla niebytności powoda, a dla tego nie powinien winy płacić. A wszakoż od onej winy, którą nań skazano, nie jest wyzwolon ani odbicia może czynić, telko jest wolon od niej, to jest od onej winy, o którą się poddał pod drugą winą spełnić. A potem powód, któremu skazana wina, może o nią pozywać, ale onej wtórej winy, o którą się podda, nie może dla tego poścignąć.

31. O odkładaniu roków.

To jest położenie i urząd odkładania roków ziemskich w ziemi krakowskiej będących i uchwalonych. Pirwszy rok, który prostą niemocą może być odłożon; wtóry rok zdany jinaczej nie może być odłożon, jedno prawdziwą niemocą, bo jinako winny wszystkaby rzecz swą upuścił, o którąbykolwiek był^a pozwan; trzeci rok przypowieszczony ku dosyćuczynieniu w iściznie i w szkodach, którego żadnem obyczajem nie może odłożyć winny, jedno o wien-sze może odłożyć, a z tego roku przypowieszczonego ku dosyćuczynieniu ma być dano na ciążę jedną; ale zdawszy o szkody trzykroć^b, ma być przypowieszczono ku dosyćuczynieniu ze szkody z iścizny poszłe, o któreż też bywa dano jedną na ciążę. A jestli ciąża będzie odbita, tedy ma być zdano w winie piętnadziescia jemu a sądowi teleż. Potem bywa dano na wwiązanie też jedną; a jestli wwiązanie będzie odbito, tedy też bywa zdawan winny w winie piętnadziescia jemu a sądowi też piętnadziescia, a tedy bywa odesłanie na moc starością którejkolwiek ziemie. Ale w prawie grodzkim starym obyczajem ma być rządzone, jako i w jinszych ziemiach, to jest trzykroć bywa zdanie w pirwszem niestaniu, a w wtorem i w trzeciem niestaniu winny traci rzecz swą. A po trzeciem niestaniu ma być pozwan winny ku dosyćuczynieniu w iściznie a o szkody, jako^c rzeczono, zdawać, a potem przypowieścić ku dosyćuczynieniu za szkody, a to jestli szkody będą poprzysiężone albo jestli winny nie stanie. A na ciążę trzykroć ma być żądano, a po każdym odbronienu ciążej ma być zdano w winie, jako wyżej rzeczono, zawždy we dwu niedzielu. Na wwiązanie też ma być żądano trzykroć, a po każdym odbiciu wwiązania w winie ma być zdano zawždy we dwu niedzielu; a na odesłanym roce na moc starością też zdawać trzykroć podług

^a Str. dodaje rzecz.

^b Str. ilekroć.

^c Str. dodaje wyżej.

urzędu prawa, zawždy we dwu niedzielu, luboby było odesłanie z prawa ziemskiego, lubo i z tego grodzkiego. A po czwartym odbiciu mocy starości pan starosta ma posłać swą czeladź na ono dziedzictwo, na które była dana moc starości, a tamo ona czeladź starości z powodem mają mieszkać trzy dni, które dni gdy wynidą, ma być ustawion rząca przez onego pana, który na winnym przezyski ma, albo sam powód ma mieszkać. A jestli lepak powód albo rząca powodow był z onego jimienia wybit, tedy pan starosta ma poń posłać mandat swój, który powoda z onego jimienia dziedzicznego wypędził, trzykroć, zawždy we dwu niedzielu albo jako starości będzie lubo; a jestli nie stanie na przerzeczone mandaty trzy, tedy ma być wywołan z ziemie, w której mieszka, i z królestwa, jako nieposłuszny, podług urzędu prawa.

32. O odkładaniu roków w grodzowie.

Rok pirwszy grodzki może być odłożon naprzód do dwu niedziel, pirwszy prostą niemocą, wtore(n) też prostą niemocą, też do dwu niedziel, a trzeci prawą niemocą do dwu niedziel; czwarty też prawą niemocą do dwu niedziel, piąty i szósty o wiensze, też do dwu niedziel. Ale jestli powód chce, może rok dalej odłożyć podług powodowej woli, a to jestli winny chce albo żąda; ale o rocech ziemskich z strony powoda, powód albo od powoda zawždy jinaczej roku sobie nie może odłożyć, jedno prawdziwą niemocą podług uchwały ziemskiej, ale w prawie grodzkiem powód albo od powoda może być odłożon rok prostą niemocą.

33. Karczma ani młyn żadnej osiadłości nie mają. Capitulum.

Karczma i też młyn żadnej osiadłości nie mają. A to jestliby który ziemianin miał niektóre jinsze jimienie a w onoby nie chciał dać wwiązania, ale w karczmę albo w młyn, tedy nie może; ale jestli jinszego jimienia nie ma, tedy może dać wwiązanie w karczmę albo w młyn w którejkolwiek sumie przezyskanej na winnem.

34. Gdy kogo przypozową ku zapisowi.

Gdyby kto był przypozwan ku zapisowi któremukolwiek, nigdy od pozwanego albo winnego rok niema być odłożon, ale zawždy ten pozwany albo winny, jestli zapisowi dosyć nie uczyni, ma być zdan etc.

35. Minuta z ksiąg stojącym we przy niema być dana.

Kiedy dwie stronie albo więcej stoją we przy oczywistnie przed sądem któremkolwiek, a niektóra strona żąda od sądu minuty z ksiąg być danej albo księgi czyść, tedy sędzia niema dopuścić wydać minuty albo ksiąg czyść, ale strona przedtym, której lubo, ma minutę mieć, przed przą w prawie ma minutę wziąć a obezrzec, jestli jest źle zdan albo nie.

36. Gdy kogo przypowieszcza ku dosyćuczynieniu. Ustawa.

Gdy kto będzie przypowieszczon ku dosyćuczynieniu o którąkolwiek rzecz albo przyczynę ku któremukolwiek sądowi, tedy strona winna przypowieszczona żadnej pomocy sobie nie ma brać na tem to roce przypowieszczonem ku dosyćuczynieniu, wyjawszy, iżby było zdanie złe na pirzwech rocech albo na roce zawitem, albo iżby jinszy jimię było wpisano w zdaniu, niżli jest onego, który przypowieszczon, a zawsze bywa odbicie od powoda. Ale gdy ty rzeczy nie stoją, tedy jestli druga którakolwiek strona winna nie-coby rzekła przeciw onemu przypowiasztu ku dosyćuczynieniu, zawsze tak masz rzec: o tąć albo o tą rzecz na roce zawitym nie odmawiał ani odbraniał, a ja ji też na tym roce zdawam. A natychmiast po zdaniu ma być żadan służebnik od sądu pirzwykroć na ciężę a ma k mu^a być dan. Ale jestli strona winna albo przypowieszczona chce się ciągnąć do ksiąg za laską o trzy grzywny albo o sześć skot, rzekąc: tyś mie niesprawnie zdał a ja sie ciągnę do ksiąg za laską o niesprawne zdanie, tedy mają księgi być czcione i ma być naleziono, powiedziano i wysłowiono, jestli jest sprawne albo niesprawne zdanie, a jestli będzie niesprawne, tedy strona winna albo przypowieszczona ma odpowiadać, jako sie będzie najlepiej widziało.

37. Gdy kto kogo pozowie o rzecz zastaną.

a. Kiedykolwiek kto będzie pozwan przez kogo o rzecz zastaną o którąkolwiek, jako o konia, o wołu etc., tym obyczajem: iżem ja u ciebie zastał to a to, coż mnie jest ukradziono tego a tego czasu, od jednej, dwu albo trzech niedziel, chcąc doświadczyć podług obyczaja prawa o taką rzecz, którakolwiekby była, iż jest

^a Str. jemu.

jego, żadnego prawa nie opuszczając; a strona winna rzecz: ta rzecz albo żałoba, którą na mię żałował, tycze sie czci mojej, a mówi, iżby mu była ukradziona, a mówi, iż od tele a tele niedziel, a ja też, gdy sie tycze czci mojej, o to chcę jego odbić i doświadczyć, iż tę rzecz dawniej mam, niż ode dwu albo trzech niedziel; tedy gdy winny mieni dawniejszy czas, iż oną rzecz ma, tedy sąd ma skazać, iż on winny ma przysiąc samotrzeć z świadki sobie równymi, iż od tele lat ma, a iż też świadkowie wiedzą tego to winnego od tele lat oną rzecz mieć.

b. Też gdyby był kto przypożwan ku zapisowi jakiemu-kolwiek, żadni odkładanie^a nie może być ani prostą ani prawdziwą niemocą.

38. Naprzeciw onym, którzy roku nie ustawają.

I też ile naprzeciw nieustawającym roku jako mają być zdawani, tako ma być z to, iż nigdy powodowie w odbiciu nie mają być zdawani, aż na ostatecznem miescu, to jest, gdy winni albo pozwani będą zdani, a nie jinacej; bo jestli jinało sędzie uczynią, a nalezione będą zdawania niektórzy powodów niżli winnych pirzwej, tedy ono odbicie winnego naprzeciw powodowi żadnej mocy mieć nie będzie, a sędzie podług wolej królewskiej mają być karani o takie dopuszczenie zdawania albo przynamniej onemu powodowi, którego winny zdał, odbicie przywrócić ku prawu znowu. A to też, jestli on powód onego winnego zdał wtóre tego czasu albo na roce pirwszem albo zawitem; a jestli na roce zawitem ten powód winnego zdawa, tedy tego winnego ma pozwać albo przypowieścić ku dosyćuczynieniu wedle pirwszego pozwu, a na onem roce przypowieszczonem ku dosyćuczynieniu mają sobie społem odmawiać, jako jest wypisano.

39. Gdy kto pozwany nie odpowiada za pomocniki.

Gdy kto pozwany nie odpowiada za pomocniki, zawždy przepada winę; i też gdy kto bywa pozwan, iż ty przejechawszy trzy granice albo tele a tele a nie odpowiada o granice, zawždy też przepada winę trzech grzywien.

^a Str. dodaje roku.

III.

Consuetudines Terrae Cracoviensis.

I. Tekst łaciński.

Or. nieznany.

Dr. 1. *Commune incliti Poloniae Regni privilegium constitutionum et indultuum publicitus decretorum approbatorumque*, Kraków 1506 (t. zw. statut Łaskiego), k. 120^v—124. — **2.** *Volumina legum I* (Warszawa 1732, Petersburg 1859) 325—334 (według **Dr. 1**).

II. Tekst polski.

Or. nieznany.

Kop. Rękopis t. zw. Dzikowski (Biblioteka hr. Tarnowskich w Dzikowie) z r. 1501, str. 381—400.

Dr. *Archiwum Komisji prawniczej t. III*, Kraków 1895, str. 164—171 (według **Kop.**, wydał Franciszek Piekosiński).

Uw. Tu wydaje się ten zabytek w języku łacińskim według **Dr. 1**, w języku polskim według rękopisu Dzikowskiego, którego tekst wzięty z **Dr.**, przyczem pisownię zmodernizowano.

O charakterze tego zabytku, czasie powstania i źródłach ob. Stanisław Kutrzeba, *Historja źródeł dawnego prawa polskiego*, Lwów 1925, t. I str. 104—105; Adam Vetulani, *Artykuły sądowe* (*Pamiętnik historyczno-prawny t. IV z. 6*), Lwów 1927.

Consuetudines terrae Cracoviensis corpori iuris ascriptae et approbatae.

Quamvis nos Alexander rex praescripserimus^a superius omnes passus ac privilegia iustitiae communis per olim praedecessores nostros duces atque tandem reges Poloniae ad iustitiam communiter

Zwyczaje ziemie krakowskiej ku statutom ziemskiem przypisane i doświadczone.

Aczkolwie my Aleksander król wypisaliśmy wyżej wszystkie miesca i przywileje sprawiedliwości pospolitej przez niegdy przodki nasze książęta i też potem króle polskie ku czynieniu spra-

^a W tekście: perscripserimus.

ministrandam regnicolis in isto inclito Regno nostro concessa sub tempore, quibus cum iudices terrarum iustitiam et negotia iudiciaria absolvere dirigereque consueverint, tamen quia ultra haec quaelibet terrarum suas speciales habere consuevit consuetudines, iccirco terrae Cracoviensi eas, quae in ipsa approbatae sunt, praesentium communi iuris terrestri Regni nostri corpori ascriptissimas easque approbavimus et pro iure perpetuo tenendas decrevimus ascribimusque, approbamus et decernimus praesentium per tenorem, quae quidem consuetudines inscriptae sequuntur.

1. De inscriptione castrensi.

Item dum aliquis inscribit alicui in iudicio castrensi inscriptionem et promiserit inducere in librum terrestrem aut regalem et non compleverit ad tempus, prout se inscripsit, succumbens poenam iudicio trium marcarum et totitem parti, istud facere teneatur, quod in iudicio castrensi inscripsit.

2. Casus de minorennibus pueris iudicandis.

Item cum aliquis bona haereditaria vendet aut obligabit sive impignorabit alicui et inscribet se pro defensione et in hoc privaretur vita, filii eiusdem defuncti debent tueri residentem

wiedliwości pospolicie dane ludziom w tem chwalebne królestwie naszym przebywajacem pod czasem, którego sędzie ziem sprawiedliwości i sprawy sądowe zwykneły roztargać i szrządzać, a wszakoż iże nad ty wszelka ziemia swoje osobne zwykła mieć obyczaje, a przeto ziemi krakowskiej ony obyczaje, które w niej są doświadczone, ku niniejszemu pospolitemu prawu ziemskiemu królestwa naszego przypisalimy i icheśmy doświadczyli i za prawo wieczne trzymać je skazalismy, przypisujemy, doświadczamy i skazujemy mocą pisma niniejszego.

1. O zapisie grockiem

Gdy kto zapisze komu w sądzie grockiem zapis a obiecałby w(n)ieść w księgi ziemskie albo królewskie, a nie spełniłby na czas, jako się zapisał, przepadwszy winę trzech grzywien sądowi i tyle stronie to musi uczynić, co w sądzie grockiem zapisał.

2. Przycze o sądzeniu dzieci lat niemających.

Gdy kto imienie dziedziczne przeda albo zastawi komu a zapisze się o obronę a w tym umrze, synowie tego umarłego mają bronić siedzącego w imieniu dziedzicznym. A jestliby lat

in bonis haereditariis. Et si annos discretionis non haberent, non debet dari eis ad annos discretionis.

3. De bonis minorennibus pueris resignatis per pueros non inscribendis.

Item quemadmodum ex statuto communi tutores tenentur resignare bona puerorum, dum habebunt annos quindecim, pueri vero bona sua accipiendo uti debent eis, sic nihilominus iure sit provisum, prout fieri consuevit, quod ipsi pueri bona vendere obligareque non debeant sine consensu amicorum consanguineorum, donec habebunt annos viginti quatuor transactos.

4. De inscriptione uxoris.

Item uxor marito suo nihil inscribat sine consensu amicorum, et si inscribit, illud nullius roboris sit.

5. De crinili nuptarum virginum.

Item dum aliquis copulat sibi matrimonialiter virginem seu puellam et privatur vita non reformans eidem uxori, extunc talis uxor accipiet pro crinili marcas triginta aut possessionem, ubi trium marcarum esset proventus, habebit tamdiu, donec sibi persolvetur crinile, tenendam. Quae non tenetur equitare de bonis, ubi eam maritus morte reliquit, alias odumarł, usque quo dabun-

rozumnych nie mieli, niema być im dano do lat rozumnych.

3. O imieniu wzdanem dzieciom młodem przez dzieci niezapisanem.

Takoż z ustawy pospolitej opiekunowie powinni są wzdać imienie dzieciom, gdy będą mieć piętnaście lat, a dzieci, imienie swoje wzięwszy, mają go pozyswać, a wszakoż to prawem opatrzone, jako to być zwykło; iże ty dzieci imienia przedać i zastawić nie mają bez przyzwolenia przyjaciół krewnych, aż będą mieć dwadzieścia lat.

4. Gdy żona zapisze mężowi.

Żona mężowi swemu nie ma nic zapisać bez przyzwolenia przyjaciół, a jeśli zapisze, ono żadnej mocy niema być.

5. O wieńcu panien zamąż danych.

Gdy kto panne weźmie w małżeństwo sobie za żonę a w tem umrze, jej nie uczyniwszy opawy, tedy ta żona weźmie za wieniec grzywien trzydzieści albo dzierżawę, gdzieby płatu albo dochodu było trzy grzywny, będzie miała tako długo, ażę jej zapłacą wieniec. Która nie powinna jechać z jimienia, gdzie jej mąż odumarł, ażę jej dadzą albo trzydzieści grzywien za

tur ei aut triginta marcae pro crinili aut trium marcarum proventum alias censum sibi constituent mariti successores.

6. De ministeriali in primo termino ante responsionem dando.

Item cum aliquis aliquem citaverit pro aliqua re, pars citata dicet: domine iudex, volo videre ministerialem, qui citationes portavit, et cum ministerialem videbo, volo respondere, quod iuris erit; extunc non tenebitur respondere, donec videbit ministerialem, qui citationes portavit, et si actor protunc non habebit ministerialem, potest sibi differre alias accipere ad proximos terminos pro ministeriali statuendo.

7. De tempore ad interrogandum in iudiciis servando et de interrogatione per partes non audienda.

Item cum iudex accipiet ad interrogandum aliquam dubietatem alias rem, ulterius protrahere non potest nisi ad tertios terminos, sed in tertiis terminis interrogationem dicere teneatur, et iudex castrensis in sedecim septimanis debet expedire interrogationem. Et pro eo potest iudex moveri ^a, si non expediverit interrogationem tempore medio ad interrogandum habito et praeterito. Cum autem fit interrogatio, partes nec interrogationi interesse nec eam audire debeant.

wieniec albo trzy grzywny czynszu namiastkowi mężowi jej ustawia.

6. O woźnem na pirwem roce przed odpowiedzeniem danem.

Gdyby kto kogo pozwał o którą rzecz, strona pozwana rzecze: panie sędzia, chcę widzieć służebnika, który pozwy przyniósł, gdy służebnika ujrzę, chcę odpowiadać, co ku prawu należy; tedy może nie odpowiadać, aże ujrzy woźnego, który pozwy przyniósł, a jeśli powód na ten czas nie będzie miał służebnika, może sobie wziąć na blisze roki na postawienie służebnika.

7. O chowaniu czasu na pytanie w sądziech i o niesłuchaniu pytań przez strony.

Gdy sędzia weźmie na zopytanie niektórej rzeczy wątpliwej, dalej odłożyć nie może jedno do trzecich roków, ale na trzecich rozech pytanie ma powiedzieć, a sędzia grocki w szescinaście niedziel ma wyprawić pytanie. I o to sędzia może być ruszon, jeśli by nie wyprawił pytania czasu średniego na pytanie mianego i przesłego. A gdy bywa pytanie, strony (ani) przy pytani mają być ani go też słuchać.

^a W tekście: moneri.

8. De litteris per capitaneos in tribus casibus ad querelam dandis.

Primo, cum aliquis dominam dotem habentem expellit ex reformatione. Secundo, cum frater fratri divisionem consentire non vult. Tertio, cum aliquis aliquem expellit ex pacifica tenuta.

9. De executione rei iudicatae.

Cum aliquis super aliquo rem habuerit iudicatam alias perlucratum fuerit ius et dabitur ad brachium capitanei, extunc ille, qui perlucratus est, duabus vicibus habet ad pignorandum, duabus vicibus ad intromissionem, et pro qualibet repercussione debet condemnare pro pignore et pro intromissione. Et post hoc capitaneus debet destinare cum eo, auctoritate sua, aliquem suo nomine et intromittere victorem vadumque imponere tenebitur.

10. De data, titulo et litteris abecedarii citationes destruendis, nec ne.

Item pro data, titulo, pro proprio nomine nemo debet causam ammittere; et si aliquis defectus esset in citatione aut in concitatione, succumbens poenam trium marcarum solvet et denuo debet citare; si in verbo littera deesset aut si littera abecedarii male scriberetur, isto nil ammittet aliqua partium.

8. O liściech przez starostę na skargę danych we trzech rzeczach.

Napirwej, gdy kto panią wypędzi z oprawy, mającą posag. Wtóre, gdy brat bratu nie chce przyzwolić rozdziału. Trzecie, gdy kto kogo (z) spokojnej wypędzi 'dzierżawy.

9. O wypełnieniu przezysku.

Gdy kto na kiem będzie miał rzecz przezyskaną prawem i dano będzie ku mocy starosty, tedy on, który przezyskał jest, dwa razy ma na ciążę, dwa razy na wiązanie, a za każde odbicie ma zdać o ciążę i o wiązanie. A potem starosta ma posłać z nim mocą swoją imieniem swoim kogo a wiązać iśca a tam ma ustawić zakład.

10. O dacie i tytule w pozwiech.

O datę, tytuł i o własne imię żaden swej rzeczy nie opuści; a jeśliby jaki był niedostatek w pozwie albo w przypowieszczeniu, przepadwszy trzech grzywien winę ma zapłacić a znowu ma pozwać; a jeśliby w słowie litery z obiecadła nie dostało albo ją źle napisano, tym żadna strona nic nie opuści.

11. De malo procuratorio.

Item aliquis manifestans se cum procuracione in iudicio, si malum procuratorium seu procuracionem habuerit, luit poenam in iure terrestri trium marcarum, in iure vero castrensi sex scotos, quam solus ipse procurator solvet, non principalis suus, alias non ille, a quo causam dicit.

12. De citatione verbali alias nadwornim rok.

Item pro graniciebus, pro haereditate nemo potest citare citatione verbali alias nadwornim rokiem.

13. De citandis verbaliter in iudicio alias de tactis.

Item dum aliquis tactus recedet a iure, debet condemnari in perlucro, pro quo tactus est, sed si pro poena tactus fuerit et recedet non satisfaciendo pro poena, extunc aliam poenam succumbet, videlicet marcas tres iudicio et parti, pro qua statim debet condemnari in perlucro.

14. De inhonorato iudicio.

Item si quis iudicium inhonoraverit aut posuerit se in mensa, ubi iudicant, poenam trium marcarum succumbet, pro qua debet satisfacere sub alia poena quatuordecim marcarum non discedendo a iudicio.

11. O złem rzeczniku.

Mieniać się kto w sądzie rzecznikiem, jeśli złą prokurację ma, przepada winę w prawie ziemskim trzy grzywny, a w prawie grockiem sześć skot, którą ten sam procurator zapłaci, a nie on, od którego rzecz mówi.

12. O roku i pozwie nadwornym.

O granice, za dziedzictwo żądny pozwać nie może nadwornym rokiem.

13. O pozywających nadwornie w sądzie, inaczej o natknionych.

Gdy kto natkniony odijdzie od prawa, ma być zdany w zysku, o który jest natkniony, a jeśli by za winę by(ł) tkniony a odijdzie nie udzielawszy dosyć za winę, tedy drugą przypadnie winę, to jest trzy grzywny sądowi i stronie, o którą natychmiast ma być zdan w przezysku.

14. Gdy kto nie uczci sądu.

Jeśli kto nie uczci sądu abo się położy na stole, gdzie siędzia, winę trzech grzywien przypadnie, za którą ma dosyć dziełać pod drugą winą czternaście grzywien, nie odchodząc od sądu.

15. De coadiutoribus citatis et non recusatis.

Item si aliquem citabunt cum coadiutoribus et ipse citatus non intercedit alias non recusabit coadiutores, videlicet non dicet: coadiutores non intercedo mihi similes et indissimiles, et alia pars interponet alias założy ji ex eo, quia coadiutores non recusavit, luet poenam a quolibet coadiutore sibi simili tres marcas et indissimili sex scotos, tam iure terrestri quam castrensi.

16. De actore in termino volente probare contra citatum.

Item dum actor querulatur super citatum, post propositionem alias post querelam dicet: si id negabit, volo id probare, prout ius decernet, nullum ius ommittendo, et pars citata simpliciter negaverit, extunc propinquior est actor probare. Sed si etiam dicet pars citata: volo id evadere alias odbić nullum ius obmittendo, prout ius decernet, tunc pars citata erit propinquior evadere, exceptis articulis in statuto scriptis, pro quibus actori probatio debebitur contra citatum.

17. De actore condemnando.

Item in terminis condemnandis, castrensibus vel terrestribus,

15. O pomocnikach pozwanych.

Jeśli kogo pozwą z pomocnikami a on pozwany nie zastąpi pomocników, to jest nie rzecze: pomocników nie zastępuję mnie równych i nierównych, a insza strona^a założy ji o to, iże pomocników nie zastąpił, przepadnie winę od każdego pomocnika sobie równego trzy grzywny a nierównego sześć skot, tako w prawie ziemskim jako grockiem.

16. Powód w roce bliższy jest dowodzić naprzeciwko pozwanemu.

Gdy powodna strona żałuje się na pozwanego, po żalobie rzecze: jeśli tego przeciw będzie, chcę tego dowieść, jako prawo skaże, żadnego prawa nie opuszczając, a strona pozwana prostoby przala, tedy powód bliższy jest dowodzić. Ale jeśli też rze(cze) strona pozwana: chcę tego odbić, żadnego prawa nie opuszczając, jako prawo skaże, tedy strona pozwana będzie bliższa odbić, krom członków popisanych w statucie, w których powodowi dano jest dowodzenie.

17. O zdawaniu powodu.

Na^b rocech zdawających, grockich abo ziemskich, aże

^a W tekście: inszą stronę.

^b W tekście: O.

usque in fine actores debent condemnari, et si citatus prius condemnaret actorem, antequam ius admittet alios actores condemnari, actori condemnato nihil nocebit condemnatio.

na końcu powodowie mają być zdawani, a jeśli pozwany pierwiejby zdał iśca, przedtem niżli prawo dopuści insze powody zdawać, powodowi zdanemu nie będzie szkodzić zdanie.

18. De possessione in molendino et taberna non assignanda.

Item in tabernam et in molendinum nullus debet intromissionem dare, excepto quod aliam possessionem non haberet, extunc potest dare intromissionem in tabernam et in molendinum.

18. O niedopuszczeniu wiązania w młyn i karczmę.

W karczmę i w młyn żaden nie ma dać wiązania, wymując iżby inszej dzierżawy nie miał, tedy może dać wiązanie w karczmę i też w młyn.

19. De dilatione termini per infirmitatem, dum inscribitur, non differendus.

Item si aliquis alicui se inscribet quamcunque rem evincere seu ratificare alias jścić et inscribet se terminum non differre alias non reponere, talis non potest simplici infirmitate terminum differe alias reponere, excepto vera infirmitate, pro qua debet iurare iuxta statutum, quia infirmabatur.

19. Niemocą prostą rok nie może być odłożony, gdy się zapisze.

Jeśli sie kto komu zapisze którąkolwie rzecz iścić a zapisze sie roku nie odkładać, taki nie może prostą niemocą roku odłożyć, jedno prawdziwą niemocą, za którą ma przysięgać podług statutu, iż niemocen był.

20. De minuta non sigillata nihil probante.

Item simplici minuta nihil probari potest, sed tantummodo litteris aut minuta sub sigillo aut libris coram iudicio.

20. O minucie niepieczętowanej.

Prostą minutą^a nie może nic dowieść, jedno telko listmi abo minutą pod pieczęcią ab(o) księgami przed prawem.

^a W tekście: Prosta minuta.

21. De iniusta concitatione ad satisfaciendum.

Item concitatus ad satisfaciendum non potest aliquid sibi in auxilium recipere contra actorem, excepto quod condemnatio minus iusta esset in perlucro vel si nomen aliud esset scriptum in citatione, quam in concitatione; et si concitatio ex hoc esset mala, videlicet ex conditionibus superius descriptis, tunc actor ammittit id, pro quo citavit.

22. De impossessionatis citandis.

Si impossessionatus seu odardus, alias hołota, cuius reus esset in aliquo, respondebit cuilibet in iudicio castrensi pro re qualibet. Item si aliquis culpabilem in aliqua sua re impossessionatum hominem arrestaverit apud possessionatum, quam arrestationem facere debet cum ministeriali veniens; tunc ille possessionatus tenetur in una septimana illum impossessionatum coram capitaneo statuere. Qui impossessionatus statutus coram capitaneo fideiussores pro se daturus seu sessurus, quia parebit iuri; et si idem possessionatus illum impossessionatum non statuet, tunc solus ipse possessionatus respondebit actori pro re, pro qua impossessionatus est culpatus. Item si homo impossessionatus non posset arrestari in aliquo

21. O niesprawnem przypozwaniu ku dosyćuczynieniu.

Przypozwany na dosyćuczynienie niema sobie nic brać na pomoc naprzeciwno powodowi, wyjąwszy iżby zdanie było niesprawiedliwe w przezysku abo jeśli imię insze było pisane w pozwie, niżli w przypowie-szczeniu; a jeśli przypowieszczenie z tego byłoby złe, to jest z obyczajów wyżej wypisanych, tedy powód traci to, o co pozwał.

22. Gdy pozywają nieosiadłe.

Jeśli nieosiadły, inaczej gołota, niekomuby winien był w czym, ma odpowiadać w sądzie każdemu w grockiem o każdą rzecz. I też jeśli kto w niektórej rzeczy swej człowieka nieosiadłego być winnego zapowie u osiadłego, tę zapowiedź uczynić ma (z) służebnikiem przyszedłszy; tedy on osiadły będzie powinien w jednym tegodniu gołotę przed starostę postawić. Który nieosiadły postawiony przed starostę rękojmię ma dać abo postawić, iż stanie prawu; a jeśli ten osiadły onego nieosiadłego nie postawi, tedy sam osiadły będzie odpowiadał powodowi o rzecz, o którą gołota jest obwinion. A jeśli człowiek nieosiadły nie mógłby być zapowiedzian na żadnem miescu,

loco, tunc in qua parochia aliquando erat possessionatus, in illa contra eum debent poni citationes ibique ministerialis clamabit, quia contra talem A. B. im-
possessionatum citationes ponuntur. Quae talium citationum in parochiis positio haeredi bonorum illorum, ubi est parochia, nihil nocere debeat.

23. De actore citante et non continuante processum iuris.

Item aliquis aliquem citando si condemnaverit una vice et ulterius nihil faceret usque ad decursum unius anni et sex septimanarum, item si etiam aliquis aliquem citando in termino nihil faceret contra partem citatam, et si etiam pars citata nihil faceret, sic quod si terminus lapsus esset alias przepełni ie, si actor intra cursum eiusdem temporis unius anni et sex septimanarum ad terminum lapsum nihil faceret, tunc decurso isto tempore ammittit actor id, pro quo citabat, excepto quod iudicia ex aliqua necessitate suspensa fierent, tunc citationi actoris prorogatio longi temporis nihil nocebit.

24. De citatione super citationem facta.

Item si quis importaverit citationem super citationem pro una re, tunc luens poenam trium

tedy w której parochjej niegdy był osiadły, w onej naprzeciwjemu mają być pozwy kładzione a tamo woźny będzie wołał, iż naprzeciwko takiemu A. B. nieosiadłemu^a pozwy kładą. Które kładzenie takich pozwów w parochjach dziedzicowi imienia onego, gdzie jest parochja, niema nic zaszkażać.

23. O powodzie pozywającym a nie patrzącym^b ustawicznie prawa.

Pozwawszy kto niekogo, jeśli go zda jeden raz a dalejby nic nie czynił aż do roku i do sześci niedziel, i też jeśli by kogo pozwawszy na roku nie by nie udzielał naprzeciwko stronie pozwanej, a jeśli by też strona pozwana nic nie czyniła, tako iż rok przepełni ie, jeśli by powód w ujściu tego roku jednego i sześci niedziel na rok przepełniony nic nie uczyni(ł), tedy, gdy przeminie ten czas, powód upuszcza ono, o co pozywał, wymując, iż by sądy z niejakię potrzebizny były zawieszony, tedy pozwowi powodnemu przedłużenie dłuższego czasu nic nie będzie szkodzić.

24. Pozew wniesiony na pozew.

Jeśli ktoby wniósł pozew na pozew o jedną rzecz, tedy, przepadszy winę trzech grzy-

^a W tekście: nieosiadłego.

^b W tekście: patrzącego.

marcarum iudicio et totidem parti citationem unam destruat seu una citatio eiusdem sit nulla.

wien sądowi i tyle stronie, pozew jeden ma skazać i zniszczyć.

25. De abrenuntiatione proprii districtus.

Item si quis renuntiabit terrae et proprio districtui, debet respondere ibi, ubi renuntiando se inscripsit. Et cum super tali res obtinebitur iudicata alias perlucrabitur, idem, qui ius perduxit, equitabit ad capitaneum illum, sub quo manet victus, capitaneus tandem ille executionem factururus sit rei iudicatae alias illorum perlucrorum in alio districtu iure obtentorum.

25. Wyrzeczenie z własnego powiatu.

Jeśli kto się odrzeczy ziemie i własnego powiatu, ma odpowiadać, gdzie się wyrzekając zapisał. A gdy na takim przysądzą przezyskanie rzeczy, ten, który prawo przewiódł, pojedzie do starosty onego, pod którym mieszka sparty prawem, potem on starosta ma uczynić wypełnienie onych przezysków w inszem powiecie prawem osiągniętych.

26. De termino facietenus alias facionato.

Item terminus facietenus datus, alias qui facionatus dicitur, in una septimana dari debeat sic, dum res aliquae arrestantur cum ministeriali, tunc si non restituit ille, apud quem fit arrestatio, ponit terminum ministerialis illi, apud quem est arrestatio facta, comparendi coram capitaneo in una septimana.

26. O roku licowanem.

Rok licowany w jednym tygodniu ma być dan tak, gdy rzeczy które zapowiedzą służebnikiem, tedy jeśli nie wróci on, u którego bywa zapowiedź, ustawia rok woźny onemu, u którego się stała zapowiedź, stanąć przed starostę w jednym tygodniu.

27. De nobilibus quo numero cum ministeriali habendis.

Item dum actor aliquis testificatur aliquid coram ministeriali seu per eum, tunc actor ipse nobiles duos habiturus est

27. Wiele ziemianów ma być (z) służebnikiem ku świadectwu.

Gdy powód niektóry świadczy nieco służebnikiem, tedy ten powód ma mieć dwu szlachcicu (z) służebnikiem; ale gdy

cum ministeriali; sed cum ministerialis cum citatione equitat, tunc sufficit eum nobilem habere unum.

28. De corilo.

Item si aliquis aliquem provocaverit in lite pro corilo alias za laska pro perditione ac pro lucro, sive tres marcas sive sex scotos proponet ad corilum, tunc provocatus ad corilum arbitrium habebit eligendi, ut sumat corilum sive pro tribus marcis sive pro sex scotis.

29. De iudicio pro pecore in damno abacto.

Item si aliquis alicui pecus detinet alias zajmie de damno et noluerit illud dare ad fideiussionem, cum fuerit monitus per nobiles et ministerialem, pro tali non datione debet citari ad ius castrense et luens poenam trium marcarum debet dare pecora ad fideiussionem, cum deduceretur prius, quia illud dare noluit ad fideiussionem; fit autem istud ideo, ut pecora non destruerentur propter longaevam detentionem, et item ea ratione, quia iure terrestri non cito adiri posset restitutio pecoris illius abacti. Pro poena autem illa iudicium castrense iudicabit, sed pro damno illato iudex castris partes ad ius terrestre remittit.

wożny z pozwem jedzie, tedy dosyć mieć jednego ziemianina.

28. O lasce.

Jeśli kto kogo nagarnie w zwadzie za laskę o stracenie i o zysk, lubo trzech grzywien lubo sześć skot będzie żałował na laskę, tedy popudzony na laskę będzie miał na rozmyślenie wybierać, aby wziął laskę albo za trzy grzywiny albo za sześć skot.

29. Bydła z szkody zajęte.

Jeśli kto komu bydła ze szkody zajmie a nie chciałby go wypuścić na rękojemstwo, gdyby był upomnian przez szlachtę i służebnika, o takie niedanie ma być pozwan do prawa grockiego, a przepadszy winę trzech grzywien, ma dać bydło na rękojemstwo, gdy pirwej będzie wywiedzono, że onego nie chciał dać na rękojemstwo; bywa to tedy przeto, aby bydła nie kazili się dla długiego trzymania, a i też tem dowodem, że prawem ziemskim nie mogłoby rychło doć przywrócenie bydła onego zajętego. A za winę oną sąd grocki będzie sądził, ale za szkodę udzielaną sędzią grodu strony do prawa ziemskiego odeśle.

30. De pecore dato ad forestam regiam, dum per nullum, culus esset, fideiubetur.

Item si quis pecus alienum in damno abegerit aut simpliciter servaverit, teneatur illud dare in triduum ad forestam regiam alias do obory, ubi si aderit dominus pecoris, dabitur sibi ad cautionem fideiussoriam et pro damno remittentur partes ad iudicium terrae. Si autem dominus pecoris non esset, tunc cum pecus daretur ad forestam regiam, tunc iste, qui servat abactum pecus, fideiubebit. Quod fideiussione facta dandum erit ei viceversa servandum in cautione fideiussoria ad duas septimanas, quibus decursis iterum pecus praesentabit in foresta et iterum burgrabius forestae restituet ei pecus in cautione fideiussoria per alias duas septimanas. Fieri autem istud potest ad alias tertias duas septimanas, videlicet pro tertia vice fideiubendo. Et pro qualibet vice abactor seu conservator pecoris dabit burgrabio fertonem iuris regii. In ultimis duabus septimanis conservatori in cautione praefixis, si dominus pecoris veniet, dandum sibi erit pecus in cautione fideiussoria, pro damno vero remittantur partes ad ius terrestre. Si non veniet dominus pecoris, tunc conservator pecoris prae-

30. O bydłęciu do królewskiej obory danem, gdy go nie wyręczą.

Jeśli by kto bydłę cudze w szkodzie zajął albo prosto chował, do trzeciego dnia ma je dać do królewskiej obory, gdzie jeśli będzie pan bydłęcia, dadzą jemu na rękojemstwo, a o szkodę strony mają być odesłane do sądu ziemie. A jeśli pan onego bydłęcia nie będzie, tedy gdy bydłę byłoby dano do obory królewskiej, tedy ten, który chowa zajęte bydłę, będzie ręczył. Które rękojemstwo gdy uczyni, ma być jemu zasię dano w rękojemstwie chować do dwu niedziel, które gdy wynidą, zasię bydłę ma ofierować w oborze, alepak burgrabia obory wróci mu bydłę w rękojemstwie przez drugie dwie niedzieli. A może to być do drugich trzech dwu niedziel, to jest za trzeci raz ręczyć. A za każdy raz zaimca bydłęcia da burgrabiemu wiardunk prawa królewskiego. W ostatnich dwu niedziel zawitych chowającemu w rękojemstwie, jeśli pan bydłęcia przydzie, ma jemu być dano bydłę w rękojemstwie, a o szkodę strony mają być odesłane do prawa ziemskiego. Jeśli pan bydłęcia nie przydzie, tedy zaimca albo chowający bydłę, ofiarowawszy bydłę bur-

sentando pecus burgrabio in foresta habebit medietatem pecoris tamquam iure lucrata et medietas debetur mensae regiae seu ad mensam regiam. Cum autem fit ipsa pecoralis divisio inter partem regis et partem conservatoris, conservator et pro damno et pro illis tribus fertionibus pro iure regio in foresta datis medietate contentus sit pecoris seu pecudum.

31. De non dato pecore ad forestam regiam.

Item si aliquis alicuius pecora habuerit quocumque modo et ea non dederit ad forestam regalem alias do obory ad diem tertium, tunc si apud eum arrestabuntur per ministerialem et per duos nobiles, citatus in castro respondebit et restituet pecora cum poena trium marcarum. Sed iudex castri pro damno partes non iudicabit, sed remittet ad terrae iudicium.

32. De arrestandis pecuniis.

Item homini possessionato non debent pecuniae arrestari, excepto quod si minorem possessionem haberet quam illud, pro quo citatur, tunc pecuniam fideiubebit ex arresto, quia videlicet parebit iuri et iudicatis.

grabiemu w oborze, będzie miał połowicę bydłęcia jako prawem zyskaną a połowica ma ić na komorę królewską. A gdy rozdział ten bywa między stroną królewską i stroną chowającą, zachowaczca i za szkodę i za ony trzy wiardunki za prawo królewskie w oborze dane ma dosyć mieć w połowicy bydłęcia albo bydła.

31. O niedaniu bydłęcia do obory królewskiej.

Jeśli by kto bydłę czyje miał któremkolwie obyczajem a one-goby nie dał do obory królewskiej do trzeciego dnia, tedy jeśli u niego będzie zastane przez służebnika i dwu ziemianinów, pozwany na grodzie ma odpowiadać a ma wrócić bydło z winą trzech grzywien; ale sędzia grodu o szkodę stron nie będzie sądził, ale odeśle do sądu ziemie.

32. O zapowiedaniu pieniędzy.

Człowiekowi osiadłemu nie mają być pieniądze zapowiedane, wymując iżby dzierżawę mniejszą miał, niżli ono, o co go pozywają, tedy pieniądze będzie ręczył zapowiedzi, to jest iż stanie prawu i sądowi.

33. De mutuatis pecuniis iure repetendis.

Item si aliquis alicui pecuniam mutuaverit et inscriptio-
nem non habuerit citaveritque
mutuatarium, tunc mutuatarius
alias citatus iuramento prestito
ab instantia petentis et debiti
petitione absolvetur.

34. De testimonio ministerialis de alia terra in aliam faciendo.

Si alicui necesse fuerit mini-
sterialem perducere ex alia terra
in aliam terram et non poterit
ministerialem educere, tunc illum
debet ducere ad iudicium ca-
streense illius districtus, ubi est
ministerialis, ibique idem mini-
sterialis debet facere recognitio-
nem, et ille, cui debet recognitio
esse, litteras accipiat a iudicio
illo, ubi fit recognitio, ad aliud
iudicium, ad quod ducendus erat
ministerialis. Quae litterae sint
sub sigillo iudicii illius vel ca-
pitanei, ubi recognovit, et tan-
dem talibus litteris credendum
erit, uti ministerialis personali-
ter stetisset et recognovisset.

35. De intercis citationum componendis.

Item dum aliquis fuerit cita-
tus ad quodcumque ius et pars
vult videre, si concordant inter-

33. O pożyczanych pieniądzech.

Jestliby kto komu pieniędzy
pożyczył a zapisu by nie miał
a pozwałby pożyczającego, tedy
pozwany, udzielawszy przysięgę,
będzie od długu wyzwolon.

34. O świadectwie służebnika z inszej ziemie do drugiej.

Jeśli komu trzeba służebnika
wieść z inej ziemie do drugiej
a nie mógłby służebnika wy-
wieść, tedy go ma prowadzić
do sądu grockiego onego po-
wiatu, gdzie jest służebnik,
a tamo ten służebnik ma uczy-
nić wyznanie, a on, komu ma
być wyznanie, listy ma wziąć
od sądu onego, gdzie bywa wy-
znanie, do onego sądu, do któ-
rego miał być wiedzion służeb-
nik^a. Które listy mają być pod
pieczęcią sądu onego albo sta-
rosty, gdzie wyznał, a potem
takim listom ma być wierzone,
jakoby sam woźny stał i wy-
znawał.

35. O składaniu intercyz pozwów.

Gdyby kto był pozwany do
któregokolwie prawa a strona
chce widzieć, jeśli sie zgadzają

^a W tekście: sędzia.

cisae, tunc citationes componendae erunt, et si sunt conformes earum intercisae, valet citatio. Nam si intercisae sunt non uniformes alias si non concordant, tunc actor ammittit causam suam ex eo, quia praesumitur falsificatio commissa.

36. De concitatione non scribenda ad respondendum iudicialiter.

Item in concitatione non »iudicialiter responsurus«, sed »iudicialiter satisfactorius« scribi consuevit et scribendum est.

37. De petitione insimul et condemnationis et poenae.

Item dum aliquis postulat et condemnationem alias odbicia et poenam pro citatione mala, non condemnatio neque utrumque, sed poena duntaxat decernatur petenti.

38. De intromissione, cui in inscriptione debitor abrenuntiat, danda cum poena.

Item cum aliquis citatus fuerit pro quacumque re, pro qua non inscripserat se, ipse autem citatus nolens admittere se damnificari dat circa iudicium intromissionem, tunc suscipienda est intromissio per citantem; sed si citatur aliquis pro re vel pro debito inscripto sic, quod inscriptionem fecerat, quia debuit solvere non

interczy, tedy pozwy mają być złożone, a jeśli są ich interczy zgodne, godny jest pozew. A jeśli interczy nie są zgodne, tedy powód opuszcza swą rzecz stąd, iż bywa domniemanie fałszywość popełniona.

36. O niepisaniu przypowieszczenia.

W przypowieszczeniu nie »odpowiadający sądownie«, (ale) »dosyć działający« pisać zwykł i ma być pisano.

37. O proszeniu pospołu zdania i winy.

Gdy kto żąda i odbicia i winy o zły pozew, nie odbicie ani oboje dwoje, ale tylko wina ma być skazana proszącemu.

38. O wiązaniu, któremu w zapisie dłużnik odrzekł, z winą.

Gdyby kto był pozwany o którą rzecz, o którą się nie zapisał, a on pozwany, nie chcąc się dopuścić szkodować, dawa przy sądzi wiązanie, tedy wiązanie ma być przyjęte przez pozywającego; ale jeśli kto bywa pozywany o rzecz albo o dług zapisany tako, iż zapis był udzielał, iż miał zapłacić nie

dando intromissionem, sed principale seu originale debitum soluturus esset, prout se inscripsit, talis, si citatur, in termino non satisfaciens, si intromissionem actori dare vellet, cui dandae intromissioni citatus in sua inscriptione abrenuntiavit, decernendum est, quod citatus non aliter, quam cum triplici poenarum marcarum intromissionem dabit in re debita usque ad satisfactionem, et pro ipsa re principali et pro poenis faciendam, quam intromissionem actor cum triplicata trium marcarum poena recipere teneatur.

39. De termino pro maiori dari solito.

Item dum aliquis differt terminum pro maiori, dicens, quia in iure alio pro maiori haberet actionem, danda erit dilatio propter maiorem actionem, attamen termino adveniente ipse differens terminum probabit litteris testimonialibus iudicialibus, quia pro maiori habuerit tunc actionem; quibus si caruerit, amittet causam, pro qua citatus terminum pro maiori differebat.

40. De condemnatione iniusta.

Item dum aliquis aliquem condemnaverit iniuste, condemnatus arrestabit condemnationem in libro; et si citaverit pro iniusta condemnatione, tunc ille,

dawając wiązania, ale pierwszy dług miał płacić, jako się zapisał, taki, jeśli będzie pozwany, na roku niedosyć udzielawszy, jeśliby powodowi wiązanie chciał dać, któremu danemu wiązaniu pozwany w swym zapisie wyrzekł, ma być skazano, iż pozwany nie inaczej, jedno z trojaką winą trzech grzywien wiązanie da w rzeczy dłużnej aż do dosyćuczynienia, i za przednią rzecz i za winy, które wiązanie powód ma wziąć z trojaką winą trzech grzywien.

39. Odłożenie rzeczy dla roku więzszego.

Gdy kto odkłada rok dla więzszego, rzekąc, iż w prawie inszem o więzse ma sprawę, ma być odłożenie dano dla więzszej sprawy, a wszakoż, gdy rok przydzie, ten, co rok odkładał, ma dowieść listmi świadomemi sądownemi, iż o więzseby miał tedy sprawę; których listów jeśli nie będzie miał, straci rzecz, o którą pozwany rok dla więzszego odkładał.

40. O niesprawiedliwym zdaniu.

Gdy kto kogo niesprawnie zda, tedy zdany zapowie zdanie w księgach; a jeśliby pozwał o niesprawiedliwe zdanie, tedy on, który tak zdał, ma prze-

qui sic condemnavit, debet luere poenam trium marcarum et condemnationem describere in libro; sed si condemnatus non arrestaverit condemnationem, tunc ille, qui condemnavit, potest describere sine poena.

paść winę trzech grzywien a zdanie z ksiąg wypisać; ale jeśli zdany nie zapowie zdania, tedy on, który zdał, może wypisać bez winy etc.^a.

Alexandri regis admonitio ad consuetudines iuris ubique terrarum habendas.

Puncta suprascripta nos Alexander Dei gratia rex ex consuetudinibus tam terrestribus, quam castrensibus iudiciorum terrae Cracoviensis collegimus, quae iuri corporis ascripta decernimus in terra Cracoviensi pro plebiscito privato terrae eiusdem tenendo perpetua. Quod decretum nostrum etiam universis aliis terris praesentium tenore innotescimus consultive, hortando, ut pro iustitiae cultu conservationeque aut istas approbent, aut instar istarum suas scribant in papiri litteris, quam in numero XII foliorum isto loco relinquimus et cuilibet terrarum eadem folia damus, sic tamen, ut dum reliquae terrae suas scripturae essent consuetudines, primum eas nobis vel successoribus nostris offerent per nos in stilum congruentem redigendas, quas tandem in stilum redactas nos vel successores nostri ad libros statutorum praesentium in terra ipsa, de qua consuetudines nobis porrectae essent, existentium in XII foliis praedictis fideliter scribendas restitutum sumus successoresque nostri restituent, per appositum Maiestatis Regiae decretum emendatas, moderatas et approbatas.

~~~~~

^a *Na tem kończy się tłumaczenie, poczem idzie taki ustęp: Telko ustaw ziemie krakowskiej przez oświeconego Aleksandra króla danych i też potwierdzonych etc.*

IV.

Processus iuris Jana Łaskiego z r. 1506.

Or. nieznanym.

Dr. 1. Commune incliti Poloniae Regni privilegium constitutionum et indultuum publicitus decretorum approbatorumque, Kraków 1506 (t. zw. statut Łaskiego) k. 1—6. — 2. Volumina legum I (Warszawa 1732, Petersburg 1859) 342—352 (według Dr. 1).

Uw. Tu wydaje się ten zabytek według Dr. 1; o jego charakterze ob. Stanisław Kutrzeba, Historia źródeł dawnego prawa polskiego t. I, Lwów 1926, str. 106—107, i Tenże, Polskie prawo sądowe, wyd. II, Lwów 1927, str. 60.

Instructio ad conservationem terminorum ac ad processum executionis iudicatorum.

Quamvis fere in universis terris Regni Poloniae diversa observentur tempora celebrandorum terminorum seu iudiciorum terrestrium, prout in quibusdam quater in anno, videlicet super quaelibet quatuor tempora, in aliquibus vero crebrius iudicia fiunt, tamen qualitercumque observetur differenter consuetudo ipsa temporum, nihilominus serenissimus dominus noster Alexander rex decrevit scribendam conservandorum terminorum et totius processus iudicarii instructionem, per quam instructi essent iudices ad servandum rectum et conformem ordinem in terminis conservandis et processu iudicario ac circa executiones iudicatorum, sic ut infra sequitur.

I.

1. Primus terminus.

Differtur simplici infirmitate per citatum, et si in eodem primo termino citatus non compareret, extunc in primo termino condemnatur in poena contumaciae, alias in poena non paritionis.

2. Secundus terminus.

Differtur per citatum vera infirmitate et in tertio termino cum duobus testibus vera infirmitas iuramento probatur, sic ut nec iudex neque actor dubitaret reum tunc infirmum fuisse; fit etiam istud, quod^a si secundo secunda citatione citatur citatus, tunc eandem dilationem verae infirmitatis habet terminus ipse secundus.

3. Tertius terminus.

Saepius autem contingit tertium terminum alia vera infirmitate differri, sic quia diceretur in termino: sic iacet, ita iacet et adhuc non convaluit, nihilominus tamen in quarto termino cum duobus testibus iuramentum facere debet, sic quod^a tunc erat infirmus et ex ipsa infirmitate non convalescens in ipsa infirmitate tunc infirmus iacuit.

4. Quartus terminus.

Quantum terminum iudicia conservant interdum pro maiori (qui quoad dilationem fit ultimus), qui terminus pro maiori potest differri ante veram infirmitatem aut post. Quod quidem pro maiori, ius commune diffinit sic: dum in alio iudicio terrae cuiuscunque Regni Poloniae eodem die pro negotio maiori terminum haberet citatus. Tamen quandocunque terminus pro maiori recipitur, fit ultimae dilationis. Cuius etiam natura et proprietas isto modo declarabitur. Citatus terminumque pro maiori reponens eodem die debet habere coram alio iudice terminum pro maiori summa, quam sit actio, occasione cuius fit dilatio maioris, et debet notari istud in dilatione pro maiori, videlicet ubi est actio, cum quo ex nomine, pro quanta summa, coram quo iudice; veniente enim termino dilationis debet portare literam ab illo iudicio, ubi tunc se asserebat pro maiori actionem habere, sub sigillo illius iudicis; in qua litera contineatur actio, cum quo et pro quanta summa tunc causa maioris vertebatur. Quam testimonii literam sic producet citatus in termino per dilationem sibi dato et non succumbet in dilatione inquietus pro maiori faciendo; sed si literam huiusmodi non portaverit aut portatam in aliqua parte eorum, quae debeant contineri, ut praefertur, insufficientem produxerit, tunc citatus actionem suam ammittit et totaliter perdit.

---

^a *W tekście*: quia.

5. Ad idem.

Non constat vero in iudiciis terrestribus et regiis Regni Poloniae plures unquam fieri terminorum dilationes.

Itaque de terminorum observatione hactenus dictum.

II. Processus in re iudicata, quae vulgari nostro in iudiciis et extra ea perlucra dicuntur.

Tametsi constitutiones satis superque doceant nos, qualiter iure processuri sumus, dum actiones incumbunt nobis, tamen quia nonnumquam fiebant dubia in processu ipso etiam apud iuris doctos, practicam tamen eius non habentes, quapropter Sacra Maiestas post descriptam terminorum conservationem mandavit describi communem in re iudicata eiusque executione practicam infrascriptam.

1. De re iudicata.

Rem iudicatam duobus modis scimus iure obtineri, aut enim fit per sententiam diffinitivam aut dum citatus in termino peremptorio in lucro condemnatur.

2. Ad idem.

Si per sententiam diffinitivam, tunc fit etiam dupliciter: aut sit praesens citatus circa iudicium aut sit absens, sed per procuratorem cum procuratorio sententiam diffinitivam contra se iure decernente scit reportari. Si praesens erat citatus, contra quem sententia diffinitiva promulgatur, tunc aut satisfacit, ut iuris est, rei iudicatae aut rebellis a iudicio absque partitione recedit. Si satisfactorius aut sententiae pariturus erit, faciet istud commode aut per cautionem fideiussorialem aut per certam inscriptionis obligationem aut per bonorum obligationem.

3. Ad idem.

Si autem rebelliter a iure recedit nulla satisfactione rei iudicatae aut partitione facta, extunc per actorem condemnatur in poena trium marcarum, quae dicitur *piatno dzesta*, parti et alia poena simili iudicio; propter quam rebellionem rei iudicatae, quod iure convictus non satisfecit, sed a iure rebellis recessit, condemnatur uno et eodem actu Regiae Maiestati in poena quatuordecim marcarum, quae dicitur *siedmo dzesta*, et ministerialis

datur de iudicio ad pignorandum eundem convictum in bonis suis in perlucris et poenis suprascriptis.

4. Ad idem.

Adveniente tandem proxime futurorum aliorum terminorum tempore actor coram iudicio ministerialem statuet et recepta a ministeriali recognitione petit iterum dari ministerialem ad intromissionem; cui petenti datur idem ministerialis in perlucris ad intromissionem in bona convicti.

5. Ad idem.

In aliis proxime futuris terminorum iudiciis tanquam in ultimo et finali termino, si ministerialis coram iure recognoscet, quia intromissio, ad quam fuerat per iudicium additus, denegata fuit, tunc primum datur ad brachium regale et de illo iudicio, ubi causa agebatur, remittitur actor et convictus cum suis perlucris per literas executoriales ad loci capitaneum ad intromittendum eum de brachio regali.

6. Ad idem.

Si autem citatus non est praesens circa iudicium, sed suus procurator cum procuratorio, dum sententia diffinitiva contra ipsum promulgatur, tunc insuper fit unus terminus essentialis, videlicet concitationis, quem in aliquibus terris regni sic interpretantur vulgari, uti latinum sonat, in aliis vero dicitur vulgari nostro *przypowieszony* ad satisfaciendum pro re iudicata seu perlucratis et iure acquisitis, ea ratione, quia fortasse nollet scire convictus in iudicio absens de re iudicata, ideo concitatio ad hoc est in terminos iudiciorum introducta tanquam monitio et avisatio, (ut ille, qui est convictus et contra quem absentem, sed per procuratorem suum comparentem, in sui absentia sententia diffinitiva prolata fuit) pareret rei iudicatae et pro convictis satisfaceret.

7. Ad idem.

In quo concitationis termino si comparet, decerni consuevit ut rei iudicatae satisfaciatur, satisfacere autem debet sic, ut prius, est descriptum.

8. Ad idem.

Et si rebellis recedit, extunc condemnetur, ut prius contra rebellem est descriptum. Et fit processus in executione rei iudicatae, ut supra scriptum est, ad brachium usque regium, de quo infra videbitur.

III. Item processus fit alio modo et in terminorum observatione et in re iudicata.

In terris nonnullis Regni Poloniae, in quibus termini iudiciorum terrestrium fiunt singulis quatuor septimanis, plures dilationes fiunt processusque longior fit iuris. Sic, quia duo termini simplici infirmitate per dilationem conceduntur, sed expletis eisdem duobus terminis simplici infirmitate prorogatis alii termini, prout de vera infirmitate et maiori caeterisque, ut supra scriptum est de terminorum conservatione, usque ad sententiae diffinitivae prolationem et primae pignorationis decretum observantur. Attamen in eo fit iterum differens processus, quod in illis terris, in quibus singulis quatuor septimanis termini iudicantur, ter datur de iudicio ad pignorationem successive. Similiter ter ad intromissionem datur et postea remittitur ad brachium regale ad loci capitaneum, de quo infra.

IV. Qualiter capitanei locorum procedant brachium regale extensuri in demandatione executionis rei iudicatae seu perlucrorum, pia Maiestas serenissimi domini Alexandri Regis ordine infrascripto docebit.

1. In primo processu regalis brachii loci capitaneus, sub cuius iurisdictione pars victa esset, pro prima vice cum parte victore rem iudicatam seu perlucra in scripto sibi repraesentante^a aut cum suo procuratore ministerialem cum duobus nobilibus ad bona partis iure convictae diriget, et praesertim ad talia bona, super quibus perlucra censentur esse iure obtenta seu, ut in stilo iuris nostri dici consuevit, perducta et super quibus processus iudiciarius, videlicet pignoris et intromissionis, continuabatur. Qui quidem ministerialis veniens ad bona huiusmodi, si in eisdem fuerit praesens dominus loci, videlicet iure convictus, aut suus officialis vel et vladarius illorum bonorum et coram kmethonibus iuxta continentiam et exigentiam perlucrorum victorem in ipsius perlucris de brachio regali auctoritate capitanei loci coram nobilibus intromittet dabit-

---

^a W tekscie: repraesentati.

que ei intromissionem realem et oboedientiam kmethonum consignabit, inhibendo iure convicto, quod non audeat victorem de caetero in possessione et intromissione isto modo sibi data impetere et invadere quovismodo sub vadio M. M., quod vadium sit literale sub titulo loci capitanei, summam fere similem perlucrorum non excedens. In quibus intromissis bonis victorem intromissum iuxta consuetudinem relinquet aut saltem eam ipsam possessionem sibi tradet. Quae de brachio regali intromissio pro prima vice facta et vadii interpositio ex recognitione ministerialis et nobilium in actis castrensibus debet modo et ordine iuris recognosci alias reponi et actuari sufficienter, vadium tandem illud, etiam si pro secunda vice interpositum esset, ubi capitaneo nullam facit fatigam, parti debetur, non iudicio neque Regiae Maiestati, ea ratione, quia pars ipsa ministerialem et nobiles in suffragium brachii regalis impensis conducit privatis.

2. Si intromissio isto modo data esset aut adempta aut impedita violenter.

Posteaquam victor intromittitur de brachio regali, si casu quocunque violento eius intromissio seu possessio violatur vel irritatur, necessario victus ille seu convictus, contra quem processum erat, ad iudicium castrense citandus erit pro vadio. Et in uno ac primo termino, sive comparuerit sive non, in vadio condemnetur, omnibus dilationibus et subterfugiis praetermissis.

3. Pro secunda vice intromissio de brachio regali.

Si possessio seu intromissio, sicut supra scriptum est, vadio non obstante irritabitur seu violabitur, tunc praemissa ista citatione et condemnatione pro vadio praedicto, de quo supra, iterum ministerialis secunda seu altera vice cum nobilibus et actore aut suo procuratore per capitaneum debet ad talia bona modo priori pro secunda vice mitti et omnia, prout in prima intromissione fuerunt, secunda vice faciet, hac ipsa secunda vice de brachio regali, tam in perlucris quam in vadio, intromissionem dando iuxta continentiam vadii et perlucrorum, dataque intromissione duplicabit vadium, ut scilicet vadium literale maiorem dupliciter summam continens daret et relinqueret interpositum inter intromissum victorem et victum.

4. Si intromissio pro secunda vice data irritaretur.

Inquantum ipse iure convictus adeo rebellis, protervus et violator iuris communis Regni esset, sic quod intromissionem pro prima, secunda vicibus de brachio regali datam contemnendo violare praesumeret, extunc, prout prius, pro vadio ad castrum cite-tur et similiter praemissis praemittendis, ut supra scriptum est, absque omni indulto dilationum excusationumque in primo ter-mino, sive comparuerit sive non, in vadio peremptorie et iudicia-liter condemnatur.

5. Pro tertia vice personalis capitanei executio finalis.

Demum post primam et secundam vices praedictas, si iterum victus ageret rebelliter, se manu seu brachio opponendo regali, movebitur capitaneus personaliter de sede regali (cui in officio capitaneatus praesidet) armatus et provisus sic, ut temeritatem violatoris vinceret, ibit cum ministeriali et cum victore ad bona huiusmodi cum perlucris sicque victorem auctoritate brachii regalis et sui officii, accitis, ut praesentes essent hii scilicet: victor aut factor aut villicus, prout supra, coram quibus modo supradicto ministerialis primis vicibus intromittebat, pro tertia vice realiter intromittet victorem in perlucris et in vadiis pro omnibus vicibus interpositis, eiecto abinde manu potenti victo. Praeterea, ne capi-taneus frustretur impensis per eum ad id factis, immediate dabit et relinquet vadium literale inter partes triplicatum, quod quidem ibidem relinquet, saltem kmethonibus illud dando, pro quo vadio, si expediet, processus fit sic, ut supra, ad condemnationem. Exe-cutionem autem eam ultimam capitaneus aequè bene per alium, ut per se, faciet, si commode potest, sin aliter, tunc ibit solus ipse officii debito satisfactorius, habebit tamen secum ministerialem et nobiles capitaneus, sive per se sive per alium istam faceret executionem perlucrorum in bonis, in quibus perlucra sunt obtenta seu perducta^a. Cumque daturus erit intromissionem huiusmodi in perlucris et in vadiis, si bona valorem vadiorum et perlu-crorum ferre possunt, faciet intromissionem, dando unum laneum possessionatum, de quo una marca annuatim proveniret, in quibus-libet decem marcis. Si autem lanei non sunt possessionati seu censuales, tunc intromissio detur in agros, in quibus duodecim chori siliginis seminari consueverunt aut seminari verisimiliter pos-

^a W tekście jeszcze dodany wyraz: faciendo.

sent, agros videlicet intelligendo pro marca census annui, et si tam possessiones, quam agri et alia huiusmodi, in quibus bona sunt et in quibus executio perlucrorum facienda esset, deficiunt seu si ea victus non haberet, tunc ipso iure convictus propterea, quod iuris processum ad haec ultima iuris puncta temere sustinuit, capiat in persona sicque eius captivatio relaxanda vel non relaxanda in voluntate victoris usque ad satisfactionem pro perlucris et pro vadiis faciendam.

6. Realis instructio ad possessionis assignationem circa executionem rei iudicatae.

Dum haec fierent in prima, secunda et tertia vicibus, ut sunt abunde suprascripta, eam quisque loci capitaneus servabit instructionem circa suam ipsam aut sui vices gerentis vel alterius nomine suo de brachio regali missi executionem: in loco haereditatis seu villae vel bonorum perlucratorum constitutus, ipse brachii regalis executor vocabit convictum, si est praesens, vocabit etiam kmethones, praesertim illos, in quos est intromissio danda, quibus declarabit seu declarari faciet perlucra et vadia, alias notificabit ea. Similiter etiam literas perlucrorum seu executoriales coram ministeriali et nobilibus eis ostendet, intimabit et publicabit. Sic quoque capitaneus per se aut alius nomine capitanei dicet: audi ea, attende, ministerialis; ego capitaneus iuxta officium, aut alius sic: ego iuxta officium domini M. capitanei de brachio regali nobili P. de G. in suis perlucris et vadiis trado intromissionem in istam villam B. vel ista bona P. aut in istum kmethonem seu laneum vel in istum aut istos agros dicitque capitaneus (si per se intromittit): et interpono vadium C. marcarum per istas literas, aut alius nomine capitanei vadium sive regium sive capitanei tenens dicit: et istud vadium centum marcarum per Maiestatem Regiam vel per dominum capitaneum interpositum in his literis scriptum tibi, ministerialis, do et tu tandem iuxta officium tuum istud vadium convicto notifies et sibi iuxta consuetudinem iuris illud des vel in domo hic sua relinquo, quod tamen vadium sit triplicatum, ut supra scriptum est. Dices vero, quod ipse convictus se in bona ista, ad quae victorem intromisi, nec per se nec per summissas personas intromittere debeat neque intromittat in eisque victorem nonnullis molestationibus seu turbationibus vel impedimentis aggrediatur, vobis autem kmethonibus universis, istorum

bonorum incolis, mando, ut ipsum dominum P. de G. pro vero domino habeatis sibique oboediatis tanquam vestro domino subditique eius sitis usque ad totalem solutionem et satisfactionem omnium perlucrorum et vadiorum, et haec omnia coram te, ministerialis, et coram vobis omnibus, qui estis praesentes, testificor. Eiciatque convictum de bonis et pace facta victori in bonis perlucratis exeat de bonis capitaneus.

7. Ad idem.

Nihilominus si non obstante isto processu et intromissione tot vicibus data ac vadiis tot vicibus interpositis, si iuri et brachio regali victus non pareret aut se defenderet, et intromissionem et pacificam possessionem non admittendo, tunc capitaneus seu vices gerens eius in hac parte non inferat ullam victo aut kmethonibus vel servitoribus eius violentiam nec sinat quemquam verberari aut vulnerari, sed ipse victus cum familia et coadiutoribus suis tanquam iuris pacisque communis violator atque destructor capiantur suntque captivandi infamisque et infames reputentur et censeantur, etiam in corpore iuxta Maiestatis Regiae votum per Maiestatem Regiam puniendi. Et si capiuntur, teneantur, usque quo satisfactio victori detur pro perlucris et vadiis.

8. Ad idem.

Si idem iure convictus et alii eius complices non possent capi detinerique, tunc convictus de bonis illis citandus erit, ad quae in perlucris non est data intromissio pro vadio ultimo et finali, quod vadium plenarie cedit pro capitaneo, et ad videndum et decernendum illum proscribi et proscriptum tanquam rebellem et iuris Regni transgressorem et violatorem banniri, praemissa vero bannitione et ipse et familiares complicesque sui capiantur per capitaneum vel per alium eius nomine. Quamobrem dabit Maiestas Regia literas contra tales patentes universis, quibus expedit, bannitionem publicando et quibuslibet subditis mandando, ut tales bannitos capiant et locorum capitaneis dent.

9. Ad idem.

Si vero non est possessionatus aliis bonis, tunc ipsa citatio per edictum contra ipsum et contra suos complices possit expendi.

10. Ad idem.

Et si comparuerit in termino primo, qui sibi et omnibus talibus debet esse peremptorius et finalis, nullam habens dilationem, extunc in vadio sententietur. Et si habuerit bona aliqua, in eodem vadio recipiantur et pro rebellione teneantur, captiventur autem, si non comparuerit seu non comparuerint, tunc ipse et sui complices tanquam rebellis iurisque Regni violator decernatur de Regno banniendus, proscribendus et capiendus et solus ipse iudex proscribat sui decreti prolatione mediante et ibidem statim proclametur bannitus et praescriptus capiendus et non solum ipse, sed etiam sui familiares ac alii dantes ei auxilium, consilium et favorem et praesertim in domibus eum conservantes, tales omnes sint^a proscripti, captivandi et infames ideoque capiendi, contra quos literae dabuntur universales patentes antedictae per territoria et ad alios capitaneos Regni porrigendae.

V.

1. In aliquibus terris fit sic ex consuetudine.

Primus terminus differtur simplici infirmitate. Secundus vera infirmitate et tertius etiam infirmitate in haec verba: iacet sicut iacet. Et dum comparet ad respondendum in termino peremptorio, tunc citatus debet iurare, quod vere fuit infirmus.

2. Ad idem.

Et si citato non recipitur terminus infirmitate et neque per se neque per procuratorem comparet in iudicio, tunc condemnatur in poena contumaciae et datur ministerialis in iure actori ad aversandum reum, ut veniret ad alios terminos immediate celebrandos et diceret: quare super terminum astare permisit; qui si non dixerit, iterum tunc condemnatur per actorem in toto secundum citationem et iudicium decernit solutionem parti sub poenis iudicialibus, videlicet sub tribus marcis actori in quatuor septimanis.

3. Ad idem.

Item si non fecerit solutionem in quatuor septimanis, tunc scribitur contra citatum poena sex marcarum, ut supra dictum est in communi terminorum conservatione.

---

^a *W tekscie*: sunt.

4. Ad idem.

Item similiter alia poena in quatuor septimanis et in aliis quatuor septimanis similiter. Item si non curat satisfacere, tunc concitatur ad satisfactionem perlucris et poenis, et si in termino non comparuerit et nullam per actorem in processu causae commissam allegaverit nullitatem, tunc datur ministerialis de iure ad intromittendum in bona in perlucris et poenis ad actorem pertinentibus et iudicium mittit ad pignorandum pro medietate poenarum ad iudicium pertinentium. Et si non admittit intromissionem reus, tunc burgrabius vadit et intromittit receptis secum duobus nobilibus et ministeriali. Si vero reus non admittit possessionem bonorum ex intromissione, tunc capitaneus sua in persona vadit et dat intromissionem actori in bona et imponit vadium, mandans reo, ut actorem in possessione per eum assignata non impediatur sub vadio per eum imposito. Et totiens, quotiens actor petit intromissionem, totiens ostendit literas adiudicatorias sibi per iudicem et subiudicem datas et capitaneus intromissum in possessione tueri tenetur. Si vero id non exequetur, tunc in eodem vadio per eum in reo imposito et Maiestati Regiae et actori succumbet.

5. In aliis quibusdam terris fit sic etiam ex consuetudine privata.

Per infirmitatem recipiuntur termini et citatus iurat solus sine testibus, quod fuit vere infirmus, et si terminus non differtur sibi infirmitate, tunc actor condemnat eum in contumacia pro primo et ad citatur literali ad citationem ad citationem originalem in ad citationem insertam et in secundo termino ex ad citationem similiter condemnat reus in poena contumaciae et ad citatur secundo ad citationem originalem et ad ad citationem, et si non comparet, tunc condemnat per actorem in toto secundum citationem et decernitur satisfactio pro rebus citatis et scribuntur poenae et proceditur ad finem, sic ut in ista immediate seu proxima consuetudine est descriptum.

6. Ad idem.

Fit etiam terminus pro maiori (qui nulli denegari debet) et pro primo, pro secundo et tertio recipi potest, sed recipiens huiusmodi terminum ad alia iudicia iudicis et subiudicis illius iudicii, ubi dixit se pro maiori habere actionem, literam ad iudicium portare

debet cum descriptione sufficientis testimonii de iudicio altero, in quo pro maiori habuit, prout de hoc in communi supradicta terminorum conservatione est informatio abundius exarata; si enim in litera testimoniali non sufficienter descriptum esset id, pro quo in alio egit iudicio, tunc causam istam perdet, prout superscriptum est.

7. Ad idem.

Et licet eadem Maiestas Regia aliquarum terrarum privatas descripsit consuetudines, tamen sua Maiestas per modum consilii subditos hortatur universos, ut eam teneant et observent instructionem ubique terrarum, quam instructionem assumptam aevoque diuturniori continuatam approbabit lex ac consuetudo. Et tamen Maiestas eadem serenissima domini nostri regis de terminorum conservatione ex iurisperitis et vetustioribus Regni privilegiis ascripsit.

V.

Cautelae quaedam in iure terrestri tentae et observatae.

Or. znajduje się wpisany w egzemplarzu Jana Łaskiego: *Commune incliti Regni Poloniae privilegium*, znajdującym się w Bibliotece ks. Czartoryskich w Krakowie pod sygnaturą 30. III. na drugiej i trzeciej z dziesięciu pustych kart, pomieszczonych na końcu tego druku.

Dr. Stanisław Kutrzeba, *Cautelae quaedam in iure terrestri tentae et observatae*, *Archivum Komisji prawniczej t. IX*, Kraków 1913, str. 212—215 (według *Or.*).

Uw. Oryginał pisany jest trzema rękami; pierwsza ręka wypisała artykuły 1—14, prawdopodobnie przed rokiem 1521, od drugiej ręki pochodzą artykuły 15—20, spisane po roku 1521, od trzeciej artykuły 21 i 22, spisane w końcu piętego dziesiątka lat XVI wieku. Ob. co do tego Stanisław Kutrzeba, *Cautelae j. w. str.* 210.

1. Imprimis dum fit arestatio aliquarum rerum, debet petitio et interrogatio praecedi, si arestationem admittit, et in citatione exprimi: dum te postulavit pro arestatione, libere sibi admisisti, prout hoc in tempore et hora ministeriali et N. etc.; alias si pro aresto non postularet nec hoc in citatione exprimeret, succumbet parti citatae poenam XV et denuo actor citet.

2. Item dum aliquis citabit: quia tu cum istis et istis id fecisti, et summa aestimationis^a illius citationis in unam personam extendetur et non specificabitur, quantum ad tuam partem, extunc actor luens poenam XV citatae parti denuo citet.

3. Item citans aliquem pro eo, quia quidam hoc et hoc faciens in manus tuas id contulit et quia muta est narratio citationis in hoc videlicet, quod quidam; ideo pars citata sit libera a huiusmodi citatione.

---

^a W tekście: extimationis.

4. Item si quis producit testes, quibus protestabat, illisque caret, reus evadet iuramento, nam regula iuris: actor, quod asserit, probare tenetur.

5. Si in una citatione propositiones duae existerent et pars citata ad unam tantum respondit et iudicium querit ab actore, si hoc pro responsione suscepit, si dicet: suscipio, tunc tantum pro illa, pro qua responsionem fecit, iudicium decernet satisfacere et pro aliis pars citata sit libera.

6. Si aliquis aliquem vituperaverit aut matrem alicuius metetricem nominaverit et non revocaverit statim iuxta statuta regni, si citabitur in primo termino, debet negare aut affirmare. Et si pars actorea dicet: testes habeo, coram quibus ea dixit, nihilominus tamen parti citatae negative^a, si voluerit, decernet iudicium; alias si in primo termino non comparuerit et secunda citatione permittit se citari, extunc luet poenam sexaginta marcas iuxta statutum Kazimiri Magni¹ et revocare debet.

7. Pars citata volens videre et sibi recipere ad visionem, ubi damnum fecerit, in nullam controversiam incedat nec ministerialem, qui citationes posuit, videre cupiat, nam ipsam immediate respondere ad obiecta iudicium cogeret^b.

8. Citatus cum coadiutoribus de illis non faciat nullam mentionem, sed reformationem secundum iuris formam conservet, ad defectus citationis aut aliqua iuris inconvenientia prius currat; his tandem factis si ad respondendum compellitur, coadiutores similes et indissimiles non intercedat.

9. Dum citatus propter inundationem aquarum termino sibi praefixo non potuerit comparere, et terminum contra ipsum attentarent, si protestationem duobus nobilibus fecerit circa ripam fluminis, quia transmeari non potuit, extunc illa attentatio sibi non poterit obesse; sed si per nuntium talis terminus differetur ita, quod propter inundationem pervenire non potuit, extunc ipsa dilatio et excusatio nihil valet, nam ex quo nuntius pervenit, perinde citatus pervenire potuit.

^a *W tekscie*: negativa.

^b *W tekscie*: cogeretur.

¹ *Volumina legum I* 34—35.

10. Quando aliquis aliquem citat tali citatione: quia tua familia impossessionata alias golothe fecerant hoc et hoc etc. exeuntes de tua domo et hoc facientes in domum tuam econtra intraverunt, unde exiverant, et non respondet pro his verbis: quod ad domum meam non intraverunt neque ex domo mea exiverunt, et hoc etiam si tantum respondet: quem servum inculpaverit, cum eo sibi volo ius administrare, et pro illis verbis non respondet supradictis, tunc ammittet suam causam.

11. Procurator innodatus sententiis excommunicationis, si sibi obicietur talis excommunicatio, procurare non poterit, donec absolutionem a iudice spirituali habebit, quam potest obtinere ad illud tempus, quo procuratorium illa in causa duxerit, aut ad certum tempus.

12. Citatus et tactus coram iudicio per ministerialem, ut a iudicio prius non recedat, donec cum parte actorea iure experietur, ille non poterit recedere sub ammissione suae causae.

13. Nobilis kmethonem inculpans pro aliquo scelere parvo, quod hoc fecisset aut recepit, semper mettertius expurgari tenetur; sed similis (per) similem solus expurgetur praeter summae quantitatem^a.

14. Citatus alio nomine, quam ipsius est, ipse propinquior est probare, quam actor contra ipsum docere.

*

15. Item pro graniciebus taliter fore debeat: imprimis citare ad videndum et innovandum^b scopulos et signa metalia inter haereditates istas et istas, ubi essent, ubi vero non essent, de terra erigi et sippare, ubi summae expressio non debet fieri. Si autem pars citata non comparuerit, tunc est pars condemnanda^c in visione scopulorum et ostensione coram officio succamerariali.

16. Item secunda citatio pro eisdem graniciebus ad coniurandum eisdem scopulos et signa metalia ostensa; si tandem non comparuerit, coniurari debent et in coniuratione condemnari.

17. Tertia citatio ad erigendum et sippandum scopulos inter easdem haereditates visos et coniuratos; si tandem pars citata non

---

^a *Poprzednio było*: sed similis similem iuxta summae quantitatem. *Poprawka pochodzi z tej samej ręki.*   ^b *Te dwa wyrazy dopisane tą samą ręką.*   ^c *W tekście*: condemnanda.

comparet, officium iam eosdem scopulos erigere^a debet, et si pars citata vellet, ut coniuret secundo, non tenetur.

18. Ieronimus de Curozwanki in agone mortis testamentaliter fecit tutorem consortem suam, quod testamentum fuerat per Regiam Maiestatem et per reverendissimum episcopum confirmatum. Quae consors ius suum tutoriale inscripserat Iohanni Pileczki^b in actis castrensibus Novae Civitatis non attendendo^c et ab eo libere recedendo, quod inscriptio castrensis ad unius anni decursum valet. Ad quae bona inequitavit. [Citatusque] (est) per Przeborowski agnatum et clenodiale fratrem; cui adiudicaverunt tutoriam ex eo, quia inconvenienter ipse Ieronimus fecit. Licet [enim] testamentum fuerat confirmatum, hoc spectare videbatur ad licita et convenientia puncta et non ad tutoriam [teneturque(?)] firmum...]^{1 d}

19. Evocans aliquem de terra Maioris Poloniae ad Regiam Maiestatem in Minori Polonia existentem et e converso succumbit^e parti evocatae poenam quatuordecim marcarum (et) ad terram suam re[mittitur]. Minor vero Polonia intelliguntur^f terrae: Cracoviensis, Sandomiriensis et Lublinensis.

20. Querulans ex secunda citatione et non praeponens citationem primam et condemnationem super eandem citationem, luens poenam XV actor ad proseguendam causam iuste procedat.

*

21. Domina dotis et dotalitii reformationis suae citata ad levandum et percipiendum summas de reformatione in primo termino non cogitur recipere easdem summas, sed pro secundo receptura. Inter consortem Pauli Mruk et Iohannem Zabawski Regia Maiestas iudiciumque decrevit sic².

22. Actor super primam et secundam citationes aut super concitationem, in qua voluerit, pro una vice terminum simplicem potest differre.

^a W tekście: erigi.

^b Te dwa wyrazy dopisane tą samą ręką.

^c W tekście: non attentendo.

^d Słowa w nawiasie, zdaje się, dopisane

inną ręką. ^e W tekście: succumbens.

^f W tekście: intelligitur.

¹ Zapiski sądu królewskiego, dotyczące się tej sprawy, wraz z wyrokiem z 13 czerwca 1521, ob. Michał Bobrzyński, *Decreta in iudiciis regalibus tempore Sigismundi I regis Poloniae a. 1507—1531 Cracoviae celebratis, Starodawne prawa polskiego pomniki t. VI str. 171—185, nr. 190.*

² Paweł Mruk żył jeszcze 14 lutego 1543, zmarł przed 18 listopada 1546 r., ob. Kutrzeba, *Cautelae j. w.*, str. 209.

Index rerum.

Liczby większe oznaczają stronę, mniejsze numer artykułu; terminy pisane kursywą a równocześnie ujęte w nawias pochodzą od wydawców.

Abecedarium *obiecadlo* v. littera abecedarii.

abrenuntiatio *wyrzeczenie*: intromissionis *wniązania* 47³⁸; proprii districtus *z własnego powiatu* 41²⁵.
abscisio, mutilatio: digiti 4¹³; genitalium 5¹⁹; manus 4¹⁴; pedis 4¹⁴.

absentia *niebytność* actoris 27³⁰.

absolutio 63¹¹.

acquisitio 7²⁴.

acta castrensia 54¹, 64¹⁸.

actio, causa *sprawa* 7³⁸, 14⁵⁸, 36¹¹⁷, 47³⁹, 50⁴, 51¹¹, 63¹¹.

actionis, causae: amissio, perditio 7²⁸,

8²⁹, 11⁴, 12⁴⁵, 14⁵⁴, 18⁴⁷, 22³⁰, 23²¹³, 23²³⁷,

24²⁴, 27³¹⁷, 35¹⁰⁷, 39²¹⁷, 40³²⁷, 42²⁸⁷,

46³⁵⁷, 47³⁹⁷, 50⁴⁷, 60⁸⁷, 63¹⁰⁷, 117¹²⁷.

actor, pars actorea, *powód, strona powodowa* 2³, 3⁸, 4¹¹, 5¹⁹, 12¹⁴⁷,

13⁵³⁷, 14⁵⁷⁷, 15⁵⁸⁷, 18³⁷, 19⁵⁷, 20¹²⁷,

21¹³⁷, 22¹⁸⁷, 23²³⁷, 24²⁴⁷, 25²⁵⁷, 26²⁹⁷, 30⁷,

28⁸¹⁷, 32¹, 29³⁶⁷, 30³⁸⁷, 34⁸⁷, 37¹⁸⁷, 177⁷,

39²¹⁷, 40²³⁷, 41²⁷⁷, 45³⁵⁷, 47³⁸⁷, 50²⁷,

51⁸⁷, 52⁴⁷, 53¹⁷, 54³⁷, 58²⁷, 59⁴⁷, 53¹⁷,

61¹⁷, 27², 62⁴⁷, 57⁶⁷, 63¹²⁷, 64²¹⁷. Cf. absentia.

adactio 59⁵.

adiudicatio *przysądzenie* 21¹⁸⁷, 64¹⁸⁷.

admissio v. arrestationis admissio.

adversarius 11⁴³, 14⁵⁵⁷, 58⁵.

aestimatio v. summa.

ager 10⁴⁰⁷, 56⁵.

amicus *przyjaciel* 33³⁷, 4⁴. Cf. consensus.

anni discretionis *lata rozumne* 33².

Cf. dilatio.

arbitri 7¹⁸⁷, 15⁵⁹. Cf. inductio.

arrestatio *zapowiedź, zapowiedzenie, zastanie* 10⁴⁰⁷, 13⁴⁹⁷, 15⁶⁰⁷, 39³²⁷, 41²⁸⁷,

44³¹⁷; condemnationis 47⁴⁰⁷; cum ministeriali 23²⁴⁷, 41²⁸⁷; cum ministeriali et nobilibus 44³¹⁷; impossessionati 39²²⁷; pecuniae 44³²⁷; rerum 29³⁷, 4⁴, 61¹.

arrestationis admissio 61¹.

articulus *członek* 6²⁰⁷, 37¹⁶⁷.

astitio termini *ustanie roku* 23²⁷⁷, 30³⁸⁷, 58¹.

attavus 13⁴⁸⁷.

attemptatio, attentatio terminorum 14⁵⁴⁷, 62⁹⁷.

attentatio v. attemptatio.

auctoritas *moc* 35⁹⁷; capitanei *moc starości* v. capitaneus.

avus 13⁴⁸⁷.

Bacelli *piłatyki* 15⁶²⁷.

bannitio *wywołanie z ziemi, z królestwa* 28³¹⁷, 57⁸⁷, 58¹⁰⁷.

bliższy v. propinquior, proximus terminus.

bona, haereditas *imienie, dziedzictwo*

11⁴³⁷, 15⁵³⁷, 21¹⁸⁷, 28³³⁷, 33³⁷, 53⁵⁷, 40²²⁷,

52²⁷, 53¹⁷, 53¹⁷, 54³⁷, 55⁵⁷, 56⁶⁷, 57⁹⁷,

58¹⁰⁷, 59⁴⁷; derelicta *puszczyzna* 2²⁷,

6²³⁷; haereditaria *dziedziczne* 6²¹⁷,

32²⁷; materna 8²⁹⁷; obligata (obligatio) 8³¹⁷, 32²⁷, 51²⁷; *odbieżane* 15⁸³⁷;

paterna 8²⁹⁷, 30⁷; puerorum 32²⁷, 33⁵⁷;

resignata *wzdane* 6²⁴⁷, 7²⁵⁷, 261⁷, 8²¹⁷,

33²⁷; vendita (venditio) 8³¹⁷, 32²⁷. Cf.

divisio, restitutio, inequitatio.

bos *wół* 3⁷, 12⁴⁵⁷, 13⁵⁰⁷, 29⁴⁷⁷.

brachium regale, regium 52⁵⁷, 53⁸⁷,

53¹¹⁷, 53¹⁷, 54²⁷, 55⁴⁷, 56⁶⁷, 57⁷⁷. Cf.

burgabius, capitaneus.

brat v. frater.

burgabius *burgrabia* 9³²⁷, 43⁸⁰⁷, 59⁴⁷.

bydło v. pecus.

Camerarius 7²⁶⁷, 15⁶¹⁷.

camerarius capitanei 15⁸¹⁷.

capitaneatus 55⁵.

capitanei auctoritas, brachium, potestas *moc starości* 27³¹⁷, 35⁹⁷, 41²⁶⁷,

52⁵⁷, 53¹¹⁷, 17¹⁷, 54³⁷, 55⁵⁷, 56⁶⁷, 57⁷⁷, 81⁷,

59⁴⁷. Cf. intromissio.

capitaneus *starosta* 7^{25, 27}, 14^{67, 15}, 35^{8, 9}, 39²², 41^{35, 38}, 45^{8, 41}; Lanciciensis 7³⁸, 8³¹, 9³². Cf. brachium, procurator, remissio.

capitulum 28⁸⁸.

captivatio v. captivitas.

captivitas, captivatio 11⁴³, 12⁴⁴, 56⁵, 57⁷, 58¹⁰.

caput *głowa* 22¹⁸. Cf. homicidium.

castrum *gród* 12⁴⁴, 15⁸², 55⁴. Cf. iudicium.

casus *przytka, rzecz* 19^{5, 8}, 32², 35⁸.

causa: arbitrata 15⁵⁹; haereditaria 11⁴¹, 15⁵⁹; qualibet 2², 11⁴¹; quae tangit sanguinem 15⁵⁹; v. actio, nullitas.

cautio fideiussoria *rękojemstwo* 2²⁷.

8²⁹, 16⁸⁵, 51¹. Cf. fideiussio.

censualis v. laneus.

census *czynsz* 9^{35, 38}, 10⁸⁸, 24²⁴, 34⁵, 56⁵.

cięża v. pignus.

citatio *pozew* 5^{17, 20}, 6^{21, 23, 24}, 8²⁹, 12⁴⁵, 14⁵⁴, 17¹¹, 18^{3, 4}, 19^{5, 8, 9}, 20^{8, 10, 11}, 21^{14, 16}, 22¹⁸, 23^{22, 24}, 25^{25, 28}, 26^{28, 29}, 27³¹, 34⁶, 37¹⁵, 39^{21, 22}, 40²⁸, 42^{27, 29}, 44^{31, 32}, 45³⁵, 46³⁸, 47⁴⁰, 58², 59⁵, 61^{1, 2, 3}, 62^{5, 6, 7, 11}, 63^{10, 15}; ad ius castrense pro vadio 54^{2, 3}, 55⁴, 57⁸; mala *niesprawny, zły* 20¹⁰, 26²⁸, 35¹⁰, 45³⁵, 46^{8, 7}, 63¹⁴; muta *niemy* 20¹¹, 61⁸; nulla 41²⁴, 46³⁷; originalis 59⁵; per edictum 57⁹; per litteram 24²⁴; per litteram capitanei 35⁸; *pod winą królewską* 25³⁸; prima *pirwszy* 25²⁵, 26²⁹, 30³⁸, 64^{20, 22}; principalis *główny* 24²⁴; pro graniciebus 63^{15, 16, 18}; pro impossessionatis 23²³, 39²²; secunda 50², 58², 62⁶, 63¹⁶, 64^{20, 22}; sine littera 24²⁴; sub poena regali 25²⁸; super citationem facta *na pozew* 40²⁴; tertia 12⁴⁵, 63¹⁷; verbalis, verbaliter 36^{12, 13}.

citationis positio 40²², 62⁷.

citationum compositio 19⁶, 45³⁵; defectus 62⁸; demonstratio 19⁶; intercisae *rozrzenienie* 19⁸, 45⁸⁵.

citatus *pozwany* v. pars.

cives 2². Cf. debitum, ius.

civitas *miasto* 7²⁶, 9^{8, 4}, 14⁵³, 15^{8, 27}, 16^{8, 7}, 22³¹.

clenodialis, clenodialis frater, clenodium, clenodiales 11⁴², 12⁴⁷, 13⁴⁸, 64¹⁸. Cf. frater.

clenodium v. clenodialis.

coadiutor, complices *pomocnik* 18³,

30³⁸, 37¹⁵, 57^{7, 8, 9}, 62⁸; indissimilis *nierówny* 37¹⁵, 62⁸; similis *równy* 37¹⁵, 62⁸.

coadiutorum intercessio 62⁷; recusatio 18⁸, 37¹⁵.

colloquium generale 5¹⁹.

communitas 9⁸⁴.

comparare iudicio, iuri 12⁴⁵, 41²⁶, 58².

complices v. coadiutor.

compositio 9⁸⁴, 10⁸⁹.

concitatio *przypowiaś, przypowie-szczenie, przypoznanie* 35¹⁰, 46³⁶, 64²²; ad inscriptionem *ku zapisoni* 28³⁴, 30^{37, 5}; ad satisfaciendum *ku dosyćczynieniu* 19⁸, 24²⁴, 25²⁵, 26²⁹, 27^{8, 1}, 29⁸⁸, 30³⁸, 35¹⁰, 39³¹, 46³⁸, 52⁶, 59⁹; iniusta, mala 19⁸, 35¹⁰, 39²¹.

conclenodialis v. clenodialis.

concordia *zgoda* 15⁵⁹, 25²⁵.

condemnatio *zdanie, zdawanie w odbicie* 11⁴³, 20¹⁰, 21¹⁴, 22^{18, 20}, 24²⁴, 26²⁹, 27^{30, 31}, 28³⁴, 29⁸⁸, 30³⁸, 35⁹, 36¹⁸, 37¹⁷, 39²¹, 40²³, 46³⁷, 51³, 53⁸, 55⁵, 58², 59⁵, 64²⁰; in coniuratione 63¹⁶; in contumacia 59⁵, 63^{15, 18}; iniusta *niesprawnne, niesprawiedliwe, złe* 22¹⁸, 25²⁸, 26³⁸, 29^{35, 86}, 39²¹, 47⁴⁰; in lucro *(perlucro)* 36¹⁸, 51¹; peremptoria *zdanie zawite* 24²⁴, 55^{4, 5}; pro vadio 54^{2, 3}, 55^{4, 5}. Cf. terminus.

condemnationis descriptio 48⁴⁰.

confirmatio testamenti 64¹⁸.

coniuratio scopulorum 63^{10, 17}.

consanguinei *krewni* 33³.

consensus *przymołenie* 19^{5, 8}, 33^{3, 4}; amicorum consanguineorum 33^{3, 4}; capitanei 8³¹, 9³²; communis totius 5²⁹, 9⁸⁴; regis 8³¹.

conservatio pignorum 12⁴⁵.

conservatio terminorum. Cf. terminus.

consuetudo *obyczaj ziemski* 6²¹, 21¹⁶, 31⁴, 48⁴⁹, 54¹, 56⁸, 58¹; privata 59⁵, 60⁷.

contumacia, non paritio 30³⁸, 49¹, 52⁸, 63¹⁵; eius poena *nyestane* 12⁴⁵, 49¹; prima 12⁴⁵, 27⁸¹; secunda 12⁴⁵, 27³¹; tertia 27³¹. Cf. condemnatio.

contumax 12⁴⁵.

conventio 9⁸⁴, 13⁵¹.

convictio iure 11^{41, 48}.

convictus v. ius.

corilus v. corulus.

corulus, corilus *laska* 24²⁵, 29³⁸, 42²⁸.

crinilis *wieniec* 33⁵.

culpa v. inculpatio.

czeladź 19₅ a; *golota* 23₂₂; *starosty* 28₈₁.

część v. honor.

członek v. articulus.

czynsz v. census.

Damnum *szkoda, krzywda* 9₃₈₇ 18_{17 21} 19₅ a, 21₁₆, 24₂₄, 27₃₁, 42₂₉, 43₃₀, 44₃₁, 62₇; terrestre 10₄₀, 13_{49 50} 15₆₀, 20₁₁, 42₂₉.

dare per manus 11₄₃.

data *data niedostateczna* 19₆, 35₁₀.

dawność v. praescriptio.

debitor *dłużnik* 12₄₄, 13₅₂, 14₅₃, 16₆₄, 46₃₈.

debitum *dług* 2₉, 9₃₈, 11₄₃, 15₆₂, 16₆₆, 45₃₃, 46₃₈; civium terrae Lanci-
ciensis 2₁; cuiuslibet causae 2₂.

decretum 53₁₁, 58₁₀.

defectus iustitiae *niedostatek spra-
wiedliwości* 25₂₅, 35₁₀.

defensio *obrona* 2₂. Cf. inscriptio.

dehonestatio 16₆₁.

destructio v. pignus.

detentio v. pecus.

digitus v. abscisio.

dignitarius 9₃₄, 11_{41 43}, 12₄₇, 13₅₁, 14_{56 57}.

dilatio termini *odłożenie roku* 21₁₄, 23₂₁, 24₂₄, 27₃₁, 28_{32 34}, 38₁₉, 47₃₉, 49₁, 50₄, 51₅, 53₁₁, 54₃, 55₄, 58₁₀, 64₂₂; ad annos discretionis 33₂; ad proximos terminos *na bliższe roki* 21₁₄, 34₈; infirmitate simplici *pro-
stą niemocą* 24₂₄, 27₃₁, 28₃₂, 30_{37 b}, 38₁₉, 49₁, 53₁₁, 58₁; infirmitate vera *prawdziwą niemocą* 22₂₀, 24₂₄, 27₃₁, 28₃₂, 30₃₇, 38₁₉, 50_{2 3 4}, 53₁₁, 58₁, 59₅; per nuntium 23₂₂, 62₈; pro ma-
iori 22₂₁, 27₃₁, 28₃₂, 47₃₉, 50₄, 53₁₁, 59₈; propter inundationem aqua-
rum 23₂₁, 62₈; ultima 50₄.

discretio v. annus.

districtus *powiat* 19_{4 5 a 7}, 41₂₅, 45₈₄.

diuturnitas sive praescriptio v. prae-
scriptio.

divisio *rozdział* bonorum 35₈; peco-
ris 44₃₀.

dług v. debitum.

dłużnik v. debitor.

dochód v. proventus.

dom v. domus.

domina *pani* 35₈.

dominus *dziedziec, pan* 5₁₉, 8₃₁, 9₈₄, 11₄₂, 14₅₅, 18₉, 19₇, 23₂₄, 28₃₁, 43₃₀, 44₂₁, 56₆; kmethonis, villae 4_{12 15}, 5₁₆, 6₂₁, 9_{34 55 36}, 10_{37 38}, 15₆₃, 16_{65 68 67}, 18₂, 19₇; loci 53₁.

domus *dom* 9_{34 35}, 10₃₈, 14₅₄, 16₆₅, 19_{5 a}, 20₈, 22₁₉, 23₂₂, 56₆, 58₁₀, 63₁₀.

dos *posag* 8_{29 30}, 35₈, 64₂₁.

dosyćuczynienie, zacośćuczynienie
v. satisfactio.

doświadczenie, doświadczyć v. pro-
batio.

dotalitium 64₂₁.

dowód v. probatio.

dubietas *rzecz wątpiaca* 34₁.

dziedziec v. dominus, haeres.

dziezictwo, dziedzina 18₂, 19_{5 a}, 19₁₇, 20_{11 12}, 21₁₇, 23₂₄, 28_{31 38}, *małej*

wagi 21₁₃; *wielkiej wagi* 21₁₈. Cf.

haereditas.

dzierżawa v. possessio, tenuta.

Ebdomada v. septimana.

edificium 10₈₅.

emendatio, emendare 9_{34 85}, 10_{38 39}, 16₆₅. Cf. saepes.

emptio v. haereditas.

episcopus 64₁₈.

equitatio, equus *koń* 3₇, 6₂₂, 10₄₀, 13_{40 50}, 17₁, 29₃₇.

equus v. equitatio.

evadere 11₄₃.

evasio *odbicie* 6₂₃, 19_{61 8}, 20_{10 11}, 25_{28 27}, 26_{28 29}, 27₃₀, 29₃₆, 30_{37 a 38}, 37₁₈, 62_{4 5}. Cf. condemnatio.

evictio *iszczenie* 11₄₃.

evocatio ad Regiam Maiestatem 64₁₉.

(*exceptio spoli*) 8₃₀.

excommunicatio, sententia excommu-
nicationis 63₁₁.

excusatio 62₉.

executio *wypełnienie*: capitanei per-
sonalis 28₃₁, 55₅, 59₄; finalis 28₃₁, 55₅; personalis 56₆, 57_{7 8}, 58₁₀; rei
iudicatae *przeżyków* 35₈, 41₂₅, 49₁, 51₁₁, 53₈, 53₁₉, 55₆, 56₆.

expellere, expulsio *nypędzić* 8₃₀, 28₃₁, 35₈.

expulsio v. expellere.

expurgatio *oczyszczenie niewinności*
2₈, 3_{4 5 6}, 4₁₁, 6₂₂, 12₄₇, 13₄₈, 23₂₃, 63₁₈. Cf. nobilitas.

Facies v. plaga.

factor 55₅.

falsificatio *falszywość* 46₈₅.

falszywość v. falsificatio.

fama bona 3₈.

familia 57₇, 63₁₀.

familiaris, famulans 6₂₁, 58₁₀. Cf. no-
bilis.

famulans v. familiaris.

(*fatalia iuris*) 40₂₈.

ferto regalis v. poena.
 fideiussio *rekojemstwo* 17₁, 42₂₉, 43₈₀,
 44₃₂; dotis 8₂₉.
 fideiussor *rekojemca* 39₂₂.
 filia, filius 16₈₇, 32₄.
 foresta regalis, regia *obora królew-*
ska 43₃₀, 44₃₀, 31₁.
 fortalitium 12₄₄.
 frater *brat* 6₁₃, 11₄₂, 35₈. Cf. cleno-
 dialis.
 frumentum 13₄₉, 50₁₇.
 fuga v. *zbiegłe poddaństwo*.
 fur 3₇.
 furticinium v. furtum.
 furtive recipere 3₇.
 furtum, furticinium *kradzież, obyczaj*
kradzieżski 2₈, 3₄, 5₁, 6₇, 23₂₃, 29₃₇;
 magnum 2₂; parvum 2₂.

Gayus *gaj* 15₆₀, 22₁₇.
 genitalia, testicula *mąda* 5₁₈, 19₁. Cf.
 abscisio.
 (glówszczyzna) 3₈, 4₁₅, 5₁₉, 22₁₉.
 gołota. Cf. *czeladź*, impossessionatus.
 gościnne 10₃₈.
 granica v. granicies.
 granicies *granica* 30₈₉, 36₁₂, 63₁₅, 16₁.
 Cf. citatio, processus.
 grossi v. poena.
 gród v. castrum, ius castrense.
 gwałt 20₉.

Haereditas *dziedzictwo, osiadłość* 2₂,
 5₂₀, 6₂₁, 23₂₄, 7₂₅, 28₇, 8₂₉, 30₃₁, 11₄₁, 42₂,
 15₅₉, 63₁, 18₂₇, 19₅, 20₁₁, 21₁₈,
 23₂₄, 24₂₅, 28₃₁, 36₁₂, 40₂₂, 56₈₇,
 63₁₆, 17₁; empti 2₂, 7₂₅; obligata 8₃₁,
 16₈₄; vendita 2₂, 6₂₄, 8₈₁, 11₄₂. Cf.
 bona.
 haeres *dziedzic* 19₇, 24₂₄, 25₂₅, 40₂₂.
 hołota v. impossessionatus.
 homicidium, caput, interficere *zabój-*
stwo 2₁₁, 27₃, 3₈, 4₁₆, 5₁₉, 22₁₉. Cf. ca-
 put, (glówszczyzna).
 homo 4₁₄, 5₁₇, 6₂₃.
 honor 12₄₆, 14₆₈, 30₃₇ a.

Imienie *dziedziczne* v. bona, dzie-
 dzictwo.
 imię v. nomen.
 impignoratio *zastaw* 9₃₈, 32₂.
 impossessionatus, odardus, *gołota, ho-*
łota, nieosiadły 23₂₃, 39₂₁, 57₉, 63₁₀,
 quomodo citari debet 39₂₂; ubi re-
 spondere debet 39₂₂.
 improperare 5₂₀.
 inculpatio, culpam dare 2₈, 3₄₇, 5₆,
 21₅, 22₁₉, 23₂₈, 63₁₀, 63₁₃; seu vitu-

peratio 7₂₇, 11₄₁, 12₄₇. Cf. littera,
 ministerialis.
 inductio arbitrorum 7₂₈; in libros
wniesienie w księgi 32₁₁.
 inequitatio bonorum 64₁₈.
 infamis 57₇, 58₁₀; qui bannito auxi-
 lium dat 58₁₀.
 inhonoratio iudicii *nieuczcznienie sądu*
 36₁₄.
 iniuria 10₃₇, 16₆₇.
 innovatio scopulorum 63₁₅. Cf. gra-
 nicies.
 inscriptio *zapis* 27₃₄, 33₃₇, 41₃₈, 41₂₅,
 45₃₃, 46₃₈, 47₄₀, 64₁₈; castrensis
 32₁₇, 64₁₈; pro defensione o *obronie*
 32₂; puerorum 33₃; satisfactionis
 11₄₃, 26₃₀; satisfactionis sub poena
 26₃₀; termini 21₁₄, 38₁₉; uxoris 33₄.
 intercedere, intercessio, *zastąpić, za-*
chołdzić 5₁₇, 7₂₄, 18₃₇, 30₃₉, 32₂₇,
 37₁₅, 62₂; resignationis 7₂₄.
 intercessio v. intercedere.
 intercisio citationum *interczyza, roz-*
zrenienie 19₈, 45₃₅.
 interficere v. homicidium.
 interponere *założyć* 37₁₅.
 interrogandum, interrogatio *pytanie*
 34₇.
 interrogatio v. interrogandum.
 intromissio *wiązanie* 21₁₈, 27₃₁, 28₃₃,
 35₉, 46₃₈, 52₄₇, 53₁₁, 54₂₇,
 55₄₇, 56₆, 57₇, 59₄; de brachio
 capitanei, regalis 52₅, 53₁, 54₂₇,
 55₄₇; in molendinum aut taber-
 nam 28₃₃, 38₁₉; realis 53₁, 55₅.
 intromissionis repercussio 27₃₁, 52₆,
 54₂₇, 55₄₇, 57₇, 59₄.
 inundatio aquarum *wylanie wód* v.
 dilatio.
 invasio 54₁.
 iścizna 26₂₈, 27₃₁.
 iścic v. evictio, victor.
 iudex *sędzia* 7₂₅, 27₃, 8₃₁, 12₄₅, 46₁, 14₅₅,
 15₆₁, 18₃₇, 19₂₄, 26₃₀, 30₃₈, 34₈₁,
 49₁₇, 50₃₇, 58₁₀, 59₄₇; castrensis,
 castri 34₇, 42₂₉, 44₃₁; quicumque
 24₂₅; spiritualis 63₁₁; terrestres 22₄₇.
 Cf. littera, motio.
 iudicium, ius *sąd, prawo* 5₂₀, 10₃₇,
 11₄₃, 12₄₆, 13₅₂, 14₅₃, 54₁, 55₅, 56₁,
 15₆₁, 16₂,
 18₄₇, 19₇, 22₁₉, 26₃₀, 27₃₁, 30₃₇,
 32₁₇, 34₆₇, 36₁₁, 37₁₅, 38₁₇, 20₁,
 39₂₂, 41₂₄, 42₂₉, 45₃₄, 46₃₈, 47₃₉,
 50₄₁, 51₂₇, 52₄₇, 54₁, 58₂₇, 59₄₇,
 62₅₇, 63₁₂; castrense *gródzki(e)*
 15₆₁, 17₁, 19₅, 20₂₃, 25₂₇, 27₃₁,
 28₃₂, 32₁, 36₁₁, 37₁₅, 39₂₂, 42₂₉, 44₈₁,
 45₃₄, 48₅₄, 54₂; generale, terrestre

7²⁶, 14⁵⁷; quodcumque *którekolwiek*
29³⁵, 38⁷, 45³⁵, 50⁴¹; regale, regium
królewskie 6³¹, 43³⁰, 51⁵; suspensum
40³³; terrae, terrestre *ziemi*,
ziemskie, *obyczaj ziemski* 18, 19⁵, a,
20⁸⁷, 21¹⁷, 23²⁴, 36¹¹, 37¹⁵, 42²⁹,
43³⁰, 44³¹, 48, 49, 50⁴⁷, 51⁵, 53¹¹.
Cf. tempus, terminus.

iuramentum, iurare *przysięga* 21¹⁵,
38¹⁹, 45³⁴, 50²⁷, 62⁴; proprium
własna 2², 3⁶, 8¹, 4¹⁰, 11¹, 12¹, 13¹, 7²⁴,
21¹⁵, 23²³, 24²⁴, 25²¹, 38¹⁹, 45³³, 34¹,
58¹, 59⁵; *samoszost* 22¹⁹; *samotrzeć*
cum duobus testibus 21¹³, 15¹, 22²⁰,
23²³, 30³⁷, 31², 50²⁷, 63¹³; *z ośm-*
naście świadki 21¹³, 22¹⁹, 23²³,
z świadki równemi 30³⁷. Cf. probatio.

iurare v. iuramentum.

iure convictus 51³, 52⁴, 53⁶, 53¹, 56⁶,
57⁸; obtentum *osiągnięte prawem*
41²⁵, 53¹.

iuris administratio 63¹⁰; doctus 51¹¹;
recessio 36¹³; regula 62⁴.

iurisdiclio 2², 53¹.

ius *prawo*, *obyczaj prawa*, *ziemski*,
urząd prawa 5²⁰, 16⁶⁷, 20¹⁰, 24²⁵,
25²⁷, 26²⁸, 29³⁰, 28³¹, 29³⁷, 30³⁹,
34⁸¹, 35⁹¹, 37¹⁶, 62⁵; commune (regni)
50⁴, 55⁴, 57⁸, 58¹⁰; haereditarium
24²⁵; locare 10³⁶, 38³⁹, 15⁶³, 19⁷,
24²⁴; polonicum 2¹¹, 2⁹, 9³⁴, 10³⁶, 38¹,
quodcumque 2¹, 25²⁵; regium, regni
43³⁰ v. commune; terrestre *oby-*
czaj ziemski, *układ* 21¹⁶, 27³¹; theu-
tonicum 2¹, 9³⁴, 10³⁶, 38³⁹, 11⁴³,
theutonicum civile 11⁴³; tutoriale
64¹⁸. Cf. *prawo*, remissio, *układ*.
iustificatio v. littera.

Karczma v. taberna.

kłaść *pozwy* v. citationis positio.

kmetho *kmieć* 2¹, 3⁴, 5¹, 4¹², 13¹, 14¹, 15¹,
5¹⁶, 18¹, 20¹, 6²², 9³⁴, 35⁷, 10³⁷, 15⁸², 63⁷,
16⁶⁴⁻⁶⁸, 18², 19⁷, 20¹¹, 21¹⁵, 23²⁴,
24²⁴, 35¹, 53¹, 55⁵, 56⁵, 57¹, 63¹³. Cf.
dominus, licentia, profugatio, re-
cessio, restitutio.

kmieć v. kmetho.

koń v. equus.

kradzież v. furtum.

krenni v. consanguinei.

królewska wola 30⁸⁸.

księga v. liber.

Lancia 2², 7²⁸, 9³⁴, 13⁵¹. Cf. capi-
taneus, terra.

laneus possessionatus, censualis 55⁶,

56⁸; impossessionatus, non censua-
lis 55⁵, 56⁶.

lapsus *przepelzły* v. terminus.

las 22¹⁹.

laska v. corulus.

lat niemający v. minorennis.

lata rozumne v. anni discretionis.

levare 64²¹.

liber *księga* 21¹⁴, 25²⁸, 29³⁵, 38¹, 32¹,
38²⁰, 47⁴⁰; regalis *królewska* 32¹;
terrae Cracoviensis 6²⁰; terrestris
ziemska 15⁵⁹, 32¹. Cf. *nypisanie*
z ksiąg.

licentia recedendi kmethonis 9³⁴, 36⁷.

10³⁸, 16⁶⁵⁻⁶⁷.

lico, *licować* 18⁴, 23²⁴, 24²⁵.

ligare 5²⁰.

lignum 15⁶⁰.

linea v. propinqui.

lis *zwada* 42⁴⁸.

list v. littera.

litera v. littera.

littera *list* 6²⁴, 7²⁴, 25²⁷, 8²⁹, 13⁴⁷, 48¹,
18⁴, 23²², 35⁸, 38²⁰, 45³⁴, 50⁴;
adiudicationis 59⁴; arbitratorum 15³⁹;
bannitionis patentes 57⁸, 58¹⁰; ca-
pitanei 7³⁶, 27, 35⁸; citationis *po-*
zewny 24²⁴; compromissorialis *za*
szkodne 9³³; executorialis, perlu-
crorum 52⁵, 53¹, 56⁶; expurgatoria
13⁴⁸; iudicialis, iudicii, iudicis, *sa-*
dowy 23²², 49³⁹, 50⁴; patentes v.
littera bannitionis; resignationis
6²⁴, 7²⁴, 25¹; testimonialis *świadomy*
47³⁹, 50⁴, 59⁵.

littera *litera* abecedarii 35¹⁰.

litterae *listu* inculpatio, vituperatio
7²⁷; iustificatio 7²⁷.

lividus v. vulnus.

locatio: iuris, iudicii *posadzić prawo*

10³⁶, 15⁶³, 19⁷, 23²²; kmethonis

9³⁴; ortulani 10³⁸; tabernatoris 10³⁹.

lucrum *zysk* v. condemnatio, perlu-
crum.

lusor taxillorum 5²⁰, 16⁶⁸.

Lytvania 6²³.

Maiestas Regia 57⁷, 59⁴.

maior, pro maiori *o większe* v. di-
latio.

maledicere 6²⁰.

małżeństwo v. matrimonium.

mandatum *mandat* 14⁵⁶, 57¹, 28³¹.

manus 4¹⁴. Cf. dare.

marca *grzywna* v. poena.

maritus *mąż* 11⁴², 33⁴, 5¹.

materna v. bona.

matrimonium *małżeństwo* 33⁵.

mąda v. abscisio.
mąż v. maritus.
memoriale v. *pamiętne*.
mensa regia komora królewska 44³¹.
militia v. nobilitas.
ministerialis służebnik, woźny 4⁸, 16¹, 12²
 11⁴¹, 18¹, 21¹⁴, 23²⁴, 25²⁵, 29³⁶,
 34⁶, 39²², 40²², 41²⁶, 27¹, 42³⁹, 44³¹,
 51³, 53¹, 54³, 55⁵, 56⁸, 58², 59⁴,
 61¹, 62¹, 63¹².
ministerialis inculpatio, vituperatio
 11⁴¹; *recognitio wyznanie, zeznanie*
 11⁴¹, 18¹, 24²⁴, 45³⁴, 52⁴, 5⁵, 54¹;
statuitio postawienie 18⁴, 34⁸, 52⁴;
testimonium de alia terra in aliam
świadcstwo z inzej ziemi do dru-
giej 19⁴, 45³⁴. Cf. *probatio*.
minorennis lat niemający, młody 32²,
 33³.
minuta minuta 29³⁵; sub sigillo *pod*
pieczęcią 38²⁹.
młyn v. *molendinus*.
moc starości v. *capitaneus*.
molendinus młyn 28³³, 38¹⁸. Cf. *in-*
tromissio.
mors 3⁸. Cf. *homicidium*.
motio iudicis ruszenie sędziego 34⁷.
mutilatio v. *abscisio*.
mutuarius pożyczający 45³³.
mutuum v. *pecunia*.

Namiastek v. *successor*.
nassryph v. *presta*.
natkniony v. *tactus*.
(nawiązka) 3⁹, 4¹⁰⁻¹⁴, 5¹⁶, 18⁷, 19⁹.
negatio simplex przeczenie proste
 25²⁷.
niebytność v. *absentia*.
niedostatek v. *defectus*.
niemoc v. *dilatio*.
niestane v. *contumacia*.
niewinność 23²³.
nobilis, terrigena osiadły, szlachcic,
ziemianin 2¹, 3¹, 3⁴⁻⁶, 8⁷, 9⁷, 4¹⁰, 11¹, 13⁷, 14⁷,
 5²⁰, 6³¹, 7²², 7²⁶, 12⁴⁶, 14⁵⁵, 57⁷, 15⁸²,
 16⁶⁸, 18¹, 19⁵, 21¹⁵, 22¹⁹, 23²¹, 22², 24⁷,
 24²⁵, 28³³, 41²⁷, 42²⁹, 53¹, 54¹, 5¹, 3³,
 55⁵, 56⁶, 59⁴, 62⁹, 63¹³; *bonae fa-*
mae 3⁶; *famulans alteri nobili* 6²¹.
nobilitas, militia 12⁴⁷, 16⁸⁸.
nobilitatis expurgatio 12⁴⁷, 13⁴⁸; *vi-*
tuperatio 12⁴⁷.
nomen imię 13⁴⁷, 20¹¹, 22¹⁸, 35¹⁰,
 50⁴; *aliud in citatione* 29³⁶, 39²¹,
 63¹⁴.
notarius 7²⁴; *generalis* 9³².
nullitas causae 59⁴.
nuntius poseł 10³⁷, 23²¹, 62⁹.

Obiecadło v. *abecedarium*.
obligatio zastaw 7²⁵, 16⁶⁴, 32², 33³⁷,
 51²; *inscriptionis* 51⁷. Cf. *bona obli-*
gata.
obrona v. *defensio, tuitio*.
obwinienie v. *accusatio*.
obwiniony 23²³.
obyczaj kradzieżski v. *furtum*.
obyczaj prawa, ziemski v. *ius*.
occisio equi 6²².
odardus gołota, hołota v. *imposses-*
sionatus.
odbicie v. *evasio, condemnatio, re-*
percussio.
odbiezenie v. *bona*.
odkładanie v. *odłożenie*.
odłożenie, odłożyć, odkładanie v. *di-*
latio.
odpowiedzenie v. *responsio*.
odprysnąć 25²⁷.
officialis 53¹.
officium succameriale 63¹⁵, 17¹⁷.
opiekun v. *tutor*.
oprawa v. *reformatio*.
opuścić rzecz v. *actio, condemnatio,*
evasio.
ordo in terminis conservandis 27³¹,
 28³², 49¹.
ortulanus 10³⁸. Cf. *locatio, recessio*.
osadzić v. *locare*.
osiadłość 20¹², 28³³.
osiadły v. *possessionatus, terrigena*.
ostensio scopulorum 63¹⁵, 16¹⁶. Cf. *pe-*
cunia.

Pamiętne memoriale 18³, 19⁶, 23²².
pan v. *dominus*.
pani v. *domina*.
panna v. *virgo*.
parere iuri stanąć w sądzie 39²², 44³²,
 51², 3³.
parochia parochja 40²².
pars strona 13⁵², 14⁵⁰, 54⁷, 57⁷, 59⁷, 20¹¹,
 24²⁵, 51³, 55⁵; *citata, rea, citatus,*
reus, pozwany, winny 4¹¹, 12⁴⁶,
 13⁵², 18⁴, 19⁵, a, b, 19⁶, 21¹³⁻¹⁶, 22¹⁸,
 24²⁴, 25²⁷, 25²⁷, 26²⁰, 30⁷, 27³¹, 28³²⁻³⁴,
 29³⁵, 36⁷, 30³⁷⁻³⁹, 34⁶, 7⁷, 35¹⁰, 39²²,
 40²³, 42²⁹, 44³¹, 49¹, 50², 4⁷, 51¹, 2²,
 52⁸, 58¹, 2², 59⁴, 5⁵, 61¹⁻³, 62⁴, 5⁷, 7⁷, 8⁷, 9⁷,
 63¹⁵, 17¹⁷; *concitata przypowieszona*
 29³⁶; *iure convicta victa*, 53¹, 3³,
 55⁵, 56⁶, 57⁷.
paterna v. *bona*.
pauper 3¹¹.
pecoris detentio zajęcie bydła 17¹,
 42²⁸.
pecunia parata pieniądze 5²⁰, 9³³.

44³², 45³³; mutuata 45³³; principa-
lis 9³³. Cf. arrestatio.
pecuniae ostensio 8³², 16⁶⁴; receptio
16⁶⁴, 64²¹.
pecus *bydło* 3¹, 13^{49, 50}, 17¹, 42²⁸,
43³⁰, 44³¹.
perditio v. actio.
peremptorius *zawity* v. condemna-
tio, terminus.
perlucrum, lucrum, res iudicata *prze-
zysk, zysk* 21¹⁶, 22¹⁸, 25²⁶, 26²⁸,
28^{31, 33}, 35⁹, 36¹³, 39²¹, 41²⁵, 42²⁸,
44³⁰, 51¹, 52³, 53¹¹, 53¹¹, 54³,
55⁵, 56⁶, 57^{7, 8}, 59⁴; obtentum seu
perductum 53¹, 55⁵.
pes v. abscisio.
piatnodziesta v. poena.
pieczęć v. sigillum.
pieniądze v. pecunia.
pignorus v. pignus.
pignus *cięża* 12¹⁵, 13⁴⁹, 27³¹, 29³⁶,
35⁹, 52³, 53¹¹, 59⁴. Cf. conservatio.
pirwszy v. terminus.
plaga faciei 4¹¹.
płat v. proventus.
plot v. saepes.
poena *wina* 9³², 11⁴⁰, 13⁴⁹⁻⁵⁰, 14⁵⁵,
18², 20^{10, 11}, 26^{28, 30}, 27³¹, 30³⁹, 32¹,
35⁹, 36¹³, 46^{37, 38}, 48⁴⁰, 49¹, 52³, 59^{4, 5},
contumaciae sive non paritionis 12⁴⁵,
15⁴⁵, 49¹, 58², 59^{4, 5}; fertonis 3⁷,
10³⁸, 12⁴⁶, 15⁶²; fertonis regalis
10³⁷; iudicii, iudicialis 12⁴⁵, 58²,
mediae marcae 3¹; parva 14⁵⁶, 15⁵⁸;
pro vituperatione 12⁴⁷; *piatnodziesta*
v. trium marcarum; quattuorde-
cim marcarum, septuaginta (LXX),
*czternaście grzywien, siedmódze-
sta* 5¹⁸, 7²⁷, 12⁴⁶⁻⁴⁷, 13⁴⁸, 52¹, 14⁵⁵,
15⁵⁸, 25²⁸, 36¹⁴, 51³, 64¹⁹; quin-
decim v. trium marcarum; quin-
quaginta v. trium marcarum; re-
galis 10³⁷, 11⁴³, 12⁴⁷, 13⁴⁸, 25²⁸;
septuaginta v. quattuordecim mar-
carum; sex grossorum 3¹; sex mar-
carum 58³; sex scotorum *sześć
skot* 18³, 29³⁶, 36¹¹, 37¹³, 42²⁸;
trium marcarum, quindecim, quin-
quaginta, *trzech grzywien, pięt-
nadziestcia* (XV) 5^{19, 20}, 7²⁷, 10³⁷,
12^{45, 46, 47}, 15⁵⁸, 18¹, 31²⁰, 25²⁶, 26²⁸,
27³¹, 29³⁶, 30³⁹, 32¹, 35¹⁰, 36^{11, 13, 14},
37¹⁵, 40²⁴, 42^{28, 29}, 44³¹, 47³⁸, 48¹⁰,
51³, 58², 61^{1, 2}, 64²⁰; triplex 47³⁸.
Polonia Maior 64¹⁹; Minor 64¹⁹.
posadzić v. locatio iuris.
posag v. dos.

poseł v. nuntius.
positio citationis *kładzenie pozwu*
19^{5, 11}, 40²².
possessio *dzierżawa, osiadłość*, paci-
fica, *posiadanie* 8³⁰, 28³³, 33⁵, 38¹⁸,
54^{1, 2, 3}, 56⁵, 57⁷, 59⁴.
possessionatus *osiadły* 19^{5, 6}, 20¹²,
39²², 44³², 57⁹.
possessor 8³⁰.
postawienie v. statuitio.
powiat v. districtus.
powód v. actor.
pozew v. citatio.
pozwany v. pars.
pożostwo 22¹⁹.
pożyczający v. mutuarius.
practica 51¹¹; communis 51¹¹.
praescriptio, diuturnitas *dawność, wy-
dzierżenie dawności*, 2², 6²³, 8²⁹,
21¹³.
pratum 10⁴⁰, 13^{49, 50}.
prawo ius dać 23²²; *dziedziczne* 24²⁵;
insze 25²⁵. Cf. iudicium, ius.
presta *nassrpyth* 5²⁰.
principalis 36¹¹.
privilegium 7²⁴, 13^{47, 48}; regni 60⁷.
probatio *doświadczenie, dowód* 2²,
3^{4, 5, 6, 7, 8}, 4^{10, 12}, 6²², 7^{24, 28}, 8³⁰,
12⁴⁶⁻⁴⁸, 21^{13, 15}, 22^{18, 19}, 25²⁷, 29³⁷,
37¹⁶, 38^{19, 20}, 50^{21, 31}, 62⁴, 63¹⁴; li-
bro 38²⁰; litteris 13^{47, 48}, 38²⁰, 45³⁴,
47³⁹, 50⁴; litteris iudicialibus 45³⁴;
per arbitros 7²⁸, 15⁶⁴; per iudices
7²⁵; per ministerialem et nobiles
4¹⁰, 41²⁷; per testes 2^{21, 31}, 3^{4, 5, 6},
6²², 12⁴⁷, 13⁴⁸, 21¹³, 22²⁰, 23²³,
30^{37, 8}, 50², 50³, 62^{4, 6, 13}. Cf. iura-
mentum.
proces v. processus.
processus *proces, prawo* 40²³, 51¹¹,
53⁸, 53¹¹, 57⁷; pro graniciebus
63¹⁵⁻¹⁷.
procuratio, procuratorium *prokuracja*
26³⁰, 36¹¹, 51², 52⁶, 63¹¹.
procurator *prokurator, rzecznik* 14⁵³,
26³⁰, 36¹¹, 51², 52⁶, 54³, 58², 63¹¹;
capitanei 12⁴⁴, 53¹.
prokuracja v. procuratio.
pro maiori v. dilatio.
proles 6²³.
promulgatio sententiae diffinitivae
51², 52⁶.
propinquier ad probationem *bliższy
do doświadczenia, dowodzenia* 3^{4, 5},
4¹¹, 6²², 20¹², 21^{13, 15}, 22¹⁸, 23²³,
25²⁷, 30³⁷, 37¹⁶, 62⁴, 63^{13, 14}.
propinquus 3⁸.

propositio *żaloba* v. querela.
 prorogatio *przedłużenie* 40²³.
 proscriptio v. bannitio.
 protestatio 62⁹; rei 14⁵⁴.
 proventus *plut, dochód* 24²⁴¹ 33⁵.
 proximiores v. proximus.
 proximus, proximiores *bliższy* 6³⁴⁷
 11⁴². Cf. dilatio, terminus.
prza v. querela.
przedaż v. *sprzedaż*.
przedłużenie v. prorogatio.
przepelzły v. translapsus.
przezwiśko 20¹¹.
przyjaciół v. amicus.
przykazanie 19^{5 a}.
przypowiadanie, przypowieszczenie v.
 concitatio.
przypowieszczenie v. *przypowiadanie*.
przypozwanie v. concitatio.
przysięga v. iuramentum.
przytka v. casus.
przynoślenie v. consensus.
 pueri 3⁸, 4¹⁵, 32².
 pugnus 4¹¹.
 punitio in corpore 57⁷.
puszczyzna v. bona derelicta.
pyłatki v. bacelli.
pytanie v. interrogatio.

Querela, querimonia, propositio *prza*,
skarga, żaloba 6²²¹ 13⁵¹⁷ 21¹³¹ 17⁷
 24²⁴¹ 25²⁷ 26²⁹⁷ 29³⁵⁻³⁷ 30³⁷ 35⁸
 37¹⁰⁷ 62⁵⁷ 64²⁰.
 querimonia v. querela.

Ranienie v. vulneratio.
 rebellio, rebellis 13⁵²⁷ 51²⁷ 37³⁷ 55⁴⁷ 57⁵⁷
 57⁸, 58¹⁰.
 receptio v. pecunia.
 recessio: a iudicio 11⁴³⁷ 13⁵²⁷ 14⁵⁴⁷
 36¹⁴⁷ 51²⁷ 37³⁷ 53⁸⁷ 63¹²⁷; kmethonis
 9³⁴⁻³⁶⁷ 16⁶⁵⁻⁶⁷; kmethonis furtiva
 10³⁷; ortulani 10³⁸; tabernatoris
 10³⁹.
 recognitio *wyznanie* literalis *listowe*
 18⁴. Cf. ministerialis.
 recusatio coadiutorum 37¹⁵.
 redemptio 7²⁴.
 reformatio *oprawa* 33⁵, 35⁸⁷ 64²¹.
 Regia Maiestas, rex 8³¹⁷ 30²⁸⁷ 44³⁰⁷
 48⁴⁹ 51¹¹ 37³⁷ 53¹⁴⁷ 54¹ 57⁷ 59⁴⁷
 60⁷ 64¹⁸⁷ 197²¹. Cf. evocatio, con-
 sensus.
 regnum Poloniae 2¹, 49⁴, 50⁴, 51⁵⁷
 53¹¹, 55⁴, 58¹⁰. Cf. ius.
 remissio ad ius haereditarium 24²⁵;
 ad ius terrestre 18¹, 19^{5 a}, 20⁸
 42²⁹⁷ 43³⁰⁷ 44³¹⁷; ad terram suam

64¹⁹; ad potestatem capitanei, ad
 loci capitaneum 27³¹⁷ 52⁶⁷ 53¹¹⁷;
na wiec 21⁷.
 renuntiatio v. abrenuntiatio.
 repercussio *odbicie* 3⁷, 27³⁰⁷ 35⁹;
 auctoritatis capitanei 27³¹⁷; intro-
 missionis 27³¹⁷ 35⁹ 52⁶⁷ 59⁴⁷; pi-
 gnoris 22⁴⁵⁷ 27³¹⁷ 35⁹.
 repositio *odłożenie* 38¹⁹.
 res iudicata 35⁸; magna 5¹⁷, 13⁶²⁷;
 maior 2⁷; parva 5¹⁷, 13⁶²⁷; quacum-
 que 2²⁷ 5¹⁷ 8³⁰⁷ 13⁵²⁷ 18⁴⁷ 21¹⁶⁷
 25²⁷ 26²⁹⁷ 29³⁰⁷ 38¹⁵; *zastana* 29^{37 a}.
 Cf. arrestatio, perlucrum, *rzecz*.
 residentia kmethonis 2¹, 10³⁶.
 resignatio *rzękanie*. Cf. bona, inter-
 cessio.
 responsio *odpowiedzenie* 2¹, 13⁵²⁷
 14⁵³⁷ 19⁷ 21¹⁵⁷ 24²⁵⁷ 34⁸⁷ 62⁵⁷ 77⁷
 63¹⁰⁷.
 restitutio bonorum 8⁸⁰⁷; iuris 26²⁹⁷
 30³⁸⁷ 38¹⁷; kmethonis 10³⁷.
 reus v. pars.
 rex v. iudicium; Regia Maiestas.
rekojmienca v. fideiussor.
rekojmienstwo v. cautio fideiussoria, fi-
 deiuissio.
roboty 24²⁴.
rozbić dom 20⁹.
rozdziół v. divisio.
rozczyć rok 21¹⁴.
rozręczenie v. intercisa.
ruszenie v. motio.
rzadca 27³¹⁷.
rzecz wzięta dubietas 34⁷; *zastana*
 29³⁷. Cf. res.
rzecznik v. procurator.

Saepes *plot* 2²⁷ 9⁸⁴⁷ 35⁷ 10³⁸⁷ 39⁷ 16⁶⁵⁷
 20⁹, 65¹⁶.
 sanguineus v. vulnus.
 satisfactio *dosyćczynienie* 5¹⁰⁷ 11⁴³⁷
 26³⁰⁷ 28³⁴⁷ 29³⁶⁷ 36¹³⁷ 147⁷ 47³⁸⁷ 51²⁷ 37³⁷
 52⁶⁷ 77⁷ 56⁵⁷ 57⁶⁷ 77⁷ 59⁴⁷ 57⁵⁷ 62⁵. Cf.
 concitatio, terminus.
 sanguis v. causa.
sąd v. iudicium.
sądzić v. iudicare.
 scelus 63¹³.
 scopuli 63¹⁵⁷ 16⁷.
 securis 15⁶²⁷.
 sententia diffinitiva 51¹, 27²⁷ 52⁶⁷ 53¹¹⁷.
 Cf. excommunicatio, promulgatio.
 septimana, ebdomada *tydzień* 3⁸.
 servitor v. servus.
 servus, servitor *sluga* 18²⁷ 19^{5 a}, 23²²⁷
 57⁷, 63¹⁰⁷.
sędzia v. iudex.

siedmnadziesta v. poena.
sigillum pieczęć 8³¹, 38²⁹, 45³⁴, 50⁴.
signum 63¹⁵.
similis 63¹³. Cf. *coadiutor*.
sjem 19^{5 b}.
skarga v. *querela*.
sluga v. *servus*.
slużebnik v. *ministerialis*.
solarium 13⁴⁹.
solutio 3^{87 91}, 5¹⁷¹, 9³⁵, 10³⁶, 47³⁸.
soror 8²⁹, 11⁴².
spoliatio 8³⁰.
spolium v. (*exceptio*).
sprawa v. *actio*.
sprzedaż, predaż, v. *venditio*.
stadło v. *status*.
starosta v. *capitaneus*.
statuitio v. *ministerialis*.
status stadło 5²⁰¹, 22¹⁹.
statut v. *statutum*.
statutum statut, uchwała, ustawa 3²⁰¹, 5¹⁷¹, 5²⁰¹, 6²⁴, 7²⁵⁻²⁷, 8^{307 311}, 9^{332 347}, 10³⁷⁷, 11^{413 433}, 13⁵¹¹, 15⁵⁸¹, 15⁶²¹, 16^{647 657 677 687}, 18²¹, 19¹, 20¹⁰⁻¹², 21^{137 177}, 22^{181 191 201}, 29³⁰⁷, 37¹⁸¹, 38¹⁹; *Casimiri Magni Króla Kazimierza* 22¹⁹¹, 62⁶; *commune ustawa pospolita* 33³; *regni* 62⁶.
stilus iuris 53¹.
stracenie perditio v. *actio*.
strona v. *actor, pars*.
subiudex 7²⁵¹, 8²¹¹, 15⁸¹¹, 59^{41 51}.
succamerarius 63¹⁵. Cf. *officium*.
successor namiastek 34⁵.
suma v. *summa*.
summa suma 21¹³¹, 22²¹³, 28³³¹, 50⁴¹, 54³¹, 63¹³¹; *aestimationis* 61²¹; *citationis* 63¹⁵; *reformationis* 64²¹.
surgere v. *recessio*.
syn v. *filius*.
szkoda v. *damnum*.
szkodne v. *littera compromissorialis*.
szlachcic v. *nobilis*.
świadek v. *testis*.
Taberna karczma 16⁶⁸, 28³³, 38¹⁸.
tabernator 10³⁹, 13⁴⁹.
tactus natkniony 26³⁰⁷, 36¹³, 63¹².
taxa 9³⁴, 10³⁹.
taxilla v. *lusor*.
tempus celebrandum terminorum seu iudiciorum położenie i urząd odkładania roków 27³¹, 28³², 49^{i n.}.
tenuta dzieżawa 35⁸.
terminorum conservatio 27³¹, 28³², 49¹¹, 58³¹, 60⁶¹. Cf. *dilatio*.
terminus rok 12⁴⁵, 14⁵⁴, 18^{11 41}, 19^{5 b},

21¹⁴¹, 22¹⁹⁻²¹, 24²³¹, 25²⁶¹, 26³⁰⁷, 27³¹¹, 29³⁶⁷, 30³⁸⁷, 37¹⁰⁷, 40²³¹, 41²⁶¹, 47^{387 397}, 49—60, 62⁹; *castrensis grodzki* 19^{5 11}, 28³²¹, 37¹⁷; *concitationis ad satisfaciendum przypowieszczony* 27³¹⁷, 29³⁶⁷, 52^{67 71}, *condemnandus zdany, zdawający* 27³¹¹, 37¹⁷; *facionatus, facietenus licowany, obliczny* 18⁴¹, 19^{5 c}, 24²⁴¹, 41²⁶; *finalis* 52⁴¹, 58¹⁰¹; *nadworny* 36¹²¹; *najbliższy* 26³⁰; *oczywiście zapisany* 19^{5 c}; *odesłany* 24²⁴¹, 27³¹¹; *peremptorius zawity* 19^{5 c}, 24²⁴¹, 26²⁹, 29³⁶⁷, 30³⁸⁷, 51¹, 58¹; *piąty* 28³³¹; *primus pierwszy* 27³¹⁷, 28³²¹, 29³⁶⁷, 30³⁸⁷, 34⁶¹, 49¹, 54²¹, 55⁴¹, 58¹⁰¹, 58¹¹, 62^{61 91}, 64²¹¹; *proximus bliższy* 34⁶¹; *quartus* 28³²¹, 50^{37 41}; *secundus drugi, wtóry* 21¹⁴¹, 27³¹¹, 50²¹, 58¹¹, 59⁵; *simplex* 64²²¹; *szósty* 28³²¹; *terrestris ziemski* 19^{5 b}, 27³¹¹, 28³²¹, 37¹⁷; *tertius trzeci* 27³¹¹, 28³²¹, 34⁷¹, 50^{21 31}, 58¹; *translapsus przepelzły* 21¹⁴¹, 40²³; *ultimus* 52⁵; *zdany* 19^{5 c}. Cf. *astitio, attemptatio, dilatio*.
terra, terrestris ziemia, ziemski 2^{11 21}, 3¹, 6^{211 231 241}, 9³⁴¹, 14⁵⁷¹, 27³¹¹, 41³⁵¹, 45³⁴¹, 49⁵, 52⁶¹, 53¹¹¹, 58¹¹, 59⁵, 60⁷¹; *Cracoviensis* 6²⁰⁷, 11⁴³¹, 27³¹¹, 64¹⁹; *Lancieniensis* 2¹; *Lublinensis* 64¹⁹; *regni* 49⁵, 52⁶¹, 53¹¹¹; *Sandomiriensis* 64¹⁹ v. *liber*.
terrigena maior 2. Cf. *nobilis*.
testamentum 64¹⁸.
testicula v. *genitalia*.
testimonium 45³⁴¹, 50⁴¹.
testis świadek 2^{21 31}, 3⁴⁻⁵, 6²²¹, 12²⁷¹, 13⁴⁸¹, 21¹³¹, 22^{181 201 231}, 30³⁷¹, 50^{21 31}, 62^{47 51}.
titulus tytuł 35¹⁰¹.
tknąć o winy 26³⁰. Cf. *tactus*.
tracić v. *actio*.
tribunal 14⁵⁵.
tuitio obrona 32².
turris 12⁴⁴.
tutor opiekun 33³, 64¹⁸.
tutoria 64¹⁸.
tytuł v. *titulus*.
Uchwała 21¹³¹; *ziemska* 22²⁰¹, 28³²¹.
Cf. *statutum*.
układ seu *ius terrestre* 16⁶⁵.
urząd prawa v. *ius*.
ustanie roku v. *astitio*.
ustawa v. *statutum; pospolita* v. *statutum commune*.
uxor żona 4¹⁵, 15⁶³¹, 16^{651 671}, 33^{47 51}.
Cf. *inscriptio*.

Vadii impositio 35⁹, 54¹, 59⁴, 56⁶.
 vadium **zakład** 11⁴⁰, 15⁵⁹, 35⁹; litte-
 rale 54¹, 23³, 55⁴¹, 56⁶, 57¹, 58¹⁰.
 venditio **przedaż** 6²⁴, 8³¹, 11⁴², 32²,
 33³. Cf. bona.
 vera infirmitas v. dilatio.
 victor **iść** 35⁹, 54¹, 3, 55⁵, 56⁶, 57¹.
 victus 54³, 57¹.
 villa **wieś** 9³⁶, 15⁶³, 16⁸⁸, 18², 19⁷,
 20¹¹, 23²⁴, 56⁶. Cf. dominus.
 villicus 55⁵.
 vinculare 6²⁰.
 violator iuris communis 55⁴, 57¹.
 violentia 5¹⁹, 9³², 12⁴⁶, 57¹.
 virgo **panna** 33⁵.
 visio **widzenie** 19^{5 a}, 22¹⁷, 62⁷, 63¹⁵;
 ministerialis 4⁹, 10⁷, 12¹, 18⁴, 62⁷, 63¹².
 vituperatio 12⁴⁶, 14⁵⁶, 30^{37 a}, 62⁶. Cf.
 inculpatio, ministerialis, nobilitas.
 vladarius 53¹.
 vulneratio v. vulnus.
 vulnus, vulneratio **ranienie** 2¹, 2², 3⁹,
 4¹⁰⁻¹², 5¹⁶, 16⁸⁸, 18², 57¹; cruen-
 tum, sanguineum 3⁹, 4¹², 5¹⁰; livi-
 dum 4¹⁰, 12¹, 5¹⁶. Cf. abscisio.

Widzenie v. visio.

wiec 18³, 21¹⁷.

wieniec v. crinilis.

wina v. poena.

winny v. pars.

wnieść v. inductio.

wola 19^{5 a}.

woźny v. ministerialis.

wyjmować ludzi na dziedzinę 19⁷, 25²⁵.

wylanie wód v. inundatio aquarum.

wypełnienie v. executio.

wypędzić v. expellere.

wypisanie z ksiąg 25²⁸.

występ 21¹⁵.

wywołanie z ziemi v. bannitio.

wzdanie v. resignatio.

wziąć na bliższe roki v. dilatio.

wzwrócenie prawa 26²⁹.

Zachodęctwo v. intercessio.

zadośćuczynienie v. satisfactio.

zając v. pecus.

zakład v. vadium.

(**żałoga**) 6²⁰.

założyć v. interponere.

zapis v. inscriptio.

zapowiedzenie v. arrestatio.

zapowiedź v. arrestatio.

zastaw v. impignoratio, obligatio.

zastępstwo v. intercessio.

za szkodne v. littera compromisso-
 rialis.

zawity v. terminus.

zbicie 18².

zbiegłe poddaństwo fuga kmethonis

10³⁷, 15⁶³, 23²⁴, 24²⁶.

zdanie v. condemnatio; **w odbicie** v.
 evasio.

ziemia v. terra.

ziemianin v. nobilis.

zwada v. lis.

zysk v. perlucrum.

Żałoba v. querela.

żona v. uxor.

V 10

27399

12